

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2017. VII. évfolyam 1. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

**Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA**

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2016
VI. évfolyam 4. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06**

**FŐSZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**LEKTOR-KORREKTOR:
BÁRDOS LÁSZLÓ PhD**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László, Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Ambroozia

www.ambroozia.hu

Barátok Verslista

<http://portal.verslista.hu>

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

KALÁKA

<http://www.kalaka.com/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

Magyar SzínházTechnikai Szövetség

<http://msztsz.hu/szinpad/>

Mercator Stúdió

<http://www.akonyv.hu/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

PARNASSZUS

<http://parnasszus.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

*

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Kamarás Klára honlapja

<http://sidaversei.homestead.com/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(a jelzett oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KASKÖTŐ ISTVÁN: *Az öreg Joe*

<http://mek.niif.hu/09200/09216/index.phtml>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

HÍREK

Pécsi Harmadik Színház

KÉT ÓRA MÚLT HETVENNEL Magyarország derűsödik a 70 éves Nagy Bandó András jubileumi önálló estje

Ahogy a címében is utalok rá: kétszer egyórás estre várom Önt!
Évek óta nem írtam és nem mutattam be klasszikus önálló estet, a lassan közeledő
70. születésnapom apropóján ültem neki, hogy jelezzem:
van még mondandóm, megmaradt a humorom, a közéleti érdeklődésem,
és megmaradtam a közönséggel értekező társalgónak.
Műsoromban fölidézek néhány, mára igencsak aktuálissá vált régi írásomat,
szót ejtek az „emút70év”-ről, az „emútátkos42év”-ről, az „emútnyócév”-ről,
de (érthető okokból) legtöbbször az „emúthétévről” esik majd szó.
Együttgondolkodásra és közösségi derűre számíthatnak mindazok,
akik akkor is nyitottak maradtak, ha elkötelezett hívei bármely politikai vonulatnak,
és főként azok, akik hajlandók kilépni a maguk kis ideológiai burkából,
a közönség egészével és velem együttgondolkodni,
azaz: velem együtt gondolkodni.
Két és fél hónap munkálkodásának eredményét viszem színre, ismét úgy pörgök,
mint 45 éve, amikor az első estemre készülődtem.
Jó lenne előre tudni, hogy telt házzal megy-e a műsor, vagy fél házzal
(utóbbit sajnálnám, mert ez egy szép épület, kár lenne a felét lebontani).
Kérem, hagyja a nézőtéren kívül az előítéleteit!
Érezze jól magát, hogy én is jól érezhessem magamat.
Nagy Bandó András

1952

1962

1972

2007

2017

„És fíleid meghallják a kiáltó szót mögötted: ez az út, ezen járjatok; ha jobbra és ha balra elhajlotok.” Ézsaiás 30,21

7633 Pécs, Hajnóczy u. 41. * Tel.: 72/252-478, 72/251-340, közönségszervező: 30/964-7892 * info@phsz.hu * szervezes@phsz.hu • Belépőjegyek válthatók a Pécsi Harmadik Színházban hétfőtől csütörtökig 10-18 óráig, valamint az előadások kezdete előtt egy órával. • A színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja!

www.hazmester98.hu

Köszönet a nyomdai munkáért és a támogatásért a Házmaster '98 Kft-nek
Házmaster'98 Kft. 7622 Pécs, Légszeszgyár u. 36. • Tel.: 72/517-900 • Fax: 72/517-909 • e-mail: hazmester@enternet.hu

**2017. március 20-a a premier napja Pécssett,
március 27-én lesz a 2. előadás**

HÍREK

Felhívás versmondó versenyre

A Jankay-Kolozsváry-Tevan Gyűjtemény versmondó versenyt hirdet Péter Erika „gyerekezeteiből” a költőnő 70. születésnapja alkalmából alsó tagozatos diákok részére.

A verseny időpontja:
2017. március 30. 14:00 óra

Helyszín: Munkácsy Mihály Múzeum
Jankay-Kolozsváry-Tevan Gyűjtemény,
Békéscsaba, Széchenyi u. 7.

Jelentkezési határidő: március 16.

Jelentkezés postai úton erre a címre:
Péter Erika
5600, Békéscsaba, Pásztor u. 45. I. e. 4.

Jelentkezés elektronikus úton:
erikahangon1@gmail.com

**Minden benevező diák ajándékot kap.
Az első három helyezett értékes
könyvutalványban részesül.**

A rendezvény moderátora:
Szegediné Kozák Mária
népművelő

Közreműködik: Hevesi Imre
(gitár, ének)

A zsűri elnöke:

Herczeg Tamás

tanácsnok,
a Csabagyöngye Kulturális
Központ igazgatóhelyettese

Megnyitja:

Tímár Ella

önkormányzati képviselő,
a Jankay Tibor Művészeti
Közalapítvány
kuratóriumi elnöke

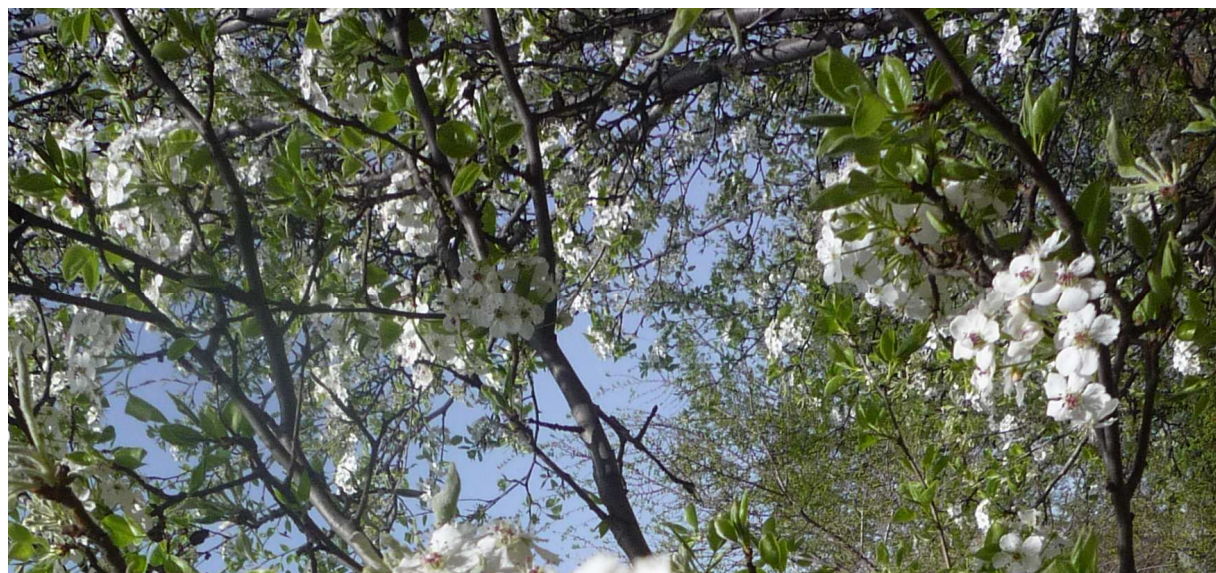

Péter Erika
Békés Megyei Irodalmi
Prima Díjas költő, író

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	106
ÁDÁM PÉTER	93
ÁDÁM PÉTER	90
BARANYI FERENC	18
BÁRDOS LÁSZLÓ	136
BÍRÓ JÓZSEF	21, 22, 23
BODÓ CSIBA GIZELLA	101, 102, 103, 114, 115, 116, 117
BRANCZEIZ ANNA	34
BUDA FERENC	68, 69, 70
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(PENDZSI)	107
CZÓBEL MINKA	38
DARVAS JUDIT	8, 137
DEDIK JÁNOS	59
EISEMANN GYÖRGY	10
FETYKÓ JUDIT	131
FÖLDESDY GABRIELLA	39
GULYÁS ANNA	24, 25, 26, 27, 28, 29, 30
HABOS LÁSZLÓ	120
HAJNAL ÉVA	94
HALÁSZ ERZSÉBET	127
HORVÁTH-HOITSY EDIT	129
JENEY ANDRÁS	37
JÓNA DÁVID	61
KAMARÁS KLÁRA	63
KARAFFA GYULA	77
KASKÓTÓ ISTVÁN	62
KERÉNYI GRÁCIA	58
KETYKÓ ISTVÁN	95
KORIM LÁSZLÓ	75
KÖLTŐ NAGY IMRE	67
KŐ-SZABÓ IMRE	65
KÖVES JÓZSEF	105
LADÁNYI MIHÁLY	45
LÁM ETELKA	78
MÁNDY GÁBOR	96
MESTER GYÖRGYI	81
MOSONYI KATA	36
NAGY BANDÓ ANDRÁS	20
NYAKÓ ATTILA	121
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	19
ÓDOR GYÖRGY	104
PAYER IMRE	60
PÉTER ERIKA	80
PROSSZER GABRIELLA JÚLIA	118
RADA GYULA	76
REGÉNYI ILDIKÓ	43
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	100
SZ. PÓRDY MÁRIA	108

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ	85
TÁTRAI S. MIKLÓS.....	83
TRAUTSCH TIMEA	121
UMHAUSER FERENC	71
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	46
VASADI PÉTER	9
VASI FERENC ZOLTÁN	124
VERASZTÓ ANTAL.....	123
VERMES GYÖRGY DR.....	122
VIHAR BÉLA.....	35
VIHAR JUDIT.....	31

Virágzás(1)...

Fotó: DARVAS JUDIT

VASADI PÉTER

Tagolt óda

József Attilának

Azt hittem, mint a kocka,
mely egyik csúcsán meg-
rekedt, az eszmélet majd
helyrebillen,
Attila, de nem; gonosznak
lenni nálunk szinte illem.
Agyban, középütt, széleken
ma is
fortélyos és igazgat a
megáporodott félelem.

*

Ó, fényes, elragadó, hatalmas, ahogy
jönnek újra, látnak, győznek, esznek.
Én meg szótlán, szóra készen, boldogan
itt kuksolok, tövében a keresztnek.

*

Mindent szabad. Nem tiltja meg.
Nincs sóhaj-ellenőrző részlege.
Azért egy lézer-fúrta kis lukon,
a recehártyán át lesi: olyat
gondolni bárki merész-e?

*

Világ egyik fele a másikat
vallatta, nyúzta, kerékbe törte.
És itt a Bíró, biztosan.
De bárcsak visszajönne.

*

Minden elveszni látszik.
Mint annyiszor. És teljesen.
Ember. Darab. Liter. Kiló.
Sav sárgul keréknyomokban.
Fakó tájra hull fekete hó.
Ám megjön végül a Nap is.
És minden lángra lobban.

*

Lelkemnek vigasza a testem.
Csak Ő, a Rackajuh vérzik
vigasztalan T-gerenda keresztén.
Alatta *meglett* angyalok
hajlonganak, kasza alá,
ahogy a margaréták.
Elöl mindig sötét.
Hátul mindig ragyog.

VASADI PÉTER: *Intarzia*, Budapest., 2007, Kortárs Könyvkiadó

EISEMANN GYÖRGY

Arc és álarc – identitás és kaland

(Jókai Mór: *Szegény gazdagok*)

Az epikai művek vizsgálatának sokáig meghatározó szempontja volt az egyszerű megkülönböztetés a cselekményközpontú, illetve a hősközpontú elbeszélés között. (A nyelvi-textuális folyamattól absztrahált „cselekmény” és „jellem” iskolás kiemelése-elkülönítése, bár megnehezíti az irodalmi jelenség adekvát vizsgálatát, mégis bepillantást enged bizonyos társadalmi elvárások történeti alakulásrendjébe. A „hőstípusok” és a cselekményes minták a kulturális önismeret jellegzetes kifejeződései lehetnek.) A Jókai-szakirodalom sokáig szintén e kettő viszonyításából indult ki, s kritikai szempontjait – Gyulai Pál elmarasztalásaitól kezdve – a kaland és az alak összefüggése, romantikus harmóniája vagy diszharmóniája szerint fogalmazta meg.¹ Az elbeszélés modern felfogása viszont, mely Bahtyintól Ricoeurig és tovább a narratíva és az identitás dinamikus összefüggésére kérdezett, megnyitotta a lehetőséget a történet és a szereplő olyan kölcsönös megalkotottságának észlelése felé, mely a prózanyelvre, a formatan szemiozálására, azaz a romantikus és a modern poézis működésére helyez nyomatékokat.² Főleg akkor nyílik erre újabb lehetőség, ha a recepció a cselekmény és a hős alakzatait egymás performatívumának ismeri fel.³ Aligha kétséges, a maszk motívuma,

---

¹ GYULAI Pál, *Jókai legújabb művei = Válogatott művei*, kiad. KOVÁCS Kálmán, Bp., 1989, Szépirodalmi, 150-171. E szemléletmód rögzülése jelentős mértékben hozzájárult a „mesemondó” alakjának egyoldalú és pejoratív megrajzolásához, akadályozván a későbbi újraolvasások lendületét. A hazai szakirodalomból a jellem vagy a cselekmény „elsődlegességének” vitájához lásd pl. TOLDY Ferenc, *Aesthetikai levelek Vörösmarty Mihály epikus munkáiról*, Pest, 1827, Eggenberg és Müller; BAJZA József, *A Regény-költészetéről (Töredékek) = Összegyűjtött munkái*, kiad. TOLDY Ferenc, Pest, 1863, Heckenast, IV. k., 104-137 [1833]; KEMÉNY Zsigmond, *Eszmé a regény és dráma körül = Élet és irodalom*, Bp., 1971, Szépirodalmi, 191-212; JÓSIKA Miklós, *Regény és regényítészet*, Pest, Emich, 1859, stb. A kérdéskör 19. századi történetiségének újabb áttekintését nyújtja KUCSERKA Zsófia, *A mechanikus, a vegytani és az ismeretlen (Jellemkonceptiók a magyar nyelvű regényelméleti és regénykritikai szövegekben a 19. század közepén)*, It 2012/3, 328-347. Lényegében a Gyulai-féle koncepció alapuló megítélésekkel is vitatkozik FRIED István, éppen a kaland műfaját írva vissza értelmezésének alcímébe, *Öreg Jókai nem vén Jókai (Egy másik Jókai meg nem történt kalandjai az irodalomtörténetben)*, Bp., 2003, Ister, 13-5. „Kemény regényeinek világa, Jókai modorában” – sommázza Gyulai kritikai ideálját SZAJBÉLY Mihály, *Jókai Mór*, Pozsony, 2010, Kalligram, 244.

² Elég csak jelezni e kezdeményezéseket, lásd BAHTYIN, Mihail, *A szó esztétikája*, vál. és ford. Könczöl Csaba, Bp., 1976, Gondolat; RICOEUR, Paul, *Az én és az elbeszélte azonosság*, ford. JENEY Éva = *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*, vál. SZEGEDY-MASZÁK Mihály, Bp., 1999, 373-411, Osiris; UŐ, *A diszkurzus hermeneutikája*, vál. és ford. KOVÁCS Gábor, Bp., 2010, Argumentum. Az újabb hazai kutatásokból egyes Móricz-, Tersánszky-, Márai-művek interpretációi kapcsán e kérdéskörre, annak modern formációira összpontosít KULCSÁR SZABÓ Ernő, *Beszédmód és horizont (Formációk az irodalmi modernségben)*, Bp., 1996, Argumentum, 157-232; megemlítendő RÁKAI Orsolya, Z. KOVÁCS Zoltán szerk., *A narratív identitás kérdései a társadalomtudományokban*, Bp./Szeged, 2003, Gondolat/Pompeji. A Jókai-szakirodalomban hasonló kísérletek főleg a románc műfajának szóba hozásával történetek, amennyiben a műfaji normát – Hayden White kifejezésével – narratív ikonnak tekintjük. A románc és a regény küzdelmének metatörténetét olvassa ki a szövegből SZILASI László, „Oda alatt lakik, aki azt mozgatja” = *A selyemgubó és a „bonczoló kés”*, Bp., 2000, Osiris/Pompeji, 116-133; a Northrop Frye-féle románc-alakzatra pedig átfogó interpretációs céllal épít NYILASY Balázs, *A 19. századi modern magyar románc*, Bp., Argumentum, 2011.

³ E vonatkozásban emelhető ki Németh G. Béla meglátása: „A jellemek [Jókainál] az életképi előadás során inkább csak különböző oldalairól bemutatkoznak, semmint kibontakoznak vagy éppen – bonyolult függések rendszerében – átalakulnak.” NÉMETH G. Béla, *Életképforma és regény (A Jókai-olvasás állomásai) = Küllő és*

epikus kezelése éppen ebben a tekintetben tartozhat az irodalom kiemelkedően fontos eljárásaihoz, különleges intenzitással tapasztaltatván az általános felismerést, hogy arcot kapni, arcot rejteni vagy cserélni az identitás és a sors elbeszélésének legalapvetőbb, antropológiai távlatú meghatározói közé tartozik.⁴

A kulturális önismeret említett mintázataihoz – egy rövid aktualizáló kitérővel – hozzátehető, hogyan fedezte fel magának ezt az ötletet a gyors hatásra törő szórakoztatóipar, például a filmgyártás. A rengeteg előfordulás közül felidézhető például a kalandfilmekről a politikai rendezvényekig mind többször felbukkanó álarc, a Guido (Guy) Fawkes arcvonásaiból kialakított maszk. Ismeretes, Fawkes a 16. századi Angliában született, katolikus családban, a spanyol katolicizmusért is harcolt, ekkor változtatta a nevét Guidóra. Felekezeti hovatartozása és elszántsága a harcos anglikán I. Jakab idején vált életveszélyessé, mire hitsorsosaival és barátaival robbantásos merényletet szervezett az uralkodó és a parlament ellen. A terv lelepleződött, a merénylőket kivégezték. S bár Fawkes kísérlete enyhén szólva megkérdőjelezhető, a spanyolos fazon rejtelmes mosolyát rögzítő ábrázolatok mégis az ellenállás, a vélt vagy valós önkény elleni tiltakozás jelképei kívánnak lenni. Könnyű észrevenni e történetben az identitás és a kapcsolódó történet képlekenyen változó megalkotottságát, értelmezésének radikális módosulásait.⁵ A hatástörténetileg szabályozhatatlan fejlemények sorát, a kiszámíthatatlan örvénylést, a sohasem legyőzhető kaotikus véletlenszerűségét, mely minden nyelv és minden világ részese, s amely valamilyen nézőpontból integrációba szövődve tematikus szinten kalandregénnyé is formálódhat.

Jókai Mór regényének címe⁶ oximoronként jelenti be a szövegbéli kalandos történetek nyelvének egy szókapcsolattal megragadható szemiotikus feszültségét. Ha minden történet egy másikhoz képest bontakozik, ha minden identitás egy másik felől képződik, s ha egyáltalán minden jel egy másikkal ütközve nyer valamilyen jelentést, akkor az oximoron bipolaritása színre viszi azokat a szemantikai kettősségeket, melyek ezúttal egy maszk révén teremtik meg és artikulálják a címszereplő figuráját és történetét. Amennyiben a performativitás egy lehetséges modern nyelvfilozófiai forrása abban a sokat idézett wittgensteini tételben fedezhető fel, miszerint nincs jelentés csak nyelvhasználat van, pontosabban a jelentés a gyakorlati használatával azonosítható, akkor az álarc ugyan kifejezi ezt a relációt, de egyúttal a visszájára is fordítja. Azzal ugyanis, hogy rejtjelként működik, óhatatlanul egy rejtett jelentésre utal, miáltal úgy fordul a jelölés „metafizikai” (távollevő jelentést vagy eszmét feltételező) aspektusába, hogy éppen annak hiánytapasztalatát (elérhetetlenségét, megragadhatatlanságát) hozza játékba.⁷ Ahogy a gazdagok valamiképpen szegényeknek bizonyulnak a regényben: a gazdagság rejtett jelentése a szegénység egy formája, mely értelem csak a „gazdag” névszó jelentésének performálásával domborítható ki.

A maszkírozás hatásmechanizmusa tehát azon az egészen rendkívüli sajátosságán alapul, hogy éppen konkrét használata-alkalmazása révén reprezentál egy rejtett jelentést, azaz nyelvének retorikája maga egy általa nyíltan feltételezett konstatívumra mint titokra visszautalás gesztusaival képződik. Ami pedig már fantasztikussá, olykor szinte

---

kerék, Bp., 1981, Magvető, 49. Az életkép éppen e téren nyújthat igen ösztönző, történetileg folytatódó műfaji jellegzetességeket.

⁴ Közismerten nagy hatással érinti a témát DE MAN, Paul, *Az olvasás allegóriái*, ford. FOGARASI György, Szeged, 1999, Ictus/JATE; UŐ, *Az önéletrajz mint arcrongálás*, ford. FOGARASI György, Pompeji 1997/2-3, 93-107.

⁵ Némileg hasonlóan talányos metamorfózisok figyelhetők meg Hátszegi és Fatia Negra feltételezett „mintájának”, Nopcsa László bárónak nem egyszer a regény főalakjából visszairódó identitásában és életrajzában, lásd TÉGLÁS Tivadar, *A százéves Szegény gazdagok néhány kérdéséhez*, ItK 1960/2, 235-240.

⁶ Jókai Mór, *Szegény gazdagok* [1860] = *Jókai Mór Összes Művei*, szerk. NAGY Miklós, *Regények*, 12. k., s. a. r. TÉGLÁS Tivadar, Bp., 1962, Akadémiai. E kiadás az idézetek forrása.

⁷ A jelenlét és a távollét kettőssége és összefüggése a maszkírozást is implikáló fikcionalitás „ek-sztatikus” karaktereként nyer kifejtést Wolfgang ISER monográfiájában, *Das Fiktive und das Imaginäre*, Frankfurt am Main, 1993, Suhrkamp, 109-45.

horrorisztikussá teheti ezt az egyébként is egyedi és irrealisztikus összefüggést, az a látható (álarc) és a láthatatlan (arc) megkülönböztetésének létrejötte és módja. A látható és a láthatatlan szférák megintcsak mesterségesnek és önkényesnek tűnő szétválasztottságban viszont nem a láthatatlan eszme törekszik látható megmutatkozásra, ellenkezőleg: a látható anyag hajtja végre a szellemi tartalom feltételezésének és elrejtésének e relációban megdöbbentő aktusát. A rejtettnek tételezett értelem nem oka, hanem következménye, valamilyen származéka az adott jelhasználatnak. Az álarc figurativitása ezért nem megszünteti, hanem létrehozza – miként felhasználja – önnön ellentétét, magát a reprezentáció műveletét.⁸ Paradox módon csak akkor tehet eltitkolttá – jelentésében hozzáférhetetlenné – bárkit, ha reprezentáltja valamiképp, akár úgy, hogy kilétét megfejtendővé teszi. S amikor a reprezentáció és a performáció e különös kölcsönösségének-együttjátékának bármilyen leleplezés véget vet, akkor elpusztulnak szemiozísának feltételei, s játékosai számára a világ az üresség és a téboly kísértetlakta helyévé válik. Az álarc viselése még biztosítja üzenetének és medialitásának, távollevő jelentésének és közegének egymásra utaltságát, mely kettősség éppoly szétválaszthatatlan mint a nyelvi konstatívum és performatívum egymásba tűnő – azaz „tetten érhetetlen” – mozgása. De amikor Hátszeginé Lapussa Henriette lerántja támadója álarcát, a fikció cselekményében mégis bekövetkezik, ami magában a fikcionálás nyelvében nem következhet be: mégis „tetten ér” egy átváltozást. Azt a mozzanatot, melynek reflektálatlansága itt a két történet két szereplőjét tekintve hol a takart-rejtett üzenet (Fatia Negra), hol a tagadott üzenet (Hátszegi Lénárd) polaritásában engedi az álarc cselekményes előfordulását. A tetten érhetetlen tetten érése aporetikus pillanat: az adott nyelvjáték addig érintetlen – az adott szinten érinthetetlen – centrumát kezdi ki. Olyan történés, mely a regény fentebb jellemzett nyelviségében nem tud eseménnyé válni.⁹ Bekövetkezése ezért kitaszítja az asszonyt a fenti összjátékból, s Henriette elkezd zuhanását a téboly örvényébe: a világot az elidegenedés egyik modern toposza szerint látja ezután bábszínháznak, ahol egyedül ő véli látni a bábok rejtőzködő mozgatóját.

Mindebből következően nem véletlen, hogy magára a titokra, a mindig távollevő jelentésre utalás a maszk esetében a legközelebb, a térbeliséget – a távolságot – legyőzni akaró materiális kapcsolatra törekszik. Az álarc tudvalevőleg hozzásimul egy archoz: nem pusztán áthidalni, hanem tagadni akarja a kettő távolságát. Levétele sem önmagában a személy leleplezése miatt megdöbbentő, hanem egy távolság újralétesülése miatt: az arcra utaló és az arcot reprezentáló maszk ezzel az identitást jelölő és egyúttal elrejtő képességét veszíti el úgy,

⁸ Mindez a romantikus nyelv retoricitásának alakításaival-sajátosságaival is összefügg. A befogadástörténet sokáig a realizmus-romantika szembeállítás keretei közé szorulva hagyta reflektálatlanul e formálásmódot. Az adott korszak kategóriáival küszködve tudta magasra értékelni BARTA János – éppen a Gyulai-féle koncepcióval és következményeivel is vitázva – Jókai életművét a romantika jegyében, *Jókai és a művészi igazság*, It 1954, 401-17. A hazai romantikaértés ideológiailag befolyásolt, gyakran inadekvát megközelítései kritikáját és vonatkozó recepciótörténeti áttekintését nyújtja HANSÁGI Agnes, *A Jókai-precendens és a magyar romantika kánonja = Az Ixión-szindróma (Identitás és kánon a romantikában és a modernségben)*, Bp., 2006, Ráció, 115-129. A tanulmány a „Jókai-precendens” eredőjét tekintve Péterfy Jenő bírálatára hívja fel a figyelmet, mely a Flaubert-féle regényírás bizonyos modern normáit tekinti mércének (PÉTERFY Jenő, *Jókai Mór = Válogatott művei*, kiad. SÓTÉR István, Bp., 1983, Szépirodalmi, 603-32). S joggal emeli ki, hogy Péterfy – a Flaubert-féle pszichologizálásra hivatkozva – a mese, a kaland elsődlegességét rója fel hibaként Jókainál, vagyis a cselekményességre hagyatkozó olvasat kritikai sémáját követi. A szellemtörténeti fogantatású megközelítések szintén a meseiséget, a dekoratív fantáziát, az ennek megfelelő illúziókeltést hangsúlyozzák, pl. SZERB Antal, *Magyar irodalomtörténet*, Bp., 1959, Magvető, 364-5, s később MEZEI József: *A valóságteremtő*, ItK 1975/3, 287-96. E sorba illeszthető SÓTÉR István első nagyobb lélegzetű, legsikerültebb Jókai-tanulmánya is, *Jókai Mór* [1941] = *Félkör*, Bp., 1979, Szépirodalmi, 283-396.

⁹ Történet és esemény megkülönböztetéséhez lásd KOSELLECK, Reinhart, *Ábrázolás, esemény és struktúra = Elmúlt jövő (A történeti idők szemantikája)*, Bp., 2003, Atlantisz, 163-78; GYÁNI Gábor, *Történelmi esemény és struktúra (Kapcsolatuk ellentmondásossága)*, Történelmi Szemle 2011/2, 145-61.

hogyan egyezt a funkciót immár arra az arcra kényszeríti, melyet korábban eltakart.¹⁰ A „leleplezett” arc, bár adott esetben egy identitás beismerésére kényszerül, továbbra is rejtély maradhat éppen ezen identitás létének oka, újabb „mélyrétege” szempontjából. Az álarc lerántása az arcot magát teszi álarccá.

Az a szereplő pedig, akit a Fatia Negra megszólítás illet a regényben, a maszkjáról kapta a nevét. Akik így hívják őt, nem arcot adnak egy névnek, hanem a kinézet alapján nevet adnak egy láthatatlan arcnak. S a maszk kizárólag az érintkezés, nem pedig a hasonlóság szerint kötődő látványa, mint egy oximoron szemantikai feszültsége, megkettőzi a regény világát. Két szemiozist érvényesít benne, két értelmező programot futtat, narratológiai megkülönböztetéssel az egyik szubjektív-aktorális, a másik objektív-perszonális nézőpontot alkalmaz. Az egyik mindent tud mert közvetlen látókörétől messze az álarc, a másik keveset, mert látókörébe esik. S a két szint nem léphet közös horizontra, még ha olvassák is egymást. Ez az egymásra tekintés pedig csak akkor képzelhető el, ha Fatia Negra és Hátszegi Lénárd jelöletlenül változnak át egymássá a két különböző cselekményszálon. Átváltoznak, vagyis nem egy eredendő identitás jelenik meg két alakban (mint például *Az arany ember* Timár Mihály esetében), nem egyvalaki él meghasonlottan és kimutathatóan kettős életet, hanem két elválasztott alak (alterego) él egymás mellett és képes ugyanakkor helycserére.

E reláció, nem véletlenül, a romantikus kettős életekre, vagyis az egyetlen identitás – két alak mintára reflektálva fejlődik ki a mű nyelvezetében. Jókai alapvetően francia hatásokat mutató íráskultúrája e téren Alexandre Dumas legendás hőseit, Monte Cristo gróftól idézi regénye világába.¹¹ Dumas művének olvasója pontosan tudja, a bosszúálló gróf nem más mint az egykor ártatlanul megvádolt és elítélt Edmond Dantès kapitány. A *Szegény gazdagok* pedig a hasonlóképp identifikáló olvasatot dekonstruálja azzal, hogy a nyelvi kódok említett különbségeit olvastatja magára Dumas idézett regényének sajátos megoldozásával – vagyis felidézésével azt a kettősséget fejleszti ki, amely a francia szövegben nincs meg. Hogyan teszi ezt? Emblémának vagy kicsinyített tükörnek nevezi az elméleti szakirodalom a szöveg egészére kiterjeszhető betétet, generatív jellegű cselekményrészletet.¹² A Dumas alkotását idéző jelenetben Lapussa Demeter a titkárával, Margarival olvastatja fel magának a *Monte Cristo grófja* című kalandregényt. Mégpedig egy német kiadást, mivel franciául nem tud. A baj az, hogy Margari németül sem tud, de ezt nem vallhatja be, mert elveszítené jól fizető állását. Főnöke olykor véleményt mond a hangosan olvasottakról, s titkára hozzászólását kéri. Margari rettentő kínban van, hiszen egy szót sem ért abból amit mond, csak Lapussa elejtett szavaira hagyatkozhat. Ílymódon konstruál kettejük befogadásmódjának különbsége egy olyan szakadékot, melyet Dumas szövege nem tartalmaz, Jókaié viszont igen. A felolvasás ebben az epizódban létrehoz és megjelöl egy értelmezésbeli különbséget, mely rávetül a Jókai-szöveg befogadására. Lapussa úgy tekint Monte Cristóra mint a már jól ismert Edmond Dantès kapitányra, Margari pedig úgy mint egy Fatia Negrára, hiszen a figura eredeti arca számára láthatatlan, fogalma sincs, kiről van szó. Az írást ugyan képes hanggá tenni, artikulálni, de a felhangzó nyelvet (a saját német beszédét) nem képes értelmezni. A beszéd az ő számára álarcot képez az írás közvetítette értelem előtt. Aki viszont Jókai *Szegény gazdagok*

¹⁰ A regény tárgyául először nevezi meg magát az identitás kérdését – Fatia Negra kilétének titkával, tehát álarcával összefüggésben – SZILASI László tanulmánya (*i. m.*, 124-5), rámutatván a szövegszerűen ki nem mondott, ám a cselekménnyel cáfolhatatlanná tett szereplői azonosság kifejeződésére.

¹¹ E téren igen tanulságos fejlemény, hogy egyrészt Jókai „kijátszható volt a kortárs ’nyugati’ – főleg francia – irányzatok ellenében”, másrészt „a Jókai-apológia a naív-reflektálatlan mesemondást a regényírás szinte legfontosabb jellemzőjeként értékelte.” Mindeközben „Jókai a maga regényi választásait aképpen legitímálta, hogy a francia regényírás egy kortársi tendenciáját elutasította, a magyar közönségre nézve káros hatásúnak állította be. A kritikátörténet paradoxona, hogy Jókainak a naturalizmussal szemben megfogalmazott nézeteit részint a kortársi, részint a valláserkölcsei alapon álló kritika visszafordította Jókaira...” FRIED István: *i. m.*, 171-2.

¹² Lásd DÄLLENBACH, Lucien, *Reflexivitas és olvasás*, ford. BENE Adrián = *Narratívák 6. (Narratív beágyazás és reflexivitas)*, sorozatszerk. THOMKA Beáta, szerk. BENE Adrián, JABLONCZAY Tímea, Bp., 2007, Kijárat, 39–54.

című regényét tartja a kezében, ha tud magyarul, néma olvasása az adott írás értelmének (értelmezőjének) tarthatja magát. S itt bontakozik ki a rendkívüli tétje a nyelv anyagtalannul vizuális és auditív medialitásának.¹³ A leírtak szerint az olvasó előtt nem jelenik meg Fatia Negra valódi arca, csak az álarca. Ugyanezen írás viszont egyáltalán nem akadályozza, inkább ösztönzi hangjának anyagtalannul kihallását. Az olvasás teljesítménye pedig, ha fenn akarja tartani a kaland élvezetét, a kettős szemiozis összjátékát, nem más mint hogy képzelőereje a rablóvezér hangját egyre inkább a báró hangjaként ismerje fel. Szemben a regény szereplőivel, akik erre nem képesek. Nem képesek, ezért nem jönnek rá semmire, noha a fikción belül valóságosan is hallják ezt a szót. A narrátori közlés, „[s]ohasem tudta meg senki, ki volt a Fatia Negra”, Hátszegi Lénárd feleségét leszámítva azért igaz, mert a regény világán belüli téridőt illeti. Nagyon is jól tudja, ki volt Fatia Negra, aki a róla szóló regényt elolvasta. És e tudás nem a releváns olvasás tartalma, nem egy helyes vagy helytelen következtetés, hanem egyáltalán magának az olvasásnak – vagy ami más megközelítésben ugyanaz: az „olvashatatlanságnak” – a feltétele. A befogadás képzelőerejének anyagtalanságában megvalósulhat egy olyan kapcsolat, amely a fikción belüli materiális érzékelésmódból kizárható. Sőt e kapcsolat az eseményé válás képtelensége nyomán, a történés elhelyezhetetlen aporiájával szembesülve épülhet csak ki. S az olvasásnak e romantikusan relacionáló öröme azóta is kihagyhatatlan velejárója a befogadásnak: olyan esztétikai tapasztalat, melynek hermeneutikájáról nem választható le veszteség nélkül semmilyen poétika, azaz melytől nem függetleníthető semmilyen nyelvi materialitás. A rabló és a báró azonosságának kibeszéletlen, ám hangzó jeleiben elképzelt anyagtalansága nélkül nem lenne elbeszélhető-eljátszható különbözőségük kalandja sem.

A szöveg nyomatékosan felajánlja a hang alapján történő identifikálást. Nem véletlenül játszik kiemelt szerepet ebben éppen az arany iránti szenvedély bemutatása. A rablóvezér tetteinek legbensőbb mozgatója az arany, a Lúcia barlang kincseinek birtoklása. Hangja pedig a veszni látszó arany láttán harsan fel olyan démoni őrzöngésként végül, mely határozottan próbára teszi a befogadó auditív képzelőerejét: „valami pokoli ordítás hangzott erre, melyet megnevezni nem képes a köznapi szó. Mint az elkárhozott kacagása, mint a halálra kínzott átoksikoltása, mint a vérszomj hörgése az áhított vér láttára, olyan mint egy diadalmaskodó démon gúnyhahotája, úgy hangzott a Fatia Negra üvöltése a kiömlő arany láttán.” Az arany a civilizáció azon anyaga, mely azért működik egyetemes csereeszközként (a pénz, a váltó fedezeteként), mert szintén – az álarchoz hasonló paradoxitással – mind reprezentálni, mind performálni képes önnön jelentését, a hatalmat. Így játssza össze a regény az arany, az álarc és a hang motívumait. Az álarcot az anyagi haszon, az arany miatt viseli valaki, kinek maszkja leképezi saját létokát, a bitorolt kincsek működésmódját, az arany gazdasági és kulturális misztériumát. Azt, ahogy a titokzatos ásvány nagyhatalmú és agresszív szimbólummá válik: maszkká, mely mögött viszont nincsen semmi. Egyetemes csereértékké (konvencionális jellé) csak a közmegegyezés irracionalitása teszi: egy közösség, a társadalom nyelvének szubjektumokon túli, láthatatlan és befolyásolhatatlan akarata. Az arany iránti vágy természetébe beleíródik tehát magának az aranyaknak a gazdasági természete (szimbolikus hatalma), s e jelenség tűnik különösen démonikusnak például a rousseau-i kultúrakritika, ha úgy tetszik a „romantikus antikapitalizmus” felől. A vágnak és tárgyának kapcsolata a pénzt illetően ekkor a vallási érzületet imitálja, a hitbéli gyakorlathoz hasonlóan jön létre az Isten képére teremtett ember Istenhez fordulásának blaszfémikus, bálványimádó analógiájaként. Hiszen az arany ezt a funkciót („a mi urunk: a Pénz”) csak szimbolikussá váló, pontosabban szimbolikus erejűnek elfogadott jelölőként tudja a mindennapi praxisban betölteni.

---

¹³ Ezzel kapcsolatos a romantikus próza medialitásának, pl. a hallucináció nyelvvé formálódásának messzevezető, „optikai” távlatú kérdésköre. Itt csak utalható a Sötér Istvántól észrevett, legalábbis flymódon először hangsúlyozott sajátosság, miszerint Jókai regényei hallucinációknak, a személytelen ábrándok személyes kifejeződéseinek tarthatók. Lásd SÖTÉR István, *i. m.*, 302.

A Monte Cristo-sztori olyan posztmodern változatát, mely megszünteti a fikción kívüliség identitásképző metahelyzetét, s az írás és az olvasás pozícióinak rögzíthetlenségére épül, Italo Calvino alkotása nyújtja. A *Monte Cristo grófja* című novellában Dumas éppen a hasonló címet viselő regényét írja valahol If várában. A szökni akaró, alagutakat ásó Faria abbé bemászik az író dolgozószobájába, kíváncsian merül el a róla is szóló történet olvasásába, különösen a szökési epizód iránt mutat különleges érdeklődést.¹⁴ Ilyen myse en abyme-örvénybe akkor kezd pillantani Jókai olvasója, amikor Margari a Dumas-féle *Monte Cristót* olvassa fel, igaz még az örvénybe szédülés előtti, romantikusan metafiktív pillanatban.

Ha az álarc a reprezentativitást olyképp tételező figura, hogy magát e tételezést (a reprezentáció műveletét) figurálja, akkor e tette a rejtett arc, a rejtett test megjelölésének performatív aktusaiban érvényesülhet. Magának a testnek ezért bizonytalanságban, a mondott módon azonosítatlanul kell maradnia. A stigmatizálás például – egy azonosító jel rávitele a testre – természetesen minden kultúrában identifikál. A történelem egyes hősei azzal próbáltak környezetük fölé nőni, hogy testüket sérthetetlennek vagy elpusztíthatatlannak – ellenségeik számára megragadhatatlannak – hitték és hirdették. Fatia Negra sérthetlenségének mítosza legyőzhetlenségét hivatott bizonyítani: a törvény sem jelölhette meg őt bűnözőnek, azaz nem terjeszthette ki rá a hatalmát. Amikor Vámhidy Szilárd végül eltüntethetetlen sebet ejt rajta, legyőzi egyúttal. A test anyagába vésést, a jelölésnek az álarc rejtélyével szembeállított érzéki azonosítását követően a vak Juon Tára szájához veszi kardot, s pogány diadallal ízleli meg az identifikáció addig (nemcsak számára) láthatatlan ultima ratióját, az immár látható vért. Nem a sebesüléssel, hanem a stigmatizálással magyarázható, hogy Fatia Negra végül a halált választja: szétroncsolja a fejét, hogy lényé mégis azonosítatlan maradjon. Ezért adja föl a küzdelmet, noha nála van a fegyver.

A stigma vagy a billog kalandos, Alexandre Dumas regényeiből is jól ismert esetei mellől a „testírás” olyan példáját érdemes némileg komparatív céllal is felidézni, mely magát az arcot formálja át, vagyis ahol az arc és a maszk távolsága magán a test anyagiságán semmisül meg. Victor Hugo *A nevető ember* című alkotásában a főszereplő arcát metszik át gyermekkorában, hogy egész életén keresztül szörnyű nevetésre kényszerüljön. Szerencsétlenné teszik, de később ezen ismertetőjegy miatt találja meg őt a hatóság, s deríti ki róla, hogy voltaképpen egy főnemes fia, angol lord. A regény egyetlen szereplője, aki túllép a társadalmi indentifikáció e kétpólusú, a bohóc és az arisztokrata közt mozgó irányán, az Gwynplaine szerelme, Dea, aki persze egészen másnak látja őt, s azért teheti ezt meg mert – mondani se kell – éppenhogy nem látja az (ál)arcot: vak.

Minden identifikáció tehát úgy rejti magába az önkényes (szubjektíve sem vállalt) ráíródás veszélyét, ahogy egy maszk véshető rá az arcra. Azzal analóg módon, ahogy az európai kultúrában maga az írás (lejegyzés, másolás, terjesztés) képviselheti a nyelv Platóntól Sausurre-ig felforgatónak, pusztítóknak, anarchisztikusnak jellemzett aspektusát, romboló erejét. Minden kultúrában megfigyelhető valamelyest a hit ezen erő kisajátításában, birtokolhatóságában, így a testre írás, pl. a tetoválás hatalmában. (Jókai egy másik, kevésbé ismert regénye, az *Asszony kísér, Istent kísért*, remekül ki is aknázza ezt az összefüggést.) S ha az írás anyaga felülírja a nyelvbe mint beszédbe kódolt jelentést, akkor a stigmatizálás (a betűvel megjelölés) azzal is szembefordulhat, aki végre hajtott vagy aki miatt végrehajtásra került. Nathaniel Hawthorne *A skarlát betű* című regényében a megbélyegzésnek az asszony ruhájára varrása-kiírása, a házasságon kívül gyermekét nevelő anya kirekesztését jelölő betű végül a felelősséget nem vállaló, ám lelkifurdalástól gyötört apa testén fog megjelenni. A múlt század hatvanas-hetvenes éveinek kultikus rémfilmjében, az *Oni baba* című japán horrorban a gyilkos nő arcára tapad egy ijesztő maszk, nem tudja levenni. Lánya kísértetnek hiszi, s ő

¹⁴ Lásd SZÉNÁSI Ferenc, *Italo Calvino*, Bp., 1994, Osiris/Századvég, 123.

hiába bizonygatja neki, hogy nem démon, hanem emberi lény. Elkeseredésében, hogy visszanyerje arcát, identitásának kifejeződését, lefejt magáról a maszkot, mely csak a bőrével együtt jön le. Vagy: a szórakoztató filmipar denevérember-sorozatának egyik epizódjában egy kártyalap (Joker) képe íródik rá a főszereplő arcára a baleset és a rosszul sikerült műtét után, meghatározva az illető későbbi magatartását és személyiségét. Jókainál a tisztességes ember testére pedig az a sors íródik, melyet nyíltan vállalhat. A népszerű és jóságos gavallér, Satrakovics Gerzson teste a róla szóló történetek relikviáit őrző élő múzeum: szájából egy darab hiányzik, félszemű, szétvert orrú, csonka kezű, sánta, sebeiről legendák szólnak stb.

A maszkírozás mint írás vagy az írás mint maszkírozás önprezentáló epizódja pedig a regényben a bevezető – minden továbbit előidéző – érzelmes történet Lapussa Henriett és Vámhidy Szilárd szerelméről. A fiatalok közös öngyilkosságot kíséreltek meg, házassági terveik reménytelensége miatt. Itt is egy felolvasással bonyolódik az ügy: előbb az angol kisasszony majd újra csak Margari olvassa fel hangosan Charles Dickens regényét (*Pickwick Club*) a lábadozó lánynak. A titkárt bízza meg az óvatlan Henriette azzal, hogy a szerelmes levelek összegyűjtött csomagját titokban átadja az öccsének, Kálmánnak. Külön érdekesség, hogy a levelezés maga nyelvleckének, azaz sematizált nyelvi mechanizmusnak álcázta magát, latin nyelven folyt, hogy mindenki azt higgye, a papíron grammatikai gyakorlatok találhatók. A nyelvi mechanizmusokkal szembesülés, akár mint a nyelvleckék fordulatának kiaknázása, majd a modern irodalomnak lesz közismert vonása. Az intrikus Margari, aki latinul persze tud, haszonlesőn beszámol a titkos kommunikációról a családfőnek. Henriette-et így kényszerítik házasságkötésre Hátszegivel. Sőt Sipos úr, az ügyvéd még azt a titkos jelszót is kiveszi a lányból, mely a végső szakítás őszinteségét hivatott bizonyítani. Henriette mondani nem mond semmit, de szokatlanul megnyomva a tollat, írásban mégis megadja a bűvös szót: „Mesarthim”. S ez a betűsor ezután mindvégig a papírra leírtként fordul elő, hangosan nem ejtik ki a regényben. Sipos úr sem teszi, hanem csak a cédulát mutatja fel Szilárdnak, aki elájul a csalódástól. A latin szöveg tehát előbb sikerrel maszkírozta és fejezte ki egyúttal a két szereplő vonzalmát, hogy később tökéletesen kiszolgáltassa őket az ellenséges erőknek, s hogy akár csak egyetlen szó papírra vetésével – a maszkírozás ellehetetlenítésével – a legbensőbb érzéseiket tegye tönkre. Henriette kétszer sérti meg végzetesen annak a nyelvjátéknak a szabályait, melynek maga is a játékos. Előbb a titkos szó lejegyzésével, később az álarc lerántásával. Mindkét alkalommal lényegében ugyanazt a szabálytalanságot követi el: anyagi medialitásukban kíván rögzíteni egy-egy távollevő jelentést, előbb az írást, később a testet (az arcot) használva az azonosítás közegeként. A két férfi közül az egyik a szerelme, a másik a férje. Az egyik üldözi a másikat és viszont: végzetüket Henriette egy-egy laza mozdulattal idézte elő és tette visszafordíthatatlanná. Az írás és a test annyiban is analóg tényezők, hogy a szó kettős értelmében árulnak el egy igazságot: előbb a nyelvlecke, később a fekete álarc rejtett jelentését tárják fel, s taszítják egyúttal a pusztulás felé. Másképp nem is történhet egyébként: a leleplezés nem hozhat megnyugvást, legfeljebb egy másik rögzítéstechnikai játékba kényszerít, ahol egészen más a szereposztás. Ennyiben Henriette méltó párja annak a Hátszeginek, akit Fatia Negra álarc mögött ismer fel. A titkos szót följegyző árulása megírja, útjára indítja azt a cselekményt, melynek törvényei és örvényei őt magát is fölemésztik.

A nyelvezet, mely Jókai Mór regényében érvényesül a fenti kettős szemiozissal, az említett epizódokban megintcsak azok medialitása mentén bomlik fel és alakul „kalandosan”, mint a latin nyelvlecke és titkos üzenete egyaránt írással jegyzett, majd az utóbbit szintén írással megtagadott kettőssége. Ezzel pedig az identitások feltételévé válik ez az összjáték, vagyis bármilyen egység tapasztalata csak egy kettősséget feltételezve tud létre jönni. A romantika poézisére jellemző módon lép túl a szöveg ezúttal is – mint minden további helyein – azon az aufklárista-racionalista-individualista képzetten, hogy az identitás valamilyen önelvű

kontinuitás, logikus konzisztencia és önmegvalósítás jegyében lenne elgondolható.¹⁵ „Nemcsak hogy nem pillanthatunk be azon lelki kapocsba, mely a lovagias úriember és a haramia között van, hanem némely nevezetesebb tette sem világos.”¹⁶ Arany János e megállapítása nyomán is elmondható, hogy a rögzülő jelentést és annak tagadását, valamint a nyelv és a kultúra legmélyebb rejtélyeinek és paradoxonainak egyikét, magát a reprezentáció aktusát performáló, ílymódon örvénylő szemiózis tapasztalatát aligha fogalmazták meg összetettebb és színvonalasabb formálással, mint ahogy azt Fatia Negra történetének elbeszélése tette. A fentebb látott módon használva ki, hogy a maszk – miként az írás – többnyire a kultúra démoni és felforgató erőit szolgálja, de nélküle, azaz valamilyen érvényesülő funkciója nélkül identitás sem képezhető el. Ahhoz a romantikus eredetű nietzschei belátáshoz, miszerint a maszk mögött nincsen senki és semmi, legfeljebb csak egy másik maszk, magára az álarcra legalábbis szükség van.¹⁷

---

¹⁵ A jellemek és a történet inkonzisztens, „érthetetlen” elemeire – bár mint hiányosságokra – figyelmeztet NAGY Miklós, *Jókai (A regényíró útja 1868-ig)*, Bp., 1968, Szépirodalmi, 193-5. Másik monográfiájában a szerző találónan emeli ki magával a kalandossággal kapcsolatos regionalizmust (NAGY Miklós, *Jókai Mór*, Bp., 1999, Korona, 50-1). E multikulturális vonatkozású szempontból a *Szegény gazdagok* román nőalakjait az „operaszínpadokra illő” idilli, paradicsomi természetesség képviselőinek látja FÁBRI Anna, *Jókai-Magyarország (A modernizálódó 19. századi magyar társadalom képe Jókai Mór regényeiben)*, Bp., 1991, Skíz, 91.

¹⁶ ARANY János, *A szegény gazdagok = Arany János Összes Művei*, szerk KERESZTURY Dezső, *Próza Művek 2*, s. a. r. NÉMETH G. Béla, Bp., 1968, Akadémiai, 184-5. A jellem összehangolhatatlan részleteinek és a koherencia kidolgozásának hiányát – mint nem okvetlenül elmarasztalható tudajdonságot – Arany igen érdekes és tanulságos módon köti össze a reflexiók, a pszichológiai motiváció mellőzésével, e téren Georges Sand stílusához hasonlítva Jókai szövegét. Ugyanis nem megrovásként hozza ezt tehát szóba, hanem a kiváló elbeszélői tehetség dícséretéért. Az elbeszélés szintjén talál választ egy korabeli cselekményes elvárás teljesületlenségére, a jól formált narratív összefüggésrend, s azon kívül a reflexivitás hiányára. Rámutatván ezzel, hogy a regény úgy beszél, hogy nem utal semmilyen végső okra, nem képez zárt struktúrát, szakít a lélektani törvényszerűségek abszolútizáló sémáival, mindentudó magyarázataival. A regény hősei eszerint nem külső ideológémák vélt törvényszerűségeitől meghatározottan, hanem az elbeszélés mindezt dekonstruáló regényes nyelvében létezhetnek.

¹⁷ A tanulmány az MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport (2006 TKI207) támogatásával készült.

BARANYI FERENC

Húsvétvasárnap

Jézus elvtárs, ezennel visszaperlünk
magunknak téged. Ács fia, halászok
osztályosa, jőjj, köztünk a helyed!

Kétezer évre kölcsön vett az egyház,
neveddel csillapítva minden ácsot
s halászbembert, ki olykoron a fejszét
s a szigonyt kézbe fegyverként ragadta,
mert már tovább nem szenvedhette azt, hogy
munkája méhében fogant javakból
neki csak forgács és keszeg kerül.

Nyerd vissza régi arcod. Nem a birkák
hunyászkodó alázatát idézte
tekinteted, de haragvó egeknek
villámait, melyek – akár a korbács –
sújtottak pénzváltóra és kufárra
a Mindenség lezüllött templomában.

Hát jőjj és dönts a tőkét, Jézus elvtárs!
Nekünk támadj fel és maradj velünk,
ne szállj a mennybe, hol eddig se volt sok
keresnivalód, hiszen a Teremtő
– kinek nevében szóltál s cselekedtél –
nem más, mint földi ácsok és halászok
okos gyülekezete, nagy családja.

Áldott, ki általuk leszen megáldva.

BARANYI FERENC: *Könyörgés apátiáért*

<http://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

Közepesen hűvös

A szemben lévő lakás ablakában
a több irányból torzult, homorú
tükörkép egy nyitva hagyott ajtóból
valamennyire belátható, folyosóra
nyíló konyhát mutat, benne egy nőt
a képnek háttal, ahogy épp átmegy
a másik szobába.

Nincs még gyereke,
férjezetlen.

Még fiatal vagy, szép, egészséges.
Tudod, újrakezdhetnéd, krákgja
a folyosón egy reszelős hang, az
idő közepesen hűvös az évszakhoz
képest, enyhén szeles, csapadéktalan.
Úgy tűnik, nyár este van.

A múlt hét elsodródó part
végeláthatatlan nyílt vízen.

Rémálmaid türelmesek. Kikopott
belőlük a pályakezdő szadisták
reszkető izgatottsága, megvárnak.
Éber távollétedben, mint amerikai
filmek meglepetésbulit szervező
fiataljai, kedélyesen tervezgetik
az apró részleteket.

Egy férfi ül a gangon,
aki talán te vagy.

Lehet, persze, hogy csak rossz
emlék. Széket hoz magának,
mint aki elfáradt az egész napi
rosszkedvben. Szarok vagyunk,
megérdemeljük egymást, mondja,
ezzel alszik el, míg rémálmai rutinos
kéjencekként lassú, magabiztos
mozdulatokkal munkához látnak.

(megjelent: Korunk, 2016. nov.)

NAGY BANDÓ ANDRÁS*

Tolerancia

Én tolerálok
a másként gondolkodókat.
De: nem bírom tolerálni
a sehogyan, és a
másként sem gondolkodókat.

Elmenők

Nézd csak, hány sietős
barátom itt hagyott!
Szégyellnem kéne tán,
hogy én még itt vagyok.

Elfogyó

Adtam is, és bőven kaptam,
itt volnék hát, lassún léptem,
erről fogytam, arról koptam,
oly szomorú szappanlétem.

* L. a HÍREK-ben: **KÉT ÓRA MÚLT HETVENNEL Magyarország derúsodik**
a 70 éves NAGY BANDÓ ANDRÁS jubileumi önálló estje

BÍRÓ JÓZSEF
SETTE ZEILEN

yo soy uno de ellos
nos
bij voorbeeld
ljubav na prvi pogled
oui
first sight

muistaa

BÍRÓ JÓZSEF

BÚCSÚZÁS A DADA100tól

(1916 - 2016)

BÍRÓ JÓZSEF

12 MINUS 1 ROW

CELEBRATING 100 YEARS OF DADA

(**1916**) – 100 %

90 %

80 %

70 %

60 %

50 %

40 %

30 %

20 %

10 %

? % – (**2016**)

KÉPZŐMŰVÉSZ KÉPZŐMŰVÉSZET

GULYÁS ANNA
képzőművész

annagulyasart@gmail.com
annagulyas@freemail.hu

Budapesten élek. Gyermekkorom óta érzek elhivatottságot a képzőművészet iránt.

Művészettörténeti tanulmányaim: értékbecslő szakvizsgákat tettem a Becsüs Akadémián: ötvöstárgy, numizmatika, ékszer, óra, festmény szakon.

Képzőművészeti tanulmányokat szabadegyetemen, kurzusokon, alkotótáborokban, stúdiókban folytattam.

Tanáraim voltak: Koburger Zsolt akinél a zománcmívességet sajátítottam el négy féléven keresztül. Németh Ágnesnél rajzot tanultam. Laboda Lászlónál a faszobrászattal ismerkedtem meg.

A Csepeli Alkotó Fórum, Buna Konstantin és Tácsik János festőművészek által vezetett négyéves szabadiskolája előadásain és konzultációin vettem részt. Kiváló művészeti vezetők, mint: Juhász Erika, Muray Róbert, Kiss János alkotótáboraimban voltam.

Lehetőséget kaptam Sisa Józseftől műtermében az alkotómunkára.

Önálló, országos, csoportos, regionális, európai és amerikai (4 önálló) kiállításokon több mint 100 alkalommal vettem részt.

Országos kiállításokon díjazták munkáimat:

2002-ben az Iparművészeti Múzeumban,

2003-ban a Néprajzi Múzeumban,

2009-ben az Alkotó Fórum díját kaptam.

2013-ban a Szent István és kora kiállításon díjazták munkáim.

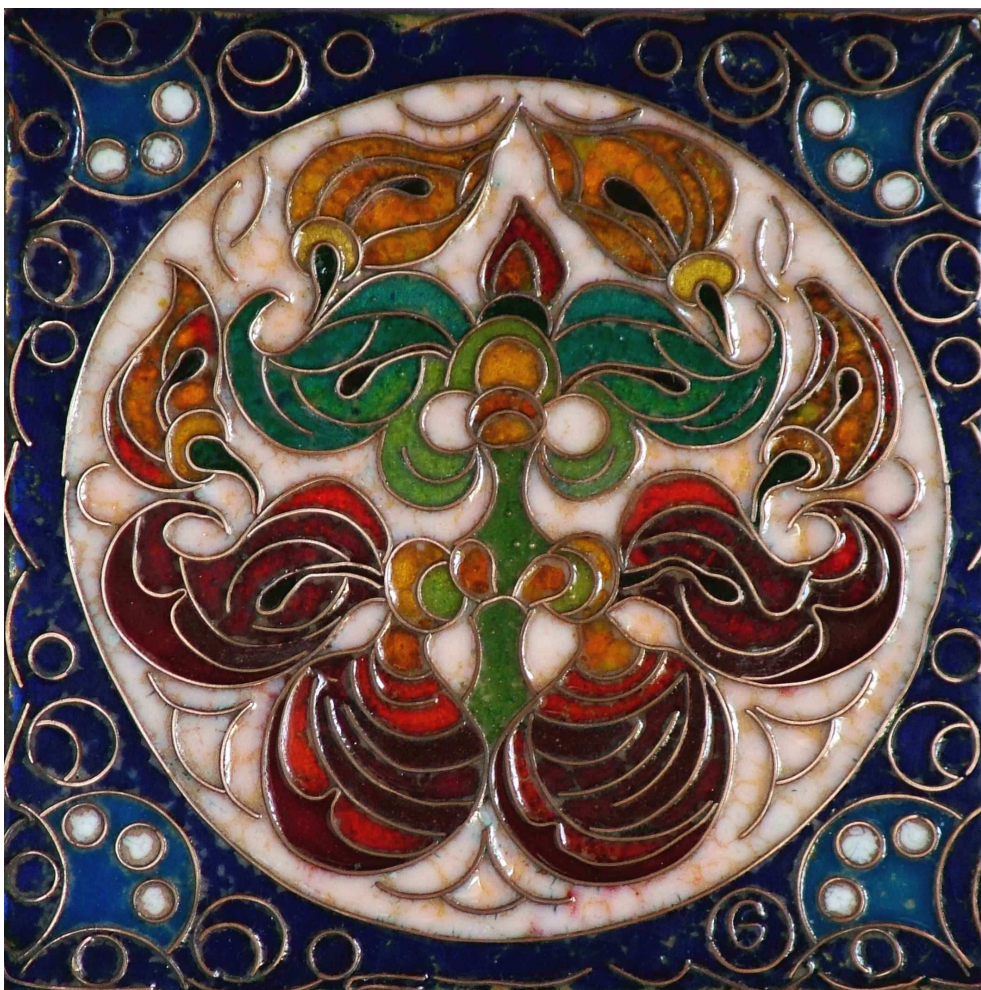
2015-ben Insula Danubii díjat kaptam.

Tagja vagyok: a Művészetbarátai Egyesületnek, a Csepeli Alkotó Fórumnak és a Budai Képzőművész Egyesületnek.

Hitvallás:

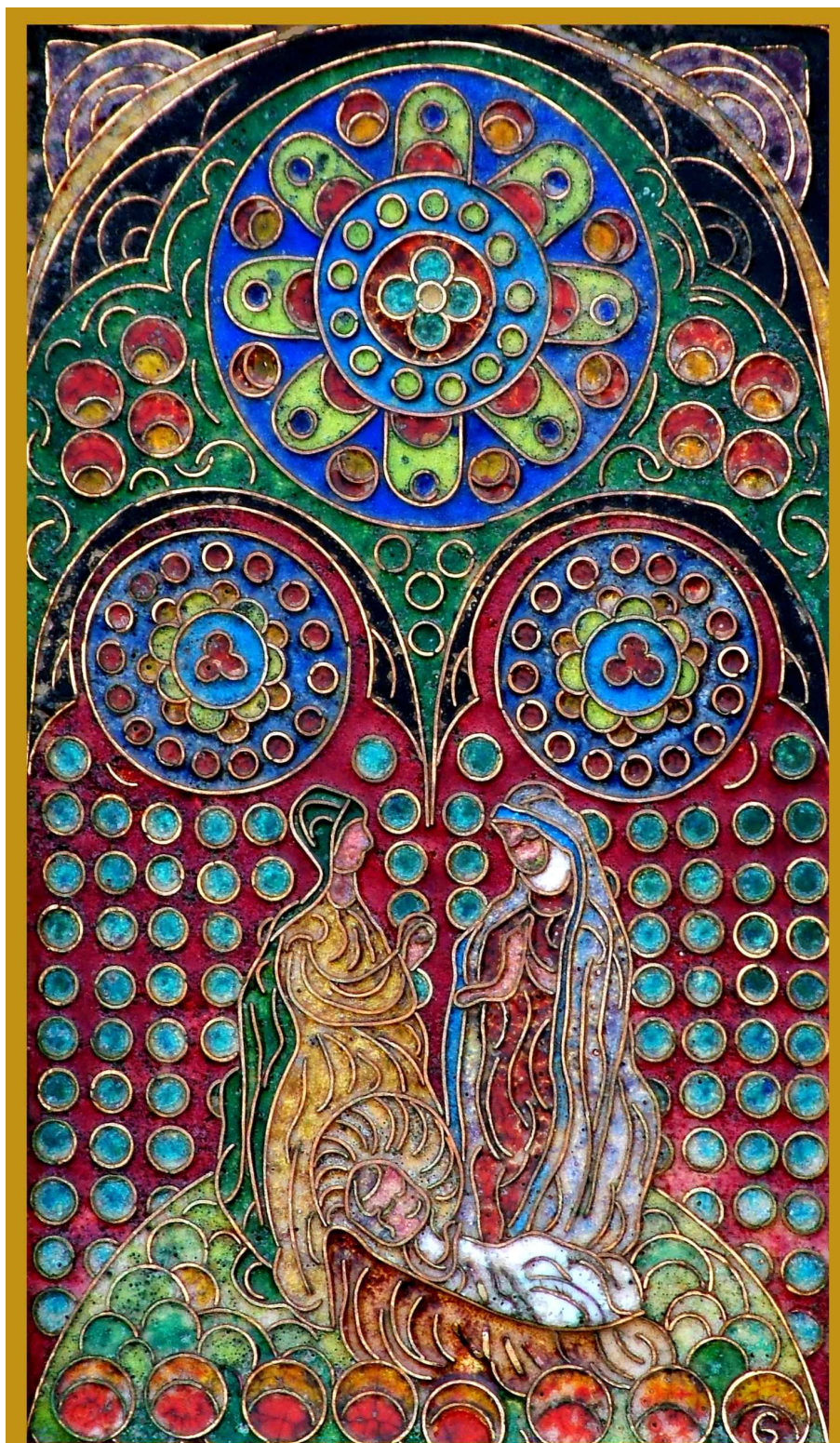
Mint művészeti eszköz, készülnek képeim: akvarellal, kollázssal, olajjal és zománccal. A zománc az egy varázslat! A fémre felhordott zománc, mint a szerzetesek homokból készített mandalái, megszületik. Ám az én művem nem szóródik szét a széllel, hanem kemencében 850 Celsiusra hevítem, és amikor a vörösen izzó tűzzé válik maga a kép is... kiveszem és várom, hogy megszelídülve mutassa meg színeit. Igen, ez a befejezés extázisa. Köszönöm Istenem, hogy megkaptam az alkotás örömét.

KÉPZŐMŰVÉSZNÉP KÉPZŐMŰVÉSZET

GULYÁS ANNA: *Ősi magyar motívum*
13x13 cm, rekeszszománc, ékszerzománc

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

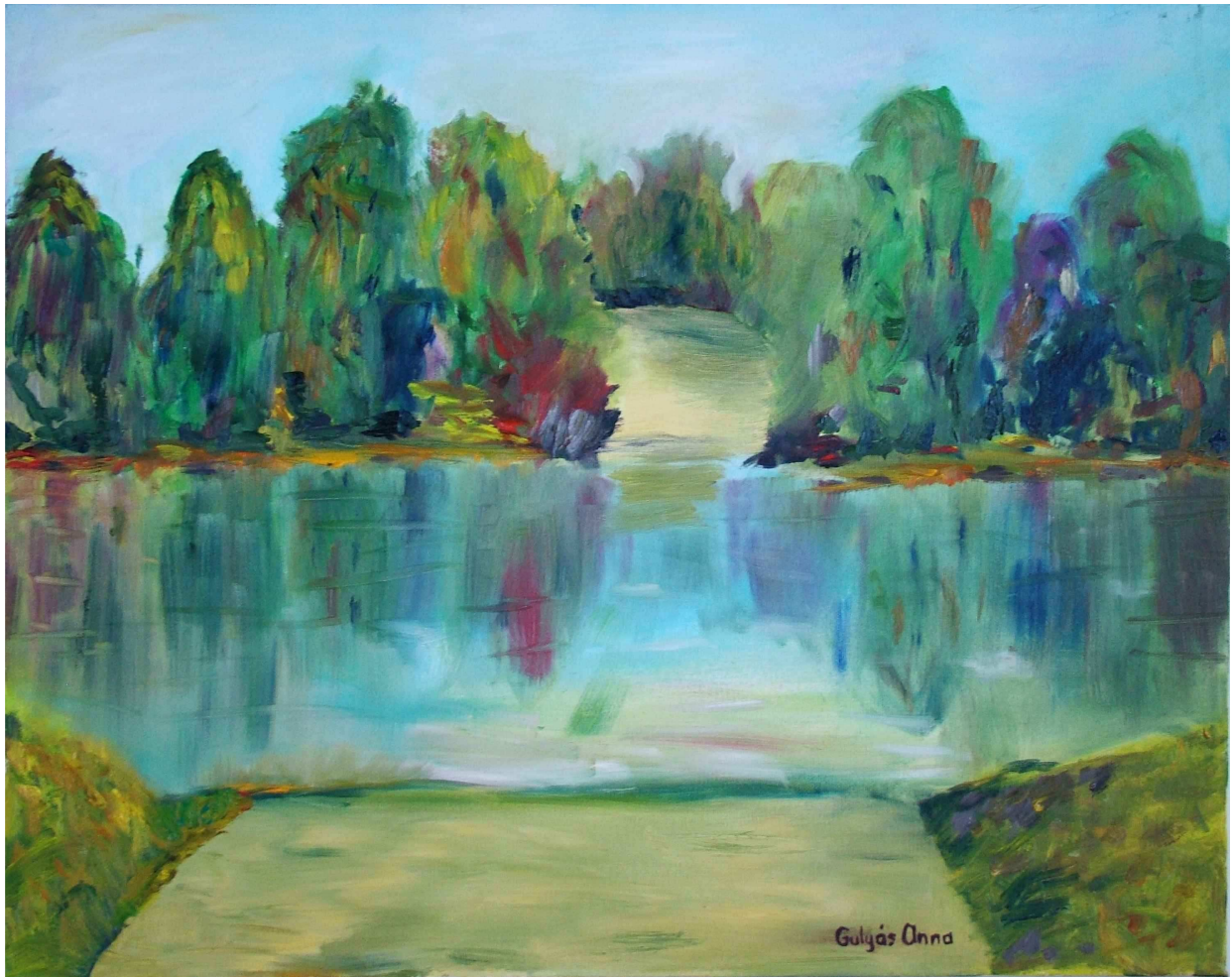
GULYÁS ANNA: *Világnak Világa*
20x12 cm, rekeszománc, ékszerománc

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

GULYÁS ANNA: *Pingvinek*
19x12 cm, tűzzománc

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

GULYÁS ANNA: *Tisza Aranyosapátinál*
50x60 cm, olaj

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

GULYÁS ANNA: *Zoltán*
47x33 cm, akvarell

KÉPZŐMŰVÉS Z KÉPZŐMŰVÉS ZET

GULYÁS ANNA: *Szárnyalás*
39x59 cm, akvarell

VIHAR JUDIT

Akutagava Rjúnoszuke Végredelete

Levél barátomnak

Eddig még senki sem tudta leírni az öngyilkosság pszichológiáját úgy, ahogy az a valóságban létezik. Valószínűleg azért, mert az öngyilkosok nem szeretik eléggé önmagukat, vagy mert nincs bennük elég pszichológiai érdeklődés önmaguk iránt. Utolsó levelemben, melyet neked küldök el, világosan szeretném megmagyarázni ezt a lelkiállapotot. Persze főleg neked jobb, ha nem magyarázom öngyilkosságom okait. Regnier az egyik elbeszélésében egy öngyilkosról ír. Ebben a műben a főhős maga se tudja, miért lesz öngyilkos. Az újságok harmadik hasábjain olvashatsz arról, hogy az öngyilkosságnak egészen különféle okai lehetnek: életvitellel kapcsolatos gondok, beteges fájdalmak vagy lelki szenvedések. De tapasztalatból tudom, hogy mindez távolról sem meríti ki az összes motivációt. Annál is inkább, mert ezek az okok jelentik azt az utat, amely a mostani indítékhoz vezet. Az öngyilkos, Regnier művében legtöbbször maga sem tudja, miért vet véget az életének. Az öngyilkosság bonyolult összetevőkből áll, amely viselkedésünket meghatározza. Az én esetemben viszont ez valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság. Valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság a jövőmmel kapcsolatban. Lehet, hogy nem fogod elhinni, amit mondok? De immár tízéves tapasztalatom a bizonyíték arra, hogy amíg a hozzám közel álló emberek nem kerülnek hasonló helyzetbe, mint amilyenben én vagyok, ezekhez az emberekhez szóló szavaim elszállnak, akár egy dal a szélben. Ezért aztán téged nem ítélek el...

Az utóbbi két évben másra sem tudtam gondolni, csak a halálra. És ebben a zaklatott lelkiállapotban elkezdtem Mainländerert olvasni. Az biztos, hogy Mainländer absztrakt nyelvezettel, ragyogóan ír a halálhoz vezető útról. Én azonban, azt hiszem, ugyanerről sokkal konkrétabban szeretnék írni. A családtagokkal szembeni együttérzés ehhez a szenvedélyes vágyhoz képest semmi. Erre persze te az „inhuman” szót fogod használni. De ha az, amit el akarok követni, embertelenség, akkor én csontjaim velejéig embertelen vagyok.

Mindenekelőtt kötelességemnek érzem, hogy őszintén írjak. (A megmagyarázhatatlan nyugtalanságot a jövőmmel kapcsolatban már analizáltam. „Egy örült élete” című írásomban ezt lényegileg kimerítettem. Csak a szociális körülményeket, az árnyékként rávetülő feudalizmust, amelyben élek, bizonyos meggondolásból mellőztem. Hogy milyen meggondolásból nem szóltam eddig róla, talán azért, mert mi, mai emberek még most is többé-kevésbé a feudalizmus árnyékában élünk. A szintéren kívül a hátteret, a megvilágítást, a szereplők viselkedését, elsősorban is a magamét akarom leírni. Ráadásul, ami a szociális körülményeket illeti, nem vagyok biztos abban, hogy vajon elég jól ismerem-e ezeket a szociális körülményeket, amelyben élek.)

Hogyan haljak meg kínok nélkül, ez volt az első, amit ki kellett találnom. Természetesen erre az akasztás a legalkalmasabb. De amikor elképzeltem magamat kötélben lógva, tömény undor

fogott el az esztétikuma miatt. (Emlékszem, egyszer szerelmes lettem egy nőbe és mikor megláttam a suta kézírását, egy pillanat leforgása alatt elmúlt az iránta érzett szerelmem.) A fulladásos halál sem megoldás olyan embernek, aki úszni tud. Annál is inkább, mert a kötél általi halálnál sokkal fájdalmasabb. A gázolás ugyanúgy esztétikai problémát jelent, mint amit az előbb már említettem. Pisztollyal vagy késsel sem tudnék végezni magammal, mert reszket a kezem. Iszonyatos látványt nyújtana, ha egy magas épület tetejéről ugranék le. Ezekből kiindulva végül úgy döntöttem, hogy altatókkal vetek véget az életemnek. A halál így ugyan fájdalmasabb, azonban mégsem olyan elborzasztó látvány, mint az akasztás, ugyanakkor kisebb az újraélesztés veszélye is. Természetesen a gyógyszerek beszerzése nem volt egyszerű feladat a számomra. De miután már eldöntöttem, hogy öngyilkos leszek, megpróbáltam élni minden lehetőséggel, ami a rendelkezésemre állt, hogy a szükséges gyógyszereket beszerezsem. Ugyanakkor igyekeztem minél több toxikológiai ismerethez jutni.

A következő, amin gondolkodtam, az öngyilkosságom helyszíne volt. A családomnak a halálom után az örökséggel kell foglalkoznia. A vagyonom mindössze száz cubo¹⁸ föld, egy ház, írásaim szerzői joga és kétezer jen bankbetétben. Aggaszt, hogy öngyilkosságom miatt a házamat nehéz lesz eladni. Irigylem a burzsoákat, akiknek azért mindig van egy nyaralójuk is. Valószínűleg különösnek tartod majd a szavaimat. Még nekem is kínos volt, amikor az egész az eszembe jutott. Kínosak voltak ezek a gondolatok. De nem történhet másképp! Azt szeretném, hogy a családomon kívül lehetőleg senki más ne lássa a holttestemet.

Bár már kiválasztottam, hogyan fogok meghalni, mégis félig-meddig még maradt bennem ragaszkodás az élethez. Ezért szükségem volt valakire, aki ugródeszkám lesz a halálba repüléshez. (Én nem tekintem az öngyilkosságot bűnnek, ahogy a vörös hajúak gondolják. Közismert, hogy Buddha egyik jövendölésében egyetértett tanítványa öngyilkosságával. Szolgái követői ezt az egyetértést az „elkerülhetetlen” esetben kifejezéssel egészítették ki. De ezek a követők, akik a jövendölést tanulmányozva „elkerülhetlenségről” szóltak, soha nem voltak olyan rendkívüli, szokatlan körülmények között, amikor a halállal kapcsolatos tragikus döntést meg kell hozni. Mindenki csak „elkerülhetetlen” esetben végez magával. Azoknak, akik eddig öngyilkosok lettek, elsősorban rengeteg bátorsággal kellett rendelkezniük.) Az ugródeszka szerepét általában nők szokták betölteni. Kleist öngyilkossága előtt sokszor felajánlotta barátjának (egy férfinak), hogy kísérje el erre az útra. Racine is Molière-rel és Boileau-val együtt szerette volna magát a Szajnába vetni. De nekem, akármilyen szerencsétlenség is, nincs ilyen barátom. Volt ugyan egy lány, aki velem együtt akart meghalni. Az évek múlásával szentimentális lettem, és mindenképpen úgy akarom csinálni, hogy ne okozzak felesleges szenvedést a feleségemnek. Eközben rájöttem, hogy egyedül, ugródeszka nélkül könnyebb öngyilkosnak lenni. Lehet, hogy van ebben valami kényelem is, az biztos, hogy szabadon dönthetek arról, mikor legyek öngyilkos.

Végül úgy terveztem el az egészet, hogy a családom ne vehesse észre öngyilkossági tervemet. Több hónapos előkészület után biztonságot nyertem. (Azért bocsátkozom bővebb részletekbe, mert nemcsak azoknak írok, akik jóindulatot tanúsítanak irányomban. Nem szeretnék okozója lenni annak, hogy bárkit is elítéljenek az öngyilkosságban való bűnrészesség törvénye alapján. [Milyen nevetséges az ítélezés! Ha szó szerint értelmeznénk a törvényt, a bűnözők száma óriásira növekedne. Abban az esetben, ha csak a gyógyszerészek, a fegyverárusok, a borotvapengét áruló kereskedők kijelentenék, hogy ők „nem tudnak semmiről”, akkor szavaik elkerülhetetlenül kétséget váltanának ki, mivel a külsejük mindenképpen elárulná szándékaikat a hozzájuk fordulóknak számára. De emellett maga a társadalom és annak törvényei is bűnrészesek az öngyilkosság elkövetésében. Végül az ehhez hasonló bűnözők többnyire

---

¹⁸ 1 cubo = 3,306 m²

jószívű emberek.) Józan hidegvérrel befejeztem az előkészületeket, már csak a halállal szórakozom. Amit most a szívemben érzek, az nagyon közel áll ahhoz, amit Mainländer írt le. Mivel mi, emberek, állatok voltunk, állati módra félünk a haláltól. Az úgynevezett életerő valójában nem más, mint az állati erő másik megnevezése. Én is egy ilyen emberi állat vagyok. De ahogy az ember veszít az étvágyából, úgy fogy el állati ereje is. Most olyan világban élek, amely áttetsző, olyan, mint a jég ez a beteg idegzetű világ. Tegnap este egy prostituálttal arról beszélgettem, hogy mennyit keres (!), mély bánatot éreztem: mennyire szánandóak vagyunk mi, emberek, akik „azért élünk, hogy éljünk”. Biztos, hogy nem lennénk boldogok, de legalább nyugalmat szereznének magunknak, ha örök álmra hajtánánk fejünket. De előttem itt a kérdés, hogy mikor leszek képes elkövetni az öngyilkosságot? Csak a természet tűnik számomra egyre szebbnek. Te, aki imádod a természetet, bizonyára kineveted bennem azt az ellentmondást, hogy mégis meg akarom ölni magamat. De a természet gyönyörűsége szememben tükröződik majd vissza halálom óráján. Többet láttam, többet szerettem és többet értettem meg, mint mások. A súlyos szenvedések között, azért több-kevesebb élvezet is jutott.

Nagyon kérek, hogy a halálom után néhány évig ne publikálják ezt a levelet. Mintha valamilyen betegségben haltam volna meg és nem öngyilkosságot követtem volna el.

Utóirat. Empedoklész életrajzát olvastam, mikor azt éreztem, milyen régóta él bennünk az a vágy, hogy istenek szeretnék lenni. Ami ezt a levelet illeti, a lehető legtudatosabban kijelentem, hogy nem szeretnék istent csinálni magamból. Éppen ellenkezőleg, esendő ember vagyok. Talán emlékszel még, amikor húsz évvel ezelőtt a szent fügefafa alatt az etnai Empedoklészről vitatkoztunk. Akkor még én is isten akartam lenni.

1927. július – posztumusz kézirat

BRANCZEIZ ANNA

(Beszélni tanulok)

*„Az ember a lehelethez hasonló,
napjai a tűnő árnyékhoz.”*
(Zsolt 144,4)

Beszélni tanulok. Leveszem
a kötést hangszálaimról –
a seb megnyílik, és fájdalmas
csend fakad belőle.

Lélegezni tanulok. Felbukom
emlékeim áradatából –
a számon a lélek ki-be jár,
nem talál bennem lakhelyet.

Lenni tanulok. Megmutatom
magamat magamnak, mint hideg
pára az ablakon, olyan vagyok,
átsüt rajtam a nap –

(megjelent az *Eső* 2016/2. számában)

VIHAR BÉLA

A verssorok keresztjére

A verssorok keresztjére feszítem fel magamat meztelenül,
akik szánni tudtok, jöjjetek közel hozzám,
tudom a fűszáltól, az esti mező ősz pírja mesélte:
öröm a szomorúság folyosója, szomorúság meg az örömé
egyedül vagyok magamban
elment napjaimat letakarja a felhő,
falu szomorú kalapja, háztető alatt ülök, este van,
lámpánál ülnek őseim is, árva botlásaimra tekintenek
a könny csillogásának üvegén
és cselekedeteimre nincs magyarázat,
egyedülvaló az mint a sziget,
tenyeremben virágot tartok, az állatok tekintetéből téptem ki -
megállok ablakod előtt szomszéd,
egy frigyben szült testvérem vagy nékem,
legyen a te bajod az én bajom is, mint terített asztal,
bizony aki így akarta, szomorú apánk is az nagyon,
felsikít a hómezőkön, fáj ugy-e fáj?

MOSONYI KATA

Van Gogh hálósobája

Ez az egyszerű szobabelső
akár Van Gogh hálósobája
is lehetne, csak a hajópadló ott
nem recseg; a falon itt gyermekfotók,
primitív idill. Ott festmények,
metszetek. Az ablakon itt nem
dől be a létezés aranysárgája,
bár vágysz a fényre, mint pincébe
télre eltett muskátlik, nyúlánk
csírák, elhervadt levelek.

Takaróm kék kockás, nem piros,
attól ott minden annyira otthonos.
Itt nincsen csöpögő falikút,
s nem oly aprócska az asztal;
ott nincs komputer, mely magához
láncol, s hajnalig marasztal. És
nincs könyvespolc, rajta matató kézzel,
sem a padlón körben a könyvek.
Magányos szobabelsők, álmukban reccsenő
székkal. S a falról kéken pergő könnyek.

JENEY ANDRÁS

Egy kiállítás vendégekönyvébe

Fehér papíron tollal táncoló,
Amott színekből fényt, szivárványt álmodó,
Jókedvünknek tavaszt varázsoló, –
No lám, saját tükrébe bámul balga tó.

Itt minden kép oly szép, olyan nekem való.
Árkád alatt üdít, – Szerencs, jer nézd, ezt látni jó!
Csak szépet élni érdemes – ceterum censeo! –,
Jambus dalol a vár tövén, szavát szívedbe hullató.

A Rondanini Pietà

Márványra bánat írja jajfehérét,
Roskadva tartja szép, halott fiát.
Halott a csend is, égre nem kiált –
Neked zokogja fájdalom miértjét.

Rejtélyes, régi kő – torzónak vélnéd.
Megtört kenyér, nem visel glóriát;
És mégis – ő emeli Máriát,
Szeméből hull a könny le gyöngyfüzérként.

Arcán a folt – Júdások égő csókja –,
Lépcsőn megállva, érzed, vádoló;
Te csókod az! – bűnül fel mégse rója,

Mellé ha ülsz, letörli fényfolyó.
Hát ülj le! – hív a Bounarroti-oltár;
Fehérlő gyászban érted sír a zsoltár.

CZÓBEL MINKA

Örökre, mindörökre

Ha érzésed, ha vágyad van
Temesd el bús magányba,
Megfejtethetlen titok marad
A boldogság talánya.
Hiába űzöd – elvonul
Csalóka, szürke ködbe,
S te tőle távol elmaradsz
Örökre, mindörökre.

Ha életed reménytelen
Ha többé már nem kérded:
A holnap, a titkos jövő
Még mit tehetne érted?
Ne gondold, hogy nyugalmat lesz,
Hisz' életedhez kötve
A föld röge, a föld pora,
Örökre, mindörökre.

De csendesen, csak csendesen,
Egy távol fényre vágyunk,
Ez örök éjjelünk talán?
Vagy örök napsugárunk?
Egy fehér fátyol szállt le rád,
Szemed már el van fődve –
Pihenhetsz édes-csendesen
Örökre, mindörökre.

Forrás: Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok* [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

FÖLDESDY GABRIELLA

Ecseri (piaci) történetek

Hej, piac ám a piac, még ha hivatalosan „használt árucikk” is a mellékneve. Mégis mindenki csak „Ecseri”-nek hívja. Mostani helye minimum a harmadik, ha nem a negyedik. Volt a Teleki téren, majd talán az Ecseri úton is, legutóbb az Illatos út adott neki helyet, aztán közel harminc éve a Nagykörösi útra (M5-ös sztráda) kellett kiköltöznie. Bruckner Éva írt könyvet történetéről *Zsibárus boszorkány* címmel [Athenaeum, 2007], abból sok mindent megtudhat a kíváncsi érdeklődő az ott történekről.

Én csak saját tapasztalataimról írhatok. Igazi régiség, antik tárgy kevés van. Ha mégis előkerül egy-két valódi értékes tárgy, hamar gazdára talál, titkos csatornákon keresztül ott terem a hozzáértő vevő, és felvásárolja áron alul. Majd busás haszonnal adja tovább, vagy gyűjteményébe helyezi. Inkább a háború előtti (és utáni) használati tárgyak dominálnak, régi elnyűtt könyvek, edények, azonosíthatatlan porcelánok, bekötött és bekötetlen folyóiratok, üvegek (sok a szódás!), jelvények, néhány helyen textilek, hímzések. Itt látom azokat az épületelemeket, kerti szobrokat, vasalásokat, amelyeket leloptak nem őrzött házakról, elhagyott vagy elhanyagolt kúriákról, omladozó épületekről. Nagy a kínálat régi vagy réginek álcázott olaj-, akvarell-, pasztell képekből, hamisítványokból, ezek közt vannak ordító példányok, de vannak olyanok is, amikről nem tudják megállapítani, hamis-e vagy eredeti. Csillár, dísz tárgy, kerámia, némely bútor, népi faragás (utóbbi nem gyakori), herendi kommersz áru, órák, bizsuk, jelvények, néhány éve un. „retro” tárgyak.

Emlékeim az 1970-es években kezdődnek. Az MTA Történettudományi Intézet könyvtárában dolgoztam, amikor megjelent bizonyos Suhajda úr, és a Malonyai öt kötetes „Magyar népművészet” c. munkáját hozta, ami nagy kincs volt akkor, szinte beszerezhetetlen [később kiadták facsimilében]. Angéla, a könyvtár vezetője boldogan kifizette a kért összeget, Suhajda élvezte, hogy ilyen előkelő helyen köt üzletet, parolázott velünk, aztán eltűnt. Elhívtam, jöjjön el hozzánk, van egy olajkép, azt szeretném eladni, mérete miatt nem szívesen cipelem sehová. Eljött, a kép nem érdekelte, 400 Ft-ot akart érte adni, azt kevésnek találtam. Ő körülnézett, tetszett neki egy német csontszínű ködedény korsó, Bromfield *Árvíz Indiában* c. regénye, talán még rákérdezett egy festményre és csillárra, de mindenre nemet mondtam, ő pedig dühösen elviharzott. Néhány évvel később kint jártam a régi Ecserin, és megtaláltam Suhajda úr bódéját tele régiségekkel, ám inkább kommersz ajándéktárgyak voltak ezek, souvenirak, kacat, lom elvegyülve porcelánok, ósdi használati tárgyak, népi kerámiák között. Nézelődtem az üzletben, megszólított, ajánlgatta portékáját, éreztem, hogy valamit venni kell. Gyanús pillantásokat vetett rám, majd előrukkolt: „Honnan ismerjük mi egymást?” Juj, megismert, átvillant az agyamon dühös képe, amikor üres kézzel ment el tőlünk. Rávágtam gyorsan: „Hát, tudja, az Úri utcából, amikor eladta a könyvtárnak a Malonyait”. Felderült az arca, elkezdte mesélni, hogyan tudta becserkészni az öt kötetet öt különböző helyről. Szerencsére nem azonosított a másik találkozás főszereplőjével, így békésen váltunk el, vettem tőle egy porcelán likőrös palackot, amin aranyozás és címer volt, valami spanyol munka, vacak és nem is régiség, legalább olcsó volt. Évekkel később eladtam, szabadulni akartam tőle, felesleges tárgynak bizonyult.

Eszembe jut egy jelenet a 90-es évekből. Anyám lakásában történt, feljött egy Suhajdához hasonló házaló, talán anyám hívta ki, hogy valamit eladjon. A testes férfit

egyetlen tárgy érdekelte, egy kis barokk kerek aranyozott képkeret, benne Ilonka néni fényképével. Ötezet ajánlott, de felváltva mondtuk, hogy nem eladó, ő ennek ellenére ezrenként emelte a tétet. Tízezernél anyám megtört: „Jó, vigye, de vegye ki belőle Ilonka fényképét!”. Nyilván ennek tízszereséért adta tovább külföldieknek.

Ecseri piaci böngészéseim csak évtizedekkel később folytatódtak. Suhajdával való találkozás előtt mindössze egy festett népi ládikát vásároltam, amelybe bejegyezték: „Mártonkának, Vönöck, 1922. dec. 24-én”. Vajon mi lett Mártonkával azóta, hogy a karácsonyra kapott ládája itt kötött ki?

Eltelt közel három évtized, mire újból kijutottam immár az új helyén működő régiségpiacra. Ellopott képeim után kutattam, hátha felbukkan valamelyik közülük, persze egy se bukkant fel. A festményeket egy pincerekeszből lopták el, erővágóval letörve a két lakatot, reménytelen esetnek tűnt megkerülésük. Bóklásztam a bódék között, egyik női kereskedőnek elmondtam a bánatomat, ő nem biztatott semmivel, de a kora hajnali órákat javasolta, akkor vannak a legjobb cuccok, azokat gyorsan elviszik. Cserébe elmesélte, hogyan lopták el tőle a bankkártyáját, és vették le róla az összes pénzt. Ugyanúgy óvatlan volt, mint én a festményeimmel.

Sok az árus, még több a szedett-vedett holmi, ehhez képest kevés a komoly vevő. Aki ide jön vásárolni, az jól akar járni, alkudozik, az árus magasra tartja az árat, mert ő is jól akar járni, ha lehet, nem engedni. Fodor doktor, az onkológus évtizedek óta kijár szombatonként, keményen alkuszik, ha nyolcvanezret kérnek valamiért, ő beígér nyolcezet (de lehet, hogy csak ötöt!), talán csak azért, hogy pukkassza a kereskedőt. Azért néha szokott vásárolni, sokan odaadják fillérékért a tárgyat, mert hozzátartozójukat kezelte, lekötelezettek neki. Füredi műkereskedő minden szombaton felautózik, hogy a hajnali mustrán vegyen néhány képet üzlete számára. Megéri a másfél órás autóút oda-vissza – mondja büszkén. Richárd kezdő műkereskedő, jó orral kutat minden eladható műtárgy után. Ha lát valami keresett cuccot, körbetelefonál mindenkit, kell-e neki esetleg, megszerzi, elviszi házhoz. Egy festményes bódében hallottam a kereskedő nagyképu kijelentését: „azt a képet olcsón vettem, drágán adtam el, azért nincs már meg”. Kisebbségi öreg árus aranyáron kínálja a rubinpácos régi poharakat, amikor látja, hogy a gyűjtő minden pénzt megad érte, csak megszerezze. Én is elcsábultam nála néhány pohár erejéig. Azóta nem megyek hozzá, mert dühös vagyok, hogy legombolta oly sok pénzem. Orosz tulajdonosnőtől vettem vitrinszekrényt. Haza is szállították a kialakított összegért.

István régi motoros, neki nincs bódéja, vidékről jön fel szombat hajnalban, leteríti a ponyváját, és arra rakja mindazokat a tárgyakat, amiket falusi magánszemélyektől vásárolt. Ő utánajár a tárgyaknak, amit árul, annak ismeri funkcióját, készítési helyét, anyagát. Istvánnál nem lehet alkudni. Vettem volna nála egy 19. századi rubinpácolt poharat, amire mozdonyt festettek. Szép darab volt, míves, tetszetős, valódi. Érdekes, hogy a vonatot ábrázoló pohár elég ritka. A magyar címeres emlékpohár sokkal gyakoribb. István negyvenezer forintot kért a pohárért. Sokalltam, beígértem 35 ezret, nem adta. Visszamentem később, próbálkoztam, akkor sem engedett. Figyelmeztettem, hogy más sem fog ennyit adni érte, a pohár megmarad, nem tudja eladni. Nem érdekelte. Feladtam. Sokáig felé se mentem. Egy év múlva megkérdeztem, mi van a vonatos pohárral? Már nem is emlékezett rá, hogy ő ilyent árult.

Klári nyugdíjas tanítónő, már 15-20 éve „Böngészde” felirattal tart fenn egy használt könyvkuckót. Talán már nyolcvan éves is lehet, sovány, aszott, szinte rásült a bőr a csontjaira. Ennek ellenére élénk, mosolyog, haja állandóan kócos, ruhája elhanyagolt. 5-600 könyv lehet a polcokon, talán több is, az előtérben állnak a jobb könyvek, mindenféle válogatás, tematika nélkül, ezeknek egyedi áruk van, amit csak ő tud megmondani, nincs ráírva. Hátrébb vannak polcok, amin az olcsóbb könyveket tartja, itt a polcra ráírja, hogy 200 Ft darabja, vagy 500 Ft darabja, de 100 forintos polc is van. Vásárlója nem sok van, kérdeztem tőle, hogy meg tud-e élni belőle? Nem ebből él, hanem a nyugdíjából, ezt csak szereti csinálni. Minden nap kijön,

pár órát a piacon tölt, rakosgat, van, amikor semmi bevétele nincs. „Nullszaldós”, így összegezte a helyzetet, amennyit kiad a bódé bérléséért és a rezsire, annyi jön be egy hónapban a könyvekből. Néha hagyatékot is felvásárol, de az újabb beruházás illúzió. Néhány állandó vevője van, őket mobilon hívja, ha talált nekik valamit. Nekem talált néhány Ignác Rózsa könyvet, egy Madách esszét [Halász Gábor szerk.], Új Idők két évfolyamát, Napkelet számokat. Ő az, aki nem bírja abbahagyni. Amíg járni tud, csinálja.

A festményeknél kell legjobban vigyázni. Igen jól kell érteni a hamis képek felismeréséhez, mert pórul járhat az ember. Szignó nem jelent semmit, azt akárki aláírhatja. Azt a képet érdemes megvenni, amelyiket kevésbé ismert festő festett, és tetszik a kompozíció. Akkor nem csalódunk, hisz nem csaptak be nagy névvel, a festményt legalább jó szívvel nézegethetjük otthon. Egyszer vettem egy akvarellt, ami egy vidéki házsört ábrázolt, aláírás: „Szőnyi I.” volt, de lehetett „Szőnyi J.” is. A kereskedő maga sem tudta, hogy Szőnyi István akvarellje a kép, vagy Szőnyi Jenőé, aki sokkal szerényebb alkotó volt. Állítólag a szakértők sem tudtak megegyezni a festő személyében. Nem is fontos, tetszetős, jól mutat az íróasztal fölött. Sajnos meggondolatlanul beleugrottam ennél kétesebb ügyekbe is. Megvettem egy kisméretű Neogrady Antal tájképet, és egy Czóbel pasztellképet. Mindkettőről utólag kiderült, hogy nem valódiak. Továbbadtam őket annyiért nagyjából, mint amennyiért hozzájuk jutottam. Felelőtlen módon vásároltam egy „Hincz Gy.” szignójú akvarellt, bájos lányfejet ábrázolt. Egy grafikákat árverező galériában bevették a képet kétszeres áron, majd néhány nap múlva visszaadták azzal, hogy „ordító hamisítvány”. Kínomban kimentem az Ecseri piaci árushoz, előadtam neki sírós hangon, hogy meggondoltam magam, anyagi nehézségeim vannak, kell a pénz. Visszavette, de csak egy hét múlva fizetett, izgulhattam közben, elbukom-e az egészet.

Hallomásból tudom, hogy időnként előfordulnak maffia-szerű jelenetek. Aki vét a helyi törvények szerint, netán rossz hírért kelti egy régi standnak, vagy kereskedőnek, vevőket eltanácsol, felvilágosít bizonyos dolgokról, azt vagy megverik, vagy megfenyegetik: ha még egyszer meglátják a piacon, ellátják a baját. Ezek után nem tanácsos ott folytatni, ahol abbahagyta az illető bajkeverő.

Muszáj elmesélnem két esetet, amikor meglepődtem, pedig klasszikus fordulat történt mindössze. Alkudoztam egy réginek tűnő fajansz német söröskriglire, tizenkétezeret kért érte az árus, én ötöt ígértem neki, de nem akarta odaadni. Eljöttem, már a piac területén kívül voltam, az autóhoz siettem. Mögöttem loholt egy fiatalember, elmondása szerint a főnök küldte utánam, odaadja ötezerért. Ekkor már nem is akartam a tárgyat, de úgy éreztem, ezt most ki kell fizetni, ha már utánam küldött. A tárgy utánzat volt, de csak tüzetes vizsgálattal lehetett megállapítani. Később elajándékoztam valakinek karácsonyra. Másik alkalommal egy erdélyi festett üvegbutellát vettem célba, feltehetően 18. századi, de legfeljebb 19. század eleji darab volt. Párban árulta egy 35 év körüli szelíd tekintetű férfi. Nekem csak az egyik kellett, nem tudunk megegyezni, kötöttem az ebet a karóhoz, harminc ezret adok az egyikért, egy petákkal sem többet. Negyvenet kért, eljöttem. Ismerősökkel beszélgettem a közelben, mikor megjelent a szelíd tekintetű, kezében a butellával, mégis odaadja harmincért. Szép darab, örülök neki. Ez a forgatókönyv nem jön be minden esetben.

Ellopott képeim azóta sem kerültek elő, sem itt, sem máshol, vagyis amiért elkezdtem járni az Ecserire, az illúzióknak bizonyult. Szórakozássá vált a kijárás, néhány kedves tárgyam onnét való. Sok évtizedes tapasztalatom szerint eladni magamfajtanak mindig nehezebb, mint vásárolni, mert egyes árusok hamar rásóznak kétes eredetű, esetenként valós értékkel bíró műtárgyakat. Számos 19. századi fürdő- és emlékpoharat vettem, a zöme rubinpácos bordó színű, de van kobalttal dúsított sötétkék üvegtárgy is. Ez a kobaltüveg ritka, de nem annyira, mint a világosabb kék, a zöld, a rózsaszín kalcedon vagy tejuveg.

Lomok közt is lehet értékes tárgyat találni. Két éve elhunyt férjem műgyűjtő volt, érzékkel bírt a régi tárgyak felfedezése terén, azért néha ő is tévedett. De voltak kedvencei,

akiket nagyra becsült, ilyen volt a parádi illetőségű Asztalos Joachim népi fafaragó művész, akit személyesen ismert, szobrait szerette, két kisebb munkáját birtokolta. A faragó már legalább 25 éve meghalt, szobrai nincsenek kereskedelmi forgalomban, a parádi emlékmúzeum őrzi faragásait. Az Ecseri egyik standja műanyag rekeszekben árul konyhai edényeket, cserepeket, régi üvegeket. Az emberek turkálnak a ládákbán, hátha van valami használható tárgy számukra. Én nem találtam ilyent azon a szombaton, amikor férjemmel kint voltunk. Ő egyszer csak felemel egy dombormű fafaragást, mérete 28x20 cm, az önmagából kialakított keret nélkül. Egy parasztasszony kemencébe helyezi lapáton a sütendő kenyeret, háttérben szobabelső ajtó, ablak, asztal, pad mellette. Nem nézte a dombormű hátulját, csak a jelenet tetszett meg neki. Az árus kétezret kért érte, de nem is emlékszem, alkudott-e, vagy rögtön kifizette a mondott összeget. Az autóban vettük elő a papírba csomagolt faragást, megfordítottam, és megállt bennem az ütő: A domborművet Asztalos Joachim faragta Parádon, évszám hiányzik. Ceruzával ráírva még „sütés, búboskemence”. Az *AJ* monogram bevésve, jól láthatóan. Ledöbbsentünk, ezek az igazi örömök. Johák [hivatalosan így szerepelt keresztneve] eljött közénk, itt van a lakásunkban.

Az Ecserin tett „emléktúra” ezzel véget ért. Utóbbi másfél évben nem járok már ki. Tanulság nincs, hallom, egyre kevesebben bóklásznak a bódék között, az árus is egyre kevesebb, sokan felmondták az utóbbi tíz évben az üzlethelyiség bérletét. Változik, átalakul minden, még a műtárgyak is, ami abszurdnak tűnik, ám mégis lehetséges.

Budapest, 2017. január 4

REGÉNYI ILDIKÓ

Marcell

Kétökölnyi korában zsebében hozta haza a párom. Akkor szundikált éppen .Mikor kitette a székre, nyújtózott egy nagyot, kimeresztette apró, rózsaszín karmait és szokatlanul mély hangon nyervogott egy kicsit. Tigriscsíkos volt, és vörös.

Viharvert frottír törölközőt hoztam, és a kanapé melletti védett sarokba terítettem. Letettük, és lestük, mit csinál. Tétovázva inogott a lábacskaín, majd a kanapé mögötti tenyéryi széles, sötét folyosóba bújt.

– Mit mondtak, mit ehet?

– Tejet, aztán lassacskán, talán tíz nap múlva, kölyöktápot.

– Almot vettél? Hová tesszük?

– Az előszobába kellene... ha ő is akarja... Egyelőre ki kellene onnan csalogatni.!

Nem jött, el kellett húzni a kanapét, kis porpamacsokat hozott a bundáján. Ölbe vettem, a frottírral együtt. Azt jól tettem...mert éreztem az „eredményt”... Pelust, szóval... illetve rongyot cseréltem alatta, és cirógattam.

– Aztán, mi a neved? Hogy hívogassalak?

– Marcell legyen, március van! – döntötte el férfiasan a család férfi tagja.

Növekedett, okosodott, makacsodott. Mély nyervogással jelezte, hogy kimenne a tízlépésnyi hátsó udvarra. Villámgyorsan felmászott a soványka ecetfára. Két méternyi magasan rémülten kapaszkodott a vékonyka ágak között, rekedtesen sírt, a hokedlira állva értem csak el. Meg is karmolt ijedtében.

Legközelebb, mikor kiengedtem, vittem a hokedlit is. Leültem, ő felmászott, én ettem a parizeres zsemlyémet. Nem nyávogott, kitágult „csésze-szemmel” nézett. Aztán leugrott. Onnan, a magasból. Felmászott a farmerem szárán, mellső mancsát az utolsó falat felé nyújtotta, és bizisten azt mondta:

– Adjááál!

Ezt többször eljátszottuk, az almot nem is használta, talált magának erre helyet a kis hátsó kertben. Naponta friss homokkal szórtam fel, miután eltakarítottam. Bent a kanapé sarkán, vagy az ölemben, sokszor a számítógép előtt, a klaviatúrán szeretett pihengetni, hemperegni. A gép egere mellett kényesen mosakodott, a fotel kárpítját hátul körmei karban tartására használta.

Egyik nap a frászt hozta rám. Otthon dolgozom, tudok rá figyelni.

– Cici! Cellcellcell! – hívogattam mert sehol sem láttam.

Mindenhol kerestem, a kanapét is elrángattam, sehol... előszoba, konyha, fürdőszoba... A galéria! A kettős fekhely fejrésze és a fal közötti zugban a kedvenc pénztárcámat rágta-téptenyalogatta... szerencsére sem kártya, sem papírpénz nem volt benne. Olyan ártatlan pofikával nézett rám, mint aki nem tudja, hogy mit is csinál éppen... Pontosan tudta! Persze megúsza a számonkérést.

Közeledett egyéves korához. Olykor szívhez szólóan, keservesen nyávogott, kikéredzkedett és a siránkozást az ecetfán folytatta. Már a szomszéd öregasszony is panaszkodott, hogy nem lehet tőle pihenni. Határidős munkám volt, háttérzajként hallgattam napokon keresztül.

– Hol van Marcell? Hoztam neki egy kis májat, kaptam a konyhásoktól – kérdezte pár nap múlva az Én Drágám, aki egy étteremben pincérkedett.

Nem találtuk sehol. Sem bent, sem kint. Eltűnt. A hátsó kisudvarban egyetlen helyen volt téglányi rés a falon a szomszéd ház felé...Már el is sirattam. Szőnyegbojtos játék botocskáját, puha fotelpárnáját, ami buzgón „dagasztott” mindig, félre raktam, de ahányszor ránéztem a holmijára a sarokban, elfacsarodott a szívem...

Talán egy hónap múlva ismerős nyervogást véltem hallani a kisudvar felől. Ült az ecetfa alatt. Bundája piszkos, soványnak látom, de ép, sérülést nem észleltem rajta, mikor ölbe vettem. Korábban konzerv tápon élt, abból akadt még egy-két dobozzal. Olyan tempóban falt, ahogy én még sosem láttam enni. A kedvenc párnájára telepedett az ablak melletti fotelba.

– Megjöttél, Tekergő? Gyere ide, Csavargó! – kapta ölbe a párom, mikor hazaért a munkából.

Bájos fejcskáját a vállára hajtotta, és dorombolt! Soha nem tette eddig...

Általában, nyugodtabb, üldögélősebb, szundikálósabb lett, ágyunk végébe is bekvártélyozott. Komótosan, sokat evett, lelassult valahogy. Aztán gyanakodni kezdtem, mert pocakosodni láttam...

– Te, ez a macska vemhes! – fogadtam egyik este a páromat.

– Akkor kismacskái lesznek...– röhintette el magát. – Legfeljebb Marcellának hívjuk!

A pincérkabátokat a fürdőszobában külön szennyeskosárban tartottuk...az ellést három kabát „bánta”, de Marcella kitűnően érezte magát három cicukájával a kosárban, miután „tisztába tettük őket”...

Elváltaskor a párom a zsebében vitte el a kicsiket egyenként az új gazdikhoz. Aztán az Állatorvosi Egyetem, és hat hét gondos ápolás következett.

Dorombolás, csendesebb életritmust vettünk fel mindhárman.

Cicánk Marcellina névre hallgat...

LADÁNYI MIHÁLY

Mikor a világ jóllakik

Mikor a világ jóllakik,
mikor kabátját kigombolja,
(nem fér bele) nem is gondolja,
hogy a költészet éhezik –
mikor rétre labda pattan
és az öröm ráront visítva,
a költészet méltázva, sírva,
szótlán ódöng e hangulatban,
mint robotra őszült öreg,
ha nem talál a házban munkát,
mert nem csöpög csap, nem csorog kád,
„majd kellenék még!” – így mereng.
S húzzák nehéz szerszámai:
jelzői, állítmányai.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

A SZÉPSÉG HULIGÁNJA: Vázlat Ladányi Mihály költészetéről

Tartalomjegyzék*:

„Jöttem a Körözs mentiből”
„Ének, vezess hozzájuk”
Testvéri tömegek
Belső ellenzékben
Marx és Schopenhauer
A polgárpukkasztó vagány
Csillagok kutyaláncon
Kritikusok (a Kabdebó-affér)
Torkában sóhajokkal
Vérző ujjakkal érdes kövekből
Legendák, csínytevések
Szerelem és kiszerelem, avagy a lélek combhajlata
Jegyzetek

Csillagok kutyaláncon

1956 után a magyar irodalom is mély válságba jut, akár a társadalom. Bár jelentős alkotók kerültek börtönbe, 1958-tól mégis részleges irodalmi konszolidációról beszélhetünk, egyfajta megegyezésről az irodalompolitika és az íróársadalom között. Meghatározó költők adhatnak ki köteteket, de a támogatott, a rendszert belülről bíráló irodalmárok között is találhatunk valódi tehetségeket. A hatvanas évek végére azonban az uralkodó ideológia zavarba jön, Jenei László összegzése szerint egyszerre tapasztalható a hivatalos jövőperspektívák elbizonytalanodása, a jelen anakronizmusa, valamint a tiltott jövő képzetének körvonalazódása. E légüres térben a szükséges hangnembváltást néhány olyan kiváló érzékkel hajtották végre, hogy volt érvényes mondandójuk a következő évtized számára is. Elegendő megemlíteni talán csak Kálnoky László nevét, aki Homálynoki Szaniszló (alteregója) történeteivel öregkori líráját az első vonalba emelte.

Az értékproblémákra Ladányi Mihály is iróniával, öniróniával válaszolt, bár nála az elégikusságra és a humorizálásra való együttes hajlam már pályája kezdetén kiütközött. Ezt figyelhetjük meg első, Az út kezdete című kötetének néhány versében is (Az este harangszavában, Itt szállodák, Monológ, Egy költőre).

Irodalmunkban nem túlságosan gyakori a humoros sorsézés, ám Csokonai és Arany óta nem is hagyomány nélküli. Ladányi gúnyolódása is sokszor sérti az érzékeny füleket. Nem egyszer tekint szülőföldje mozdulatlanak tűnő, valójában felbomló paraszti világára nosztalgiával kevert szarkazmussal (Ó, szülőföld, Ázott földek, Filmkockák, Ünnepek). De nem kíméli a kispolgári erkölcsöt sem, egy nem egészen körvonalazott felsőbb érdek nevében gyakran suhint a korszerűtlen, hamis felszínű jelen arcába (Vidéki kávéházban, Kisváros, Vidék). Pályája későbbi szakaszaiban Ladányi már mesterfokon, válfajainak teljes gazdagságában kezeli az iróniát. Tud gúnyos, szarkasztikus, cinikus, de csak szelíden gúnyolódó is lenni. Legjellemzőbb rá talán az úgynevezett romantikus irónia lesz, amely főleg

---

* A tanulmányt a szerző engedélyével közöljük. Jelen részletben kék színnel jelöltük az aktuálisan olvasható fejezeteket.

a nagy német romantikára emlékeztet, esztétikai lényege a fölényes öngúny egy neme. Szívesen fintorog önnön érzékenységére, kisember-voltára (In memoriam L. M., Leltár I., Párhuzamosok).

A már említett Jenéi László azt írja a „Mintha történe munka vagy valami” című tanulmányában, amely az Orpheus irodalmi folyóiratban jelent meg: „Az ironia érzelmi-értelmi háttérét a tehetetlenség érzése, a tettek hiánya, a közösségvesztés-helykeresés élményköre, alapvetően pedig a szabadsághiány s a dezillúzió adja. Az ironikus kedves fegyvere az önkisebbités, mint tudatosítás és vállalás, s a hétköznapiság, mint tematika és nyelvhasználat”. Igazak ezek a mondatok Ladányi Mihály életművére vonatkoztatva is. Hite fokozatosan megrendült egy eszmében, látványosan kivonult csemői tanyájára borosgazdának, egyik utolsó verseskötetének címlapján zsákutca bejáratánál fotóztatja magát...

Látszólagos ellentmondás: Ladányi akkor jutott pályája csúcsára, amikor a hagyományos költői szerepek elhalványultak. Hangnemváltásával az elsők között törte az utat, mely úttörés következménye a hetvenes évek költészeti fejlődése lett. Az ő és a hozzá hasonlók „negatív útmutatása” nélkül nem mélyülhetett volna el a kádárista kultúrpolitika irodalmában az ironia.

Biztosan bánt a tragikus ironia eszközével is. Élete vége felé írta a Helyzetdal-t.

Rossz viskómban kora reggel
ébredtem az egerekkel-
Könnyed nótám írom mostan,
minekután kezdet mostam.
Mire hoztam, mire vittem!
Poharam is üres itten.
Az a jövő nyútt álom már
- krákogja az álomtitkár.
Akit illet, annak nonszensz,
hogyan ihlet, midőn non szesz.
Mármost ha nem lelem helyem
sem álom- sem illemhelyen:
ne szóljon meg a hatalom,
hogyan tőle eltandoridom.

A Ladányi-líra már a hatvanas évek elején tartalmaz frivol és groteszk ötleteket, kakofón zenéjében tudatosan keveri az egymást tagadó, egymásnak ellentmondó hangulati hatásokat. Szépen megmunkált képeire rá-rácsap egy-egy abszurd, emelkedett hangütést játékos, könnyed befejezés közömbösít - a szakma ezt hívja ellenpontozásnak. Az „Öklök és tenyerek”-ben (a megjelenés dátuma 1962!) kifigurázza a parnasszusi költőket, akik naponta két dalt és egy nyilatkozatot írnak. A második kötet „Groteszk” ciklusa eleven tiltakozás a jámborság, a túl szabályos versírás, a szonett-feszességben megénekelte vágyak ellen. A völgy konzervdobozában egy falura hívja fel a figyelmet, amely meghitt régi színekben pompázik, s ahol megtarthatná kongresszusát az Idilli Költők Egylete.

A keserű gúny búvópatakként halad végig az életmű legjaván, jó érzéssel ellensúlyozva a praxis voluntarista ideológiáját. Pándi Pál a társtalansággal, a szélre-szorítottsággal magyarázza a dacos-ironikus-önironikus „modorosságokat”, eszébe sem jut esztétikai kategóriaként értelmezni. Ladányi válasza sem késik, verset ír a „Rómaiak”-hoz, amelyben a Művészet előtt hajlong a sereg, mikor a főpap szól: bátran szálljon az ének, újféle dallam kell az ég új Istenének, merész hangszerelés, harsány regiszterek. A szépség huligánja nem társul a tágas csarnok dalnokaihoz, akik buzgón ügyelnek a dalra, ő inkább a vidoran szétszéledőkkel tart.

Játékos, öncsúfoló énekek, indulatos fricskák, maró satírák újkori kurucnótákkal, forradalomsíratókkal, zaklatott himnuszokkal, lázas vallomásokkal, munkáslírával és

békedalokkal vegyest – ez együtt a hamisítatlan Ladányi-stílus. Az elégiát és a pátoszt hamar elfogadta a kritika, de a groteszk ellen még a fiatal Görömbei András is kikel. Kossuth-díjas elemzőnk az Alföld egyik 1968-as számában értésünkre adja, hogy ő az „Út kezdete”-kor jellemző szerény mértéket találná elfogadhatónak, már ami a humort illeti. „Később egyre jobban hatalmukba kerítették líráját (ti. Ladányiét a szarkasztikus elemek - a szerk.), királyságuk az Utánad kószálok-ban (1965) feltűnő szemléleti torzuláshoz vezetett, a Dobszóló vad ritmusában pedig halálos nászukat ülik. Vad izzásban tombolnak, de látjuk azt is, hogy haláluk, vagy legalábbis részleges visszaszorulásuk elkerülhetetlen. Fölborították, egyoldalúvá sorvasztották a költő világvépiét, s művészileg is beszűküléssel fenyegetnek. Az alapvetően groteszk látásmód predestinálja a költő témáit, méginkább költészetének filozófiáját. Bárhonnét indul, bármit néz, mindennek a fonákját látja. Az egyértelműen sötétet, a kiábrándítót. A dolgok fel sem mutatják előtte igazi arcukat, sötétlő ködbe burkolóznak, keserű életérzés dallamforgácsait közvetítik”.

Minden verssor tíz forint,
két sor egy ebéd,
és tíz sorból
szeretőre is telik –
és tessék
már írásjelet sem rakok
hiszen rohanvást
esteledik
Ó nem hülyéskedem
ez nem a paródia kezdete ez
saját vers lesz hiszen
már napok óta
itt szószmötöl
az ihlet
szívemen
(Vers)

Mások törvényszerűnek fogadják el, hogy a hagyományos műfajok kifordíthatók, a megmerevedett értékrenddel lehet és kell is viccelődni. A költőietlenség a költészetben mindig azt sejteti, hogy a kialakult normák átformálódóban vannak mind a valóságban, mind a művészetben, s a művész szépségeszményei általában eltérnek az általánosan elfogadottól. S ha e magatartás mögött valódi és pozitív ideák lappanganak, akkor előbb-utóbb minden átmeneti állapotból kinövő költészet megteremti a maga új harmóniáját. Ladányi költészetének költőietlen vonulata kedveli a paradoxonokat, szellemes fintorokat. Kinyilatkoztatja, hogy nem tud tűzhányóként lobogni semmiért, mert kivonul a tűzoltóság az első telefonra. Marafkó László vélelmezi, hogy nem öncélú fricskázás ez: ha előfordulnak is paradoxonok e lírában, ezeket reális ellentmondások táplálják. Ladányi nonkonformista, ha a bürokratikus kinövéseket és az elüzletiesedést látja, látszólag cinikus és dühösen költőietlen, ha az általa is vallott felfogás nevében bárkik a zavarosban halásznak. Bohóckirálynak érzi magát, aki röhögve könnyezik és boldog gyerekcipők vihognak otromba, vén csukái mentén, aki egyetlen mozdulattal hadvezér is lehetne, meg nők bálványa, de inkább az marad, ami. Ha nem lenne Bohóckirály, talán nem fogadná gúnyos röhej a butaságot, s nem melegedne meg a szájban az igazság.

Héra Zoltán frappáns választ ad arra, hogy miért „komolytalan” Ladányi. Messziről indít: ahhoz, hogy fenntarthassa magát, a lírának némi önkultuszra is szüksége volt az idők folyamán. Kialakult egy bizonyos szakramentális szemlélet, amely szerint a költői dolgok szentek, áhítattal lehet csak hozzájuk közeledni. Nem minden ok nélkül tartja magát e nézet, de: „A szentély rejtelmes félhomálya nemcsak az igazi komolyságnak kedvezett, hanem

időnként a pózoló fennkölségnek és a nárcisztikus önimádatnak is”. Héra az irónia előretörésének okát abban látja, hogy a túlzott szertartásosság kihívta ellentétét. Atkegyesek és az áhítatosak tiltakoztak, ám hiába. Jöttek a „komolytalanok” és megmentették a lírát a végletes szerepjátszástól, a komolytalan, nem egyszer vészes komolyságtól. Héra Zoltán felpanaszolja, hogy Ladányi Mihályt is komolytalanoknak tartják némelyek, mivel hogy nem magasztos. Nem is költ, hanem csak szellemeskedik. Nem hatni akar, hanem csak tetszeni – a zsurnalisztáknak. Adja az ellenzékít - ha írásban nem is, szóban valahogy így „méltatják”.

„Pedig hát Ladányi Mihály nem egyszerűen szellemes: neki nem egy-egy ötlete van, hanem egyéni életfelfogása, nem kimódolt egyéni nyelve, hanem saját dallama”. Héra azt gondolja, hogy ha valaki, hát Ladányi csakugyan találóan” jelöli a zene szótárából vett szavakkal (a songgal, a parlandóval, a dobszóloval) verseit. Ha valakinél, hát Ladányinál valóban az érzés dalol. Iróniája nemcsak a fejből, egész kedélyéből jön: megrendüléseiből, vívódásaiból is, mindig hevesen, s úgy, hogy hevében ott van gyengédségének, részvétének, teljesség utáni vágyának a fénye és muzsikája. „Érezni, hogy valami a fájdalomtól indul és maga mögött hagy minden komolykodást” – e paradoxonban véli Héra megtalálni a lényegét. S hozzáteszi: Ladányi mélységesen érez minden emberi hiányt, szenved tőle, ám úgy, hogy vidámmá oldódik. Valamiképpen mindig visszatalál ahhoz, amit a dal ártatlanságának mondanak. Az idill ellenében teremt zenei-költői harmóniát:

Nem lehet itt nagyobb balhé, amíg
a fennkölt számadó vigyáz reánk,
s vele vajákos kisbojtárai,
mormolva hókuszpókusz-hadovát.
Lesz már bizony olyan művészet itt,
hogy okulhatnak mind a franciák,
s megéri majd szegény kis népe is,
ha elidegenült, vagy disszidált.
(Falsch poetica)

Harsány színek, rejtett vízjelek - ilyen első látszatra az a poézis, amely tudatosan kerül minden poétikust. Inkább számárfület mutogat, vagy groteszk fintorokat vág, de az olvasót nem engedi elandalogni vagy érzélgős önelégültségbe menekülni. Ladányi fals poétikájában (miként később a valóságban) a költészet leértékelődik: a költők semmihez sem értve tanácsokat osztogatnak az emberiségnek, pedig azok nem érnek sokat, keveset fizetnek értük. Mi hát a „megoldás”? Fontos lenne, hogy az irodalmárok szindikátust hozzanak létre az éhnyállal hajtandó vízikerek gyártása érdekében, amely a nadrágszív-lyukasztó gépet működteti. Ki kell dolgozni továbbá a kiszálló lélek által hajtott szélmotort, amely az önhamvasztót és a sírbeszéd-automatát beindítja. S hogy miért volna szükség minderre? „Mert nem jut mindenkinek még külön hivatalnok mindehhez”. Ez az eszmefuttatás alátámasztja, hogy kitalálója valóban jobban szeret akár cinikus pökhendiséget fitogtatni, és mindnyájunkat motyogó monológokkal, dühös általánosításokkal ingerelni, mint keserű fájdalmát nyíltan bevallani. Koczka Sándor fedezi fel, hogy a felesleges találmányok fantáziadús kiötlője elégedetlenségét egy egész korszak nyomasztó elítélésévé szélesíti, s tudatosan pongyola, hetyke modorban beszél. Sokszor úgy tűnik fel, hogy Ladányi valamilyen soha nem volt harcos és tevékeny korszak ábrándját melengeti magában, s hajdani nagy idők nosztalgiáját élteti. S e képzelt mércéhez igazítva mindent, felnagyítja azt, ami e hősi múlttra emlékezteti, és lekicsinyli, amiben a ma esetlegességeire vél ráismerni. Koczka: Ladányi „lehangoltan döbben rá, hogy igényei és várakozásai mennyire anakronisztikusán hatnak a kor minden illúzióra legyintő és bagatell kis ügyektől izgatott légkörében. Mindezt szinte tárgyilagosan és némi öniróniával lehet csak tudomásul venni”.

Nos, Ladányi megfogadja a kritikus tanácsát, mert a magyar költészetben talán senki sem gúnyolódott annyit önmagán, mint éppen ő. Bevallja, hogy szorongás és félelem nyomasztja, pedig a szíve oroszlán szeretne lenni, nem házinyúl - csak ilyen groteszkül szemérmes módon meri megvallani titkos vágyait. Öninterjú készít, amelynek első kérdése: mikor követte el az első hibát? A felelet egyszerre elégikus és ironikus: midőn Ladányi Mihálynak született, pusztát választva szülőföldnek, koronának akácfaágat, kabátnak az üres zsebűt, cipőnek a széttaposottat, iránytűnek a nyárfát, kutyának az esős szelet, szeretőnek a magát-kelletőt, célnak a messzi ködbe mállót. Zseni-e ön? – faggatja tükörképét. A válasz: negatíve igen.

Egy kopaszodó homlok, egy szemüveg,
egy száj kétoldalt szomorú kis vonással,
egy nyak izgatott ádámcsutkával és keserű nyelésekkel,
egy mellkas kitüntetések nélkül és konok vörös szívvel,
egy sörgyomor idegesen reszkető májjal,
egypénisz két herével és három leszármazottal,
két láb sárbavesző lábnyomokkal és elérhetetlen küszöbökkel,
és néhány ének
a sárbavesző lábnyomokról és elérhetetlen küszöbökről,
néhány ének
fejem fölött
a szélben
(Leltár 1)

Ladányi szatirikus szemlélete nem könnyen tört utat magának a magyar irodalmi életben, a kétkedők a hagyományos értelemben vett líraiságot kérik számon rajta. A konzervatív ízlésűek kikérik maguknak, hogy a vers a vicc színvonalára süllyedjen, az ötlet legyen a fontos s ne annak lírai megfogalmazása. Ladányi például interpellál egy rövid műben, hogy a szamarak replikáznak: megint törek van zab helyett. De a samárnak juthat-e más itt, mint törekvés és becsület? – kérdezi, de a nyúlfarknyi vers a humortalanok szerint csak arra alkalmas, hogy jópofa vasárnapi viccként szórakoztasson. Utóbbiak azt vallják, hogy a költői teremtést nem helyettesítheti az ötletek tréfája, a vicc az anekdotakincs tartozéka, az életmű mellékterméke, nem művészi alkotás.

Pedig líra ez, amely folyamatos küzdelmet folytat az anti-lírai elemekkel. Ladányi tudatosan ütközteti a „versbe való” és az „oda nem illő” motívumokat, így akarja lejáratni a huszadik század gonosz, emberbarátnak álcázott mítoszait. A hetvenes évekre a groteszk felé hajló hang fokozatosan erősödik kötetekben, szívesen fricskázgatja epigrammákban a filisztert, s ellenségeit, mint legfőbb inspirálót, rendszerint gunyorosan köszönti. Megrendítően cinikus vallomást közöl a költő „elhivatottságáról”, legharsányabb kis szatírái erős fricskát adnak a modern apolitizmusnak. Az epés esztéták egyenesen azt vágják a szemébe: megelégszik azzal, hogy látványosan nyelvet ölt a történelem rémeire, a társadalom aggasztó jelenségeire. Szomorú telitalálatok, felszínes kabarétréfák, s mindezek gyakran egy költeményen belül - hangzik a sommás ítélet. A végletekig vulgarizált, ugyanakkor szimbólummá növelt képek mögül kiérezhető a humanista szándék, ám a hevenyészett előadás gyakran jellemzőbben hordozza a valódi jelentést, mint maga az epigramma. Ladányi ironikus versei időnként beleesnek saját szellemiségük csapdájába, s felhívítják a gondolati tartalmakat. „A polgárbotránkoztató egy bizonyos túlhajszolt formában a trágárságot kereső kispolgár ízlésének kiszolgálójává redukálódhat” - közli véleményét az „Alföld” irodalmi folyóiratban Pósa Zoltán. „A vulgaritás, az anti-lírai elem gazdagítja, egyéni színezetűvé teszi a lírát, új, eddig ismeretlen tartományokat fedezhet föl számára. Keresett változataiban viszont megöli a költészetet”. Pósa Zoltán példákat hoz fel, amelyekben szerinte a gunyoros hang felerősíti, s elég élesen ellentételezi a létfilozófiai, társadalmi problémák hangját, ami pozitív. Ez a veszély üres fikció ott, ahol az ellenpontozás működik, de sajnos, valóságos

tartalmat nyer számos helyt. Pósa Zoltán elítéli a „Két házsor közt...” kezdetű, vers keretlenségét, amely utóbb a „Tüntetés” címet kapta a „Csillagok kutyaláncon” című, összegyűjtött költeményeket tartalmazó kötetben. (Hiába, ízlések, és pofonok különbözőek: mások szívesen idézik a strófát, sikerült szösszenetnek tartják).

Két házsor közt egy vad dalt dúdolok:

az Ó ha milliomos lennék kezdetű

nemzeti dal korában

a Marseillaise-szel

verek be minden ablakot!

(Tüntetés)

Ladányi pályája végéig sikerrel fáradozott az irodalmiasság lerombolásán, komolykodásai mellett fel-felragyog az „antiköltészet”. Kifigurazza az irodalmi világ nyüzsgését, leértékeli a hivatalos elismerést, megvicceli kortársait, a jambusokat forintosítja, profanizálja a szent költészet mozzanatait. Tréfás kedve a halál árnyékában sem hagyja cserben: az élet terét kocsmához hasonlítja, ahol a nóta vastagon szólt, s nagy volt a kedv, az élnivágyás, amíg reánk nem tört a hányás. Mindegy, szerdát vagy pénteket mutatott a naptár, péntekről szavaltak a költők. S jól jött a hurrá, mert jól lehetett inni rá. Csak hát az éj... Ladányi utolsó parabolájával hitét is elbúcsúztatja, halálpontos tudósításával a megreformálhatatlan társadalmi rendszer végére tesz pontot.

Kritikusok (A Kabdebó-affér)

Kabdebó úgy nyilatkozott,
hogy bár tehetséges vagyok,
nem ért egyet velem, mivel
e tehetség olyat mivel,
amit tisztességnek neveznek,
ami kést szögez a begyeknek,
vagyis, bátran kimondom - óh! –
amit nem mond ki Kabdebó.

Mert a cinkelt duma olyan, Sir,
tisztára, mint a kipisilt sör,
az egyrészt-másrészt és az ám ha,
az ámbár és a jóllehet
szavak versbe nem illenek,
csak versről szóló tandumába.

(Tanszonett)

E verset azért idézem teljes egészében, mert pontosan érzékelteti Ladányi kritikusokhoz fűződő (finoman szólva is) ellentmondásos viszonyát. A költemény mögöttese Kabdebó-affér néven híresedett el az irodalomtörténetben, s a Kabdebó Lóránt és Ladányi Mihály közötti költészeti vitát eleveníti fel. A „Tanszonett” emlékeket ébreszt: az induló „Napjaink” vezető költője volt az akkor Kazincbarcika környékén letelepedett irodalmár, míg Kabdebó ugyanott szerkesztő-féle ítésh. Kabdebó úgy emlékszik, hogy az „együtműködés” heves viták közepette zajlott, melyek során a bíráló elemzésben nem egy, később jelentéktelenné váló verset, pályatársat is idézett bezzeg-példaként, nem egyszer éppen barátai, gyakrabban pedig a Ladányi által lekicsinyelték köréből, talán bosszantásul. Nos, a Kabdebó-affér végül nem mérgesedett el, sőt, az irodalomkritikus a későbbiekben Ladányi egyik fő-fő méltatójává vált.

Kabdebó Ladányi személyében látott garanciát arra, hogy a „tűztáncos” helytállás „akut forradalmi” korszaka után a „mindennapok forradalmának” költészete megteremthető. A kritikus szemében nagy, komoly és felelősségteljes vállalássá nőtt Ladányi művészete, ami csak akkor vált világossá, amikor a díszletek felvázolása, a megfelelő modor kiválasztása után végre eljutott saját magáig. „Mindaz, ami korábban cél volt: leírások, életképek, futó kalandok és hangos tiltakozások, már csak eszközök egy ember önkifejezésére”.

Kabdebó Lóránt az egyik gyűjteményes kötet megjelenése kapcsán megállapítja, hogy Ladányi az, aki végiggondolja helyzetünket, és kielezi ellentéteit: így válik nyugalunk groteszkkéj felelőtlené, sőt cinkossá. A groteszk és elégia elemei a művészi szempontból érett Ladányi költészetében átalakultak - drámai hős áll e versmonológok középpontjában, aki magára vállalja az emberré formálódás szenvedését. „Ladányi épp a megszokás kipárnázott nyugalma alatti nyugtalanságot találta meg, azt, amit mi magunk elöl is elhazudunk. Ezért magányos, de nem idegen: helyettünk éli át jó és rossz vágyainkat – nem a megváltás szándékával, csak az igazat tevés igényével. Azt mutatja meg, amit nem akarunk látni, amit önmagunk előtt is szívesen eltitkolunk é tehát mindnyájan, magunkban is magányra kényszerítjük a költőt. Ladányi költészete ezért bensőnk lázadása is, a saját szerepeink közötti tisztánlátás keresése”.

Kabdebónál Ladányi kidolgozott helyszínei szimbolikusak, életképei a lélek tájainak megfelelői. Mint Ady kocsmája, Ladányi presszója is a belső történés színhelyévé általánosodik. A leírások helyére többértelmezésű képek kerülnek, a költő a közlés természetességével emeli át motívumait a költészet egyik régiójából a másikba, a megéltből a szimbolikusba. És fordítva: szimbólumokat kelt életre, helyez bele ismerős környezetébe. Így nemegyszer csak a vers közben derül ki, hogy a hölgy, akiről éppen beszél, nem (vagy nemcsak) hús-vér alak, hanem maga a Múza vagy a Béke. „Szinte észrevehetetlen, hogyan játszik egymásba a pontosan leírható jelenet, és annak általánosítása. (Ladányi minden költői trükk nélkül, köznapi természetességgel oldja meg a legnehezebb feladatokat)”.

Kabdebó Lóránt helyükre teszi a futó nőket is, kik mellett az epekedő hiába vár az igazira. Szintúgy besorolja a presszók törzsközönségét, kik adnak-vesznek, miközben a maguk zsánerszerűségén túlnőnek: ők a belső út mitikus Szküllái és Kharüdiszei. Állandó képletek, az elkeseredéshez tápot adók, ők fűtik Ladányi poklát. Míg nincsenek mellette, nem árva - összegzi paradox módon az irodalmár a tékozló alak szerepét saját életében, innen vágyik a szabadba, ez a város határa, innen kiszakadva reméli, hogy megtalálja helyét a tömegben. A mélyből kiált, hol már az élet értelmét is kétségbe vonta. Életkép ez, csak jelenetek sora? – tudakolja Kabdebó. Felelete: nem, egy belső dráma költői színhelye, egy nagy emberi megrendülés díszletek közé helyezése. Ez a nyugalom pedig épp az örök nyugtalanság összegezése, a megtalált emberi igények kimondása.

Kabdebót a fejezet elején idézett vers kivételével Ladányi nem fricskázza többé nyíltan, utóbb nincs is oka rá, ellenben szívesen és gyakran üzen irodalmi ellenfeleinek, köztük a művészetét kritizálóknak. A szépség huligánja így ad hangot indulatainak az „Ellenpont-ban: megsüvegei ellenségeit, megbecsüli, aki gyűlölködik rá. Nélkülük nincsen mágneses sarok mérge számára. Nélkülük olyan lenne, akár a herélt macska, csak vénülne a rakott asztalok alatt csámpás, mozgástól elszokott lábához dorombolva, s vakon tisztelne minden lábszagot.

Szilágyi Ákos proletárköltőként határozza meg Ladányit. A szocialista jelzöt elhagyja, helyette szóhasználatával csupán e líra szociális szülőhelyére utal, Ladányi „népi” és „öszönös” karakterét helyezi előtérbe.

Itt Miska a nevem
s vagyok a vérükből való,
testvérük is kicsit,
kikben úgy száll a bor,
hogy elcsitul a gond,

miközben ott kinn vár a ló-
Kütelki kocsisok között
vagyok a bal lator.
(Itt Miska a nevem)

Még akkor is érdekes, amit Szilágyi állít, ha hozzávesszük, hogy a hetvenes évek derekán, mikor a kritika íródott, végérvényesen összekeveredni látszott „nép” és „proletár” fogalma – mára viszont „szétbogozódott”, de ez nem csökkenti az eredeti meglátások erejét. Szilágyi azt írja: „Ladányi Mihály, aki életének egész gyökérzetével a népbe kapaszkodik, aki ebből a népi erőből született és aki saját érzéseiben és életében ennek a népi érzésnek és életnek ad lírai formát, keveset tud, ám annál többet érez és megérez. Keveset gondolkodik, ám annál többet sír, nevet, üvölt. Könnyen dühbe jön, szeret káromkodni, türelmetlen, a jót és szépet mindjárt és teljesen akarja. A vak szenvedély és a szektásság népi szélsősége mégsem fenyegeti igazán, mert lírikus, és mert düheivel, kétségbeeséseivel és örömeivel, reménykedéseivel a népi élet mélységébe világít be. Jókedve is harsány és könyörtelen, a népi nevetés ősi hagyományaiából nyeri éltető energiáit. A hivatalos világ korlátoltsága, befejezettsége, üres fejű komolykodása az ő költészete lírai karneválján, ahol minden visszájára fordul, minden újjászületik egy pillanatra, megkapja a magáét”.

Szilágyi Ákos rámutat, hogy Ladányi az irodalmiasság lerombolásán fáradozik, elhordva a költő és közössége közé emelt romantikus korlátokat útjából. Ezért válik költészetének egyik állandó témájává a költészet. A „szent” költészet megszegyenítése és álszent papjainak leleplezése a célja például, amikor a versírást – groteszk vigyorral – pénzkeresetnek ábrázolja. Nevet az irodalmi világ nyüzsgésén, a hivatalos elismerésen, a név, a siker, a befutottság, vagyis az irodalmi üzlet egész világán, s nincs nagy véleményével a kortársairól. „Megveti az öncélú költészetet, a lírai versek hivatalnokait, hányingere van a dekadenciától. Profanizálja a szent költészet minden mozzanatát, prózai alakká változtatja a lírai Én-t is, s ebben a költőiség egészen új lehetőségeit fedezi fel”.

Szilágyi pontosan jellemez: Ladányi éppen a szégyenérzetet próbálja kiölni a szavakból, hisz éppen ez minden pátoz és fennköltség hamis, életellenes alapja. A mezítelen nyelv a szabadszájúság, a költői őszinteség új formája. A költőtárs-kritikus szerint Ladányi ezért tér vissza a vágáns diákénekek, a villoni csavargó-balladák, a népi csúfolók hangvételéhez, ezért használja szabadon az argót és a népi kultúra groteszk testábrázolási kánonját. Mindez a hivatalos (vagyis hagyományos, elismert, megszokott és megmerevedett) költői nyelv kikezdését, kinevetését, lefokozását szolgálja.

Szilágyi meglátásainak újdonsága abban van, hogy Ladányit „népi” költőként határozza meg, persze, az előbb megpendített fenntartásokkal. Alaptételéhez még annyit tesz hozzá, hogy ez a bizonyos kívülállás, a lentről érkező kritika, a gúny és düh a költői fejlődés különböző pontjain más-más formában jelentkezik, más-más tartalommal telítődik. „A szociális váltás az 1956-os ellenforradalom (így!) után válik véglegessé” Ladányinál - használja a korabeli meghatározást amúgy igaz észrevételében az esztéta, amit azzal told meg, hogy a költő ekkor új (politikai) közösséget talált magának. Ezek szerint a proletárrá válás folyamata itt fejeződött be nála, ám a bekövetkező konszolidációt a hirtelen támadt közösségből való kihullásként éli át, s ebben már (legalábbis Szilágyi Ákos megközelítésében) a szektás népi és érzelmi elem túlsúlya játssza a döntő szerepet. „Ettől kezdve egyre inkább a flaneur, a csatangoló szerepében jelenik meg”.

Hagyma s kenyér a vacsora,
proletár-múzsza asztala,
szegények terítéke –
Csak ez ne hagyjon el soha,
a hagyma-kenyér-vacsora,
meg a szegények éke.

(Vacsora)

A csavargó-szerep azonban az ösztönösségre és a belső fegyelem hiányára is utal, ami alatt Szilágyi persze nem az igazság megfegyvelését érti. Ezért válik néha - az esztéta esztétikai szempontjai szerint - saját indulatai, türelmetlensége áldozatává, s keménysége, kíméletlensége, élessége talán épp a belső fegyelem hiányát hivatott pótolni. Végül a csavargó-szerep mint a szabad, kötetlen élet nézőpontja problematikussá válik, a költő nézegeti magát a tükörben, azt keresi, aki neki akart vágni a világnak a tengereken.

Szilágyi Ákos végkövetkeztetése: egyfajta kisproletár népi mitológia születik újjá Ladányi költészetében. E felfogás alapján a kisproletár a kispolgár gyűlöletében él, számára a társadalmi egyenlőtlenség minden formája polgári, sértő és bántó, amit meg kell szüntetni – véli a recenzens, aki szerint a proletármozgalom öntudatosodásának első szakasza ismétlődik meg a fejlődő szocializmus körülményei között... Azért vegyük észre, hogy a felszín mögött kőkemény bíráló húzódik meg, amelynek jogosságát a vélemény szabadság tiszteletben tartásával nem vitathatjuk. Mégis, mintha kimaradna az elemzésből a Ladányi-líra sokszólamúságáról, intellektualizmusáról, új iránti fogékonyságáról, eredetiségéről, tehetségességéről szóló fejezet, s nem igazán értjük, hogy miért. Az meg már egyenesen sértő, hogy a kisproletár (megváltoztatva a megváltoztatandót: Ladányi) olyan történelemvárakozásban él, ahol a szerszámokat le lehet rakni, s a kommunizmusból vasárnap lesz. Magam évtizedek óta vagyok olvasója és tisztelője Ladányi költészetének, de ilyen passzusokat nem találtam nála, még lírai tartalomként vagy formaként sem. E művészi pálya közel három évtizede a stílusváltásokkal együtt is egyneműnek tetszik, ami nem mondható el a bírálóról...

Egyébként a maga módján Ladányi válaszol a támadásokra - természetesen versben. „Egy kezdőnek” például azt tanácsolja, hogy amíg a többi Bert Brecht modorában darálja nyelvét más fülével össze, ne májusi madárdalban fürödve csivitelje el, mi dolga itt a mában. Hiszen a kontrapunktól tojja össze magát a polgár, sokkhatásra vágyik, neki a költő sok mindent kihányik, lelkes lelkét latyakban megfürösztve. „Ha importáltad is kissé e lelket, / olvasód elájul fazonodtul, / átadja magát és belereszket. / S ha csődbe jutsz, a Nagy Tájnnyelvi Szótár / segít rajtad, és kritikusod attul szobornokként a lábadnál szunyókál” (Egy kezdőnek). Másutt Ladányi úgy fricskázza meg az esztétákat, hogy szerepük az újságstandokon papírhalmokba ázott szódógökök feltámasztása.

Óh, mennyire bámulom bajotok
ti fennkölteket! Lám szintúgy odavannak
a szenvelgők. A kiművelt sznobok
szalmán szürcsölik levét dalotoknak.
Ah, milyen gazdag a dögunalom
műveitekben, udvari zenészek!
Mennyire helyén van minden, bizony,
nehogy talán kikezdje az enyészet
(Dicshimnusz)

Péntek Imre a nyolcvanas évek közeledtekor, vagyis a szépség huligánja pályafutása alkonyatának kezdetén azt fedezi fel: a hagyományos Ladányi-versek közt egyre sűrűbben bukkannak föl dúdolgató-szólógató dalok, dalocskák, amelyek tiszta ritmusaikkal, finom, érzékeny megformálásukkal, sejtelmes és többértelmű képeikkel szinte a népdalok világát idézik, s mindig a számvetés elszántságával szólnak. „Egyszerre sugallnak elveszettséget és feloldódást, bizalmat és bizalmatlanságot az életben”, a sebes szájjal is füttyörésző, a rontást búbajos szavakkal elhessentő ember dallamai a művek. Péntek Imre a hiányzó városi folklór dúdolását, dünnyögését hallja Ladányi verseiben a reklámfények villózája közepette, a kapualjak árnyékából. Ladányi a „másság” hajszolása után mind avatottabb örököse a magyar líra hagyományainak, formakincsének – fedezi fel. Péntek viszonylag kevés újat hoz Ladányi-

elemzéseiben, azt viszont először veszi észre, hogy vizsgálódásának alanya munkásságának első felében a történelem be nem teljesülését kérte számon, a nagy eszmények meg nem valóságát siratta el, utóbb viszont a hétköznapiság mércéjét fordítja a sors nagyvonalúsága ellen. „Ladányi közösségkereső ösztöne, morális érzékenysége és a formális szervezetek bürokratizmusa, ridegsége közt feloldhatatlan ellentmondás feszül”. Ne feledjük – figyelmeztet Péntek – az igaz költő nem mondhat le arról, hogy megbízóival lélekben és valóságosan is találkozzék. Ám ez a találkozás késik, mert a lírikus egyre kiábrándultabban tekint szét önmagán és (vert) seregén - mutatja ki a pontos láttelep. A szocializmus csődje kezdetén a komolyodni látszó vagabund egyre kevésbé hisz abban, hogy a befogadás és elfogadás élményét egyszerre kapja meg. „Mintha igény és valóság, a történelemkönyvből és klasszikusokból vett osztályfogalom és a társadalom perifériája közt ingázna” – beszél igazat a fogadatlan szociológus, hiszen az elemző sohasem hazudhat.

Nyilasy Balázs „A szó társadalmi lelke” című könyvében (Cserépfalvi) végre helyére teszi Ladányi költészetét, szerintem mindaddig ez a legelfogadhatóbb megközelítés. Nyilasy rávilágít, hogy e lírát egy alapvető ellentmondás határozza meg. Jelesül: Ladányi a hetvenes-nyolcvanas években meglehetősen elterjedt profanizáló, demitizáló költői alkotásmód legnagyobb hatású elődje, sok tekintetben úttörő kimunkálója. Másrészt a kádári kor jelentősebb költői közül egyedül az ő gondolatvilágáról, világképéről mondható el, hogy azt kiterjedten és jelentékeny mértékben befolyásolják, sőt meghatározzák olyan szempontok, szemléleti attitűdök, axiómák, bizonyosságtételezések, amelyek jellegzetesen az ötvenes-hatvanas évek világképmo­delljéből származnak, vagy legalábbis eredetükben-gyökérzetükben oda kapcsolhatók. „Olyan jellegzetes módszerek, fogások, technikák, verstípusok találhatók meg nála, mint a költészet elleni ironikus, ingerült támadások, a helyzetek szándékos lefokozása, a blaszfémia, az alluzív, viszonyító technika, a történelmi anakronizmusok alkalmazása, az ironikus archaizálás. Az iróniában a költő erős társadalmi indíttatása folytán fokozottan érvényesül a közvetlen kor jellemzés, a konkrét osztályszempontúság, a profanizáció éle pedig erőteljesen a fogyasztói szemlélet ellen irányul”.

Ma

Nem

Mostam

lábat.

Ma nem mostam lábat.

Tegnap

sem

mostam

lábat.

Tegnap sem mostam lábat.

De hát

nem is olyan

sokat

megyünk mi

agglegények

nők után,

hogy

minden nap lábat kellene mosni.

(Agglegény esti védőbeszéde)

Nyilasy Balázs Ladányi költészettel, irodalommal kapcsolatos verseire tereli a szót. E költeménycsoport egyik jellegzetes típusának centrumában a poézis népszerűségének, társadalmi jelentőségének, olvasottságának csökkenése áll, a szerző az írott szó, a vers visszaszorulásán, térvessztésén dühöng, kesereg. „A másik jellegzetes verstípusban a kultúra

demokratizmusának-antidemokratizmusának a kérdését ragadja meg, arra a fájdalmas hasadékra irányul figyelme, ami a kultúra és a tömegek között tátong. Egyfajta plebejus költészetszmény nevében támadja azokat a költészettípusokat, attitűdöket, amelyeket elidegenedettnek, természetellenesnek, művészinek, szenvelgőnek, sznobisztikusnak, igazi eredetiség híján lévőnek látta”.

Nyilasy lényeglátó reflektorát arra irányítja, hogy alapvető profanizációs problémája költőnknek a szerelem is. A profanizálás egyik iránya itt (a Ladányira oly jellemző vaskos, népi szemléletnek megfelelően) a szerelem testi, érzéki jellegének a lelkeséggel való szembeállítás, az ember földi, anyagszerű lényegének előtérbe helyezése. „A másik nyilvánvaló alaptörekvése a nagy érzés ellentmondásos voltának hangsúlyozása”.

A hetvenes-nyolcvanas években oly nagy szerephez jutó költeménytípus, az ironikus, gúnyos szerelmes versek után Nyilasy Balázs a Ladányi-féle profanizáció még egy jellegzetes sajátosságára, a deheroizáló öniróniára utal. Tudatosítja velünk, hogy ebben a helyzetekre, a mindennapi külső valóságból kölcsönzött kommunikációs szituációkra oly nagy mértékben építő költészetben úgyszólván se szeri, se száma a vershős gátoltságát, fogyatékoságát megnyilvánító, ironikusan felfogott szituációknak. „Ilyen jellegzetes helyzetek például a pénztelenség, a viszonzatlan nemi vágy, a nevetségessé váló próféta, a csapdába esett nőcsábász bonyodalmai, de gyakran ironizál a vershős külső megjelenésén, kopaszságán, véznaságán, alacsony természetén is”.

Változatosak, sokfélék, ötletgazdagok Ladányi profanizáló eljárásai, szemléletkeverései, síkegybevillantásai, kontrasztosító poénjai - dicsér Nyilasy. Teszi ezt a kritikusokkal szemben, akik arra figyelmeztetik a poétát, milyen komoly veszélyekkel jár, mennyire a beszűkülés, önisméltés, modorosság csapdáival fenyeget „makacssága”. Az, hogy nem, vagy csak alig mélyíti, szélesíti tematikáját, jellegzetes problematikáját, s nem változtat poentírozó alkotásmódján sem. „Hogy az említett veszélyzőnőket Ladányi többnyire mégis el tudja kerülni, abban nagy szerepe van a profanizáció ötletességének, a szellemesen, leleménnyel megválasztott perspektíváknak, az összekapcsolások váratlan újszerűségének” – írja Nyilasy, aki a természetességet, a valóságosságot, a lírai realizmust tartja a poézis alappilléreinek. Aztán a szerző viszonylagos világnézeti meggyőződési szilárdságára helyezi a hangsúlyt, mert bármennyire is eluralkodik világfelfogásán a csödérzet, a bizonytalanság a személyiség legmélyebben lévő meggyőződéseit nem érinti. Nyilasy értékítélete nem egyezik a szűkebb szakma Ladányival szemben ma már erősen fenntartásos, gyakran lebecsülő, kicsinylő véleményével. Kimondja: ezt a poézist a Nagy László és Juhász Ferenc utáni magyar költészet egyik fontos fejezetének, Csoóri, Tornai, Orbán munkássága egyenrangú párjának tartja.

Simor András könyvet írt „Táncsicstól Ladányiig” címmel, amelyben nem osztja a költő-és fegyvertársról kialakult vélekedéseket. Szerinte Ladányi Mihály nagy (nemzeti) költő, aki nem úgy kapcsolódik a József Attila-i hagyományhoz, mint azt sokan hiszik. Ugyanis Ladányi nem az érett József Attilát folytatta, amiről egyébként maga is vall: „amikor írtam Csokonai Petőfi és Ady / képét raktam magam elé a márványasztalokra”... Simor kényszerű bohémságnak látja Ladányi vagabundusságát, hiszen a magyar Villonnak (is) nehéz, kusza élete volt. Nem kapott „állami” állást, cukorbeteg, érzékszékülettel is csemőí „bortermelő”-ként kellett előteremtene a kenyérre valót, mert versei honoráriumából nem tudott volna megélni. „Azért kapcsolódik ő (mégis valahogy) József Attilához, mert nem mondja ki minduntalan a törvényt” – véli Simor, akit elismerés illet azért, amit a Ladányi-hagyaték megismertetéséért tett.

Ha más nem is marad,
talán kétségbeesésem,
talán kétségbeesett kiáltásom,
talán végső nekifutásom,

talán a kitakart mell,
talán mint fogsor közt a szablya
rozsdás káromkodásom
a zászlólevonás
utáni csendben.
(Meditáció)

Folytatjuk

KERÉNYI GRÁCIA

Komisz kamasz, ne ölj

„Mondjátok hát, hogy nem reménytelen”
RADNÓTI MIKLÓS

A levegőben komiszság lebeg.
Segítsetek, megölnek, emberek!
Fehérek közt egy európai
gyilkosáról szeretne vallani.
Az arca sima, rezzenéstelen.
Lappang szemében némi értelem.
A tévét nézi, vagy kocsmában ül,
s magát imádja rendületlenül.
Ha társaság van, szellemeskedik,
s mindenkit megszól, késő reggelig.
Ha multságát megzavarja más,
leégeti, és tovább dudorász.
Be is húz olykor, ha gyengébb amaz,
s mentsége – hisz még éretlen kamasz!
Közömbössége kíméletlenebb:
ha sír a társa, feltesz egy lemezt.
Emberségére tán még van remény,
segítségért ezért kiáltok én:
köztünk járnak a kölyök Hitlerek.
Komiszság terjeng a sarak felett.

KERÉNYI GRÁCIA: *Nálunk a málnabokrok. Válogatott versek*, Budapest, 1985, Szépirodalmi Könyvkiadó.

DEDIK JÁNOS

Búcsúajándék

Aragcsa mongol gépkocsivezető volt. Azért írom, hogy volt, mert elég beteges, meggyötört ember, három kiskorú gyerekkel és szintén beteges feleséggel. Ki tudja élnek e még?

Én a nevét feltétlen a Guinness könyvben olvasnám legszívesebben a jószívű emberek címszó alatt. Hogy miért? Hát ezt fogják most megtudni e rövidke történetből.

Az eset 1968 novemberében történt meg velem. Baronurt repülőterén. A kis földtani térképező csoportunk, munkánk befejezése után hazautazott Budapestre. A pusztai repülőtérré elkísértek mongol munkatársaink, kik a közös munka során barátainkká váltak. Mongol szokás szerint valami csekély ajándékot illő adni és elfogadni, ami az őszinte barátság jelképe és örök emlék marad, amire szívesen visszaemlékezünk évek távlatából.

Én is, mint a többi kollégám igyekeztem egy kis magyaros ajándékkal búcsúzkodni. A mongoloknál az a szokás, hogy az ajándékot egy perces szertartás keretében kell két kézbe adni és általában egy kis selyem, vagy vászondarabra helyezni. Itt jegyzem meg, hogy az ajándéknak sohasem az értékét nézik. Lehet az egy doboz gyufa, vagy akár egy gyöngyszem, egy szép kő, vagy esetleg egy szem kockacukor. Mind egyformán érték a megajándékozott, vagy ajándékozónak.

Sorban elköszöntem minden kedves barátomtól, csak Aragcsa húzódozott mindig hátrább. Már csak a neki szánt ajándék volt a zsebemben, de nem tudtam átadni. Már majdnem minden kollégám felszállt a gépre, amikor megláttam Aragcsát lehajtott fejjel lassan felém jönni. Megállt előttem kissé félszegen és én sietve nyújtottam át ajándékomat neki. Nagyon köszönte, aztán felemelte fejét, közelebb lépett a szemembe nézett, s ekkor észrevettem, hogy csurognak könnyei... Egy kis szünet után lassan, remegő szájjal, suttogva mondta

– Ne haragudj rám, de nem tudok ajándékot adni, mert nincs semmim, nagyon szégyellem magam. Semmi emlékem valóm nincs, amit neked tudnék adni, de ha nem sértődsz, meg és azt akarod, hogy az én lelki békém nyugodt legyen, csak így kendő nélkül fogadd el ezt a hús zugrikos bankjegyet. Otthon vegyél a gyermekednek rajta valamit.

A meghatottságtól nem tudtam szóhoz jutni, azután magamhoz térve megpróbáltam neki elmagyarázni a következőt:

– Nézd Aragcsa én itt jóval több fizetést kaptam, mint te, tedd el ezt a pénzt, a gyermekem ügyis kap ajándékot inkább költsd a családotra – mint, akit letaglóztak úgy nézett rám, sértődött arccal mondta, ne bántsam meg őt a visszautasításommal, mert neki nem lesz nyugalma ezek után a földi életében. De fogadjam el ezt, amit ő jó szívvvel adni tud.

Könnyezve öleltük egymást, majd szaladtam a gép feljárójához. Már csak rám vártak. A repülő ablakából még láttam Aragcsa mozdulatlan alakját, ahogy a felszálló gép után néz...

Utóirat: a hús zugrikost még most is őrzöm emlékeim között az első helyen. Titkát csak én ismertem idáig. Értéke felbecsülhetetlen számomra.

PAYER IMRE

FEHÉR SZUOK

Fehér szurok.

Szétválasztja, viszonylagosítva újraépíti

a lombot, a fényt, a földet és az eget.

Az arcok mozdulatlanok,

a helyek mozognak, hozzák viszik őket.

Egy láthatatlan ketrecben

acélhuzal zeng,

nemlét dobban a létbe.

Néma, egyenletes színpad. Mossa könny.

Záporcsuklyásan közelít a hajnal. A gyilkos.

JÓNA DÁVID

az eredendő

megalvadt fények, zuhan a kancsó,
kézzel söpört száz üvegszilánk,
a kályha is fullad, ha rongyokat éget,
fanyar füstjével telik a szánk

monoton ritmus, némi cinizmus,
nem talál otthon a futóhomok,
dühös a fákra, mindegyik ágra,
menti magát, s a holdra morog

krétaszívnek vizes az aszfalt,
önzetlen kézen harapásnyom,
a seb amíg gennyed, halljuk a csendet,
mint templomában az özvegyasszony

kikötött kompot, a sodrony se védi,
ha a víz alatt jön az áradó jég,
vastag acél szálait tépi,
az arctalanság, s a névtelenség

aztán a sors mégis csak úgy dönt,
a mozaik legyen kirakható,
térdre rogyott büszke valóság,
a becsületében szorong a szó

málló kőre épített ösztön,
nevedben csókol, s nevedben ír,
a parti köveken fehérülő foszlány
hangjegyt veszített kottapapír

miről beszéljünk?, kör ez vagy négyzet?
az okát keresse valaki más,
micsoda válasz lehet a végzet,
selyemgubóban a megalkuvás

borostyán- létnek ilyen a sorsa,
elszívott nedvek éltetik őt,
természetét Isten, ha adta,
ne tekintsd bűnnek az eredendőt!

KASKÖTŐ ISTVÁN

Istenkereső

Magamban, mostan gyakran az égre nézek,

Keresem az Istent.

Na, nem a kegyetlen mindenhatót.

A festőt... a felhőből szobrot faragót.

A játékos, gyermeklelkű öreget,

ki elfáradva a világ bajába'

sutba vágja teremtő jogarát

s elefántot formál meg kis cicát.

Ki lila tintával festi be a hegyeket,

vitortlást kerget játszi kedvvel,

s kósza sirálynak emel

nagy paraszt süveget.

Rám kacsint napszemével cinkosan,

mi tudjuk csak ketten, Ő meg Én...

Ez a rozzant világ...

Kormányos nélkül

bolyong a mindenség tengerén.

Vancouver, B.C. 1994

KAMARÁS KLÁRA

Az év fotója

A templom előtt hatalmas hársfa áll. A főtér rendezésekor kivágták volna, de a lakosság élő láncsal fenyegette a tervezőket, s addig is, míg eldőlt a sorsa, szögesdróttal védték törzsét, hogy ne férhessen senki hozzá.. Akkor volt a felzúdulás, hogy áttervezték a tér egész arculatát és a fa ma is ott áll a helyén.

– Nem érdemes vitázni – mondták. – A gyökerek messze nyúlnak és a térkövezés miatt úgylis kiszárad ez a vén hársfa. Akkor magától megoldódik a probléma.

A fa azonban nem adta fel! Néhány ága elszáradt, azokat le kellett vágni, nehogy egy vihar törje le. Más baja nem esett.

Pár évvel a nagy térrendezés előtt egy Krisztus szobor is volt alatta. Egyik keze szívére mutatott, másikat mintha áldást osztani emelte volna. A szobrot – édesanyja kívánságára – Ságvári Endre faragtatta fából.

Naponta a szobor mellett jártunk el.

Egy tavaszi napon nagyon korán keltünk. Sürgettek a Húsvét előtti tennivalók. Még sok minden hiányzott, hogy szép, a családi szokásoknak megfelelő legyen az ünnep.

Úgy gondoltam, hogy egy gyors bevásárlással mindent pótolni lehet, amiről elfeledkeztünk, és az időközben felmerült apró ötleteket is meg tudjuk még valósítani.

– Szatyrok, pénztárca... minden megvan. Gyerünk!

A Krisztus szobor elé érve szinte földbe gyökeredzett a lábam.

A szobor feje és a feltartott kéz között ott fénylett egy csodálatos ékszer, számtalan apró gyémántból szőtt ragyogás. A pillanatnyi ámulat után megértettem, hogy egy pókháló fonalain harmatcseppek sorakoztak. A még ritkás tavaszi lomb között beömlő napfényben minden csepp úgy ragyogott, mintha mindegyik merő gyémánt lett volna. Olyan gyönyörű volt, mint egy fénylő csoda, a természet csodája.

– Ezt le kellene fényképezni!

– Most nincs idő visszamenni a gépért, de hamar megjövünk az áruházból, és akkor csinálhatunk pár felvételt.

Egész úton a látvány foglalkoztatott és azok a gondolatok, amiket a kép kibontott számomra. Ha sikerül a felvétel, ez lesz az év fotója! Ez a szépség az esztétikai értékén túl, egy elemző számára számtalan asszociációt kínál...

Egy pókhálós szobor, mint a vallásos érzések beporosodásának, a megszokás unalmának a szimbóluma!

A két évezredes, megkövesedett szabályok reformjának aktualitása... vagy éppen a hagyományok felújításának igénye? Kinek mi jut a z eszébe a fotóról.

Az égi fénytől feszikrázó ragyogás a közelgő Húsvét misztériuma, melytől újra visszatérnek a hit, a lélek, az ünnep csodálatos fényei... Igen! Ezt kell kifejeznem a fotóval és a hozzáfűzött szöveggel. Mennyi lehetőség! Micsoda téma!

Siettünk.

Siettünk, de nem eléggé. Mire visszaértünk a szoborhoz a csoda megsemmisült.

Nem tudom, a sekrestyés, vagy valamelyik hívő takarított a templom előtt. Leszedte a pókhálót a gyémántfényű harmattal együtt.

Egy buzgó ismeretlen kis csuporban pár szál virágot helyezett a szobor elé, talán bocsánatkérés helyett, hogy olyan sokáig magára hagyta az Urat, hogy pók szőtte be fia áldásosztó kezét.

Vigasztalhatatlan voltam.

Most mit tegyek? A fantázia legfeljebb pársoros verssel kárpótolhat engem az elmulasztott fotóért.

Mintha láttam volna pókhálót a kertben az egyik meggyfán. Sajnos a „meggyfa” szó ritmusa nem fog meg... Valami más kell... Legalább emléknem.

Ennyi lett belőle:

A pókháló

A cseresznyefa két szomszédos ágán
úgy hintázott, mint égből szállt csoda.
Kis igénytelen, szürke fonalvázán
felszikkasztott a hajnal gyöngysora.

A kövér pók egy levél mögül nézte,
s tán' önelégült göggel nevetett.
Amint mi sokszor, ő sem vette észre,
hogy nem adott mást, csak a keretet.

KŐ-SZABÓ IMRE

Munkareggeli

A történet ma is játszódhatna, de amikor történt, volt ennek egy kis pikantériája. Az események, úgy 1960 tájkán játszódtak. Az akkori tanácsi berkekben működött, többek között, egy nevezetes járási hivatal.

Volt egy szakigazgatási szerv, amelyik a járás területén – 25 község tartozott ide – igazgatta, felügyelte a kisiparosok tevékenységét. Ennek a területnek Csáti István volt a felügyelője. István bácsi, mert így szólította mindenki őt, korban már túl volt az ötvenen. Ősz haja szépen keretezte, pirosposzsgás, nap barnította arcát. Egyik év februárjában jött az értesítés a magas megyéről, hogy a felügyeleti szerv, megjelölt napon jön ellenőrizni a szakág, közte az öreg tevékenységét.

Pista bácsi vette a lapot. Azt tudta, hogy erről a látogatásról majd jegyzőkönyv készül, melyet megküldenek a járási hivatal elnökének. Aztán ha abban elmarasztaló dolgok fogalmazódnak meg, akkor a jutalmát, fizetés emelését hosszú időre elkapálhatja. Döntött, mindent megtesz, hogy a megyei elvtárs szemében, jó színben tűnjön fel. Magában egy kis forgatókönyvet készített. Először is rendet rak a szekrényében iratai között. A hátralévő aktákat feldolgozza. Aztán arra is gondolt, hogy a megyéről jövő elvtárs, reggel fog érkezni. A megyei központ eléggé messze volt, onnan busszal lehetett megközelíteni a járási székhelyet. Biztosan korán kel, egy kicsit el is fáradhat, éhes is lesz. A jobb benyomás érdekében úgy döntött, készít egy kis munkareggelit, egy finom tojásrántottát. Ehhez minden adott, a tojásokat az ólból majd összeszedi, vág a kamrában lógó tavalyi disznóvágásból maradt füstölt kolbászból, hagyma akad a kertben.. A sütés körül, akadtak nehézségek, mert abban az időben minden irodában olajkályhával fűtöttek. Semmi baj, majd szól a takarítónőnek, hogy az olajos kannát hagyja a közelben, hátha utána kell tölteni.

Eljött a megjelölt nap. Pista bácsi már korán az irodában volt. Felszelte a hagymát, a kolbászt is felkarikázta, a tojásokat, szám szerint húsz darabot felütötte egy tálba, Egy kis zsírt is hozott, melyet egy piros lábosba tett. Órájára nézett, az időpontra összpontosított. A kályhát a maximumra tekerte, fonnyasztotta a hagymát, a kolbász is egy kicsit megsütötte, majd a húsz tojást ráöntötte, kevergette, szóta és így szépen készen is lett a rántotta. Az íróasztalt középre húzta, terítőt elfelejtett otthonról hozni, de egy hivatalnok rögtönözni is

tud, írógéppapírokból olyan összeállítást csinált, amely pótolta a terítőt. Evő eszközöket is készített, egyelőre csak egy személyre, nehogy azt higgye Jónás elvtárs, hogy fel akarja falni előle. Majd udvariasan, biztosan utalást tesz arra, kóstolja meg ő is a főztjét. Még arra is gondolt, hogy a végén ezt a finom rántottát egy laza vörösboros fröccsel le is öblítsék. Az irodai főzés szokatlan volt a hivatalban. A rántotta illata bejárta az egész épületet, a hagyma és a tojás szépen érvényesült ebben az illat kavalkádban. Több kolléga is benyitotta az iroda ajtaját és látva a nagy készülődést, megkérdezték:

– Elvert otthonról az asszony, hogy magadnak csinálsz reggelit?

Pista bácsi csak szerényen mosolygott, majd, hogy megértsék, hozzá tette:

– Várom a megyei elvtársat! Még bizalmasan hozzá tette: – Ellenőrzés!

Erre a többiek csak bólintottak, mindent megértve, csendesen távoztak

A jelzett időben nyílt az ajtó, ott állt Jónás Ferenc, a megyéről.

– Jó napot! – köszönt, kezet fogtak, majd felakasztotta kabátját a fogasra. Meglepődve kérdezte:– Mi lesz itt, lakodalom? – amint meglátta a szép sárga, illatozó tojásrántottát a lábosban.

– Nem! – válaszolta szerényen Pista bácsi. – Arra gondoltam – folytatta –, ha nem sértem meg, hogy egy kis falusi reggelivel megkínálom, ha elfogadja –, mondta zavartan.

Jónás Ferenc biccentett a fejével, leült az asztalhoz, az eléje tett tányért arrébb tolta, maga elé vette a lábos, benne a húsz tojásból készített rántottával és szó nélkül elkezdett falatozni. Tört a kenyérből, majd a villájára szúrt egy adagtojást. Lassú, egyenletes rágással evett. Nem szólt, csak lapátolta szájába, mint egy nyitott kapuba a tojásokat.

Pista bácsi szótlánul nézte, közben nagyokat nyelve küldte le a torkán, szájában összefutott nyálát. Ezt addig volt kénytelen tenni, amíg Jónás elvtárs a tojások végére nem ért. Megtörölte a száját, egy kis szünetet tartott, aztán nagy kortyokba a tojások után küldte a laza vörösboros fröccsöt. Majd annyit mondott:

– Kezdhetjük az ellenőrzést!

KÖLTŐ NAGY IMRE

Árny a viskó falán

Verébhez hasonló árnyat lát
a menyecske a viskó falán,
kopott tükrébe nem mer nézni –
a halált látná csontbőr arcán.

Éhségudvaros szeme előtt
himbálják a pislogó lámpát,
ágya fölött denevér gubbaszt
s a kilincsen girhes macskát lát.

Lóca reccsen, mozdul az asztal,
hull a tapaszt, ha sír kisdede
s nem használ a bűdös füst, mert nincs
a bábaér még kifizetve...

Pókok, molypillék tánra kelnek,
öreganyó köhög és morog –
elátkozott viskók csöndjében
a mécs lángja bús sorsot lobog.

NAGY IMRE: *Tücsök a máglyán* Budapest, 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó

HOMLOKTÉR –14. — BUDA FERENC

Sártengerben

Sártengerben porfolyókon
jártam szélből szótt hajókon
sártengerben porpatakban
sárrá váltam por maradtam
Szűknyílású szél kapott fel
többi szürke porszemekkel
porszemeknek szürke hátán
felragyogott a szivárvány
Szűknyílású szél a lelkem
szoros szájjal énekeltem
szoros számból szavak jöttek
szemeimből száraz könnyek
Minden kékes virradóra
változok mint felnövő fa
lábam földnek fejem égnek
törzsem ágam kőkeménynek
Gyökerem még gyöngye bolyhos
s ágam messzi még a Holdhoz
ám idővel jóerővel
szürke sziklátat repeszték
s égdöfő ágat növeszték
Égdöfő ág dús gyökérből
virág lesz a piros vérből
s hajlós ágam zöld hajtásán
átdöfött ég szűk nyílásán
szárnyat kötve két kezemre
kiszállok a végtelenbe

Sárga kendő

Őszről maradt árva ágak
villámsimított vállára
sárga kendőt köt a bánat
Viszem magam a világnak
Odahagyok partot hidat
vízre szállok még ma éjjel
de az út testére hajlok
S elteszem a nyomaidat

BUDA Ferenc: *Mi hűja még Versek 1955–2005*

Forrás: DIA <https://pim.hu/hu/dia>
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/buda-ferenc#>

Ne rejtőzz el...

Ne rejtőzz el, úgyis látlak!
Rádcasukom a szempillámat.
Benn zörömbölsz a szivemben,
s elsimulsz a tenyeremben,
s elsimulsz az arcom bőrén,
mint vadvizen a verőfény.
Nagyon jó vagy, jó meleg vagy,
nagyon jó így, hogy velem vagy.
Mindenekben megtalálalak,
s öröm markol meg, ha látlak.
Nézz rám, szólok a szemednek,
ne fuss el, nagyon szeretlek!

Kis szilánk

Tükröt markol a kezem –
kölyökkorom keresem.
Kölyökarcom benne van,
de a kölyök merre van?...

Belémtörtél, kis szilánk,
s nincsen köröm, mely kiránt,
belémtörtél s bennmaradsz,
rossz vagy, mégis szent maradsz.

Felhő vagyok víz fölött,
lenn gyűrűznek a körök.

Jaj, merre tűnt a kölyök?

Kínok marták – kacagott,
vérré vált s kiontatott,
lett belőle szerelem.

Ott szárad a kezeden.

HOMLOKTÉR –14. — BUDA FERENC

A szegénység

Ó, a szegénység.
A gátakat, korlátokat szabó,
karámok közé rekesztő,
leküzdhetetlen akadályokat emelő szegénység.
A kötélnyűg-,
a vasbéklyó-,
a bilincs-szegénység.
A leplombált villanyóra-,
a kiiktatott gázvezeték-,
az utcasarkon-ott-a-nyomóskút-szegénység.
A mások levetett, viseltes gönceibe, elnyűtt rongyaiba öltözködő,
a mások lefitymálta étket fogyasztó szegénység.
A naponta koplaló, a folyton fűtetlen szegénység.
A málló vakolatú,
beázott fedelű,
huzatos ajtajú-ablakú szegénység.
A hajléka-sincs szegénység.
A fintorogja faképnél hagyott,
már a szaga miatt sem szalonképes,
az udvarból, előszobából udvariasan kitessékelt
vagy gorombán kiűzött szegénység.
Mérgét másokra: a módosabbakra köpködő szegénység.
Dühét tehetetlenül a maga fajtáján kitöltő szegénység.
A háború,
elemi csapás,
tartós betegség,
családi tragédia folytán lecsúszottak
kivédhetetlen, megfordíthatatlan elszegényedése.
Az eleve erőtleneké, ügyefogyottaké.
Az örökölt hagyott s örökölt kapott szegénység,
amibe beleágyazódtál,
s ami beléd ágyazódott,
s erősebben köt, mint az 500-as cement.
A lerázhatatlan,
lemoshatatlan,
levakarhatatlan szegénység,
amit ezernyi horgocskáival hajadba s ruhádba kapaszkodó bojtortján gyanánt,
félretaposott cipődre-bakancsodra ragadó agyagos sárkolonc gyanánt
hurcolsz magaddal s magadon élethossziglan.
A szegénység terhe.
Kínja.
Szégyene.
A szegénység örökös hétköznapijai.
A szegénység szívedbe égetett, gyógyíthatatlan emlékei és lenyomatai.
Apád szegénysége.
Anyádé. Magadé.
Fiaidé. Felebarátaidé.
Amibe beleszülettl.
Amibe belehalsz.

HOMLOKTÉR –14. — BUDA FERENC

Színre szín

Csudamód kavarog e világ!
Éltek itt avarok, gepidák,
besenyők, gótok meg görögök,
kálizok, kabarok, törökök,
jött a hun, szarmata, római,
(tán még a ló is: a trójai...),
tótocskák, németek, vallonok
(örölük helynevek vallanak),
s ha e dús tarkaság nem elég,
lám itt a sárgák s a feketék.
Színre szín tódul. De semmi baj:
összhanggá békül majd e zsvivaj
egyszer: ha mindnyája megtanul
– vagy előbb, vagy utóbb – magyarul.

A semmi partján

Teng-leng az öregember
Ideje mint a tenger
Se hossza nincs se vége
Kifakul szeme fénye
Pók egy mély bögre alján
Szorong a Semmi partján
Célját maga sem tudja
Bármihez fog megunja
Sóhajt morog köhécsel
Kenyeret vág a késsel
Ám enni sincs már kedve
Gunnyaszt elgémberevedve
Elalél újraéled
Éjjel riadva ébred
Régóta sehova nem jár
Senkitől semmit nem vár
Senkinek nem üzenget
A csapból vizet enged
Egy vízköves pohárba
Kilöttyenti a sárba
Magára is mogorva
Létét cipeli hordja

BUDA FERENC: *Míg élsz, Versek* 2016

Forrás: DIA <https://pim.hu/hu/dia>
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/buda-ferenc#>

E láthatatlan láncot
S míg a tikkadt akácok
Tüskéiket növesztik
Ő még tovább öregszik
Mentén egy görbe rácsnak
Elméje körbe jár csak
Folyton körbe meg körbe
Meg-megáll falnak dőlve
Nézi a földet nézi
Készül beleenyészni

Míg az ember

Míg az ember csak egyhetes,
az egész világ érdekes,
csupa csoda az árny, a fény,
titok a lét, talány a tény.
Bár minden tagja oly piciny,
eluralkodik két cicin,
s mert útja rövid s egyenes,
rácuppan, amit megkeres.
Tökéletes! Tökéletes!
Napra nap múlik, éjre éj.
Kopik a kezdeti tökély:
„Ahogy nősz, fiam, úgy butulsz” –
s eljő tizenkilence húsz.
Leőrölvén az életed,
ha megéred a két hetet,
bajszod-szakállad tépheted,
a vágy s a szó beléd reked.
Mert aki elmúlt kéthetes,
annak az üdv is képletes.
– Vonat! Vigyázz! Elé ne ess! –
Nem érdekes. Nem érdekes.
Árok vagy ágy? Csak rázuhan.
Múltjával egy a párhuzam:
nem volt s ma újra nincs foga.
(A többi? Elszelelt tova.)

UMHAUSER FERENC

LIDÉRCNYOMÁS

A selyempapírból egy pici, díszes koporsó pottyant ki. Az oldalán felirat: Vadász Livia. Élt 40 évet

– Melyik marha találta ki ezt a morbid viccet?! Különben is, még csak harminckilenc vagyok. – Nyúlt érte, hogy a szemétkosárba dobja, de a kosár felé félúton megállt a keze a levegőben, mert ismerős illat furakodott szaglősejtjeibe. – Hm, ez a kedvenc illatom –, emelte le önkéntelenül a koporsócska fedelét. Egy fejetlen női test anatómiailag hű mását pillantotta meg Crem 21 szappanból formázva. A lábai megremegtek, verejtékezni kezdett, gyomra émelyegett és hányingere támadt. Félig öntudatlanul rogyott bele az egyik fotelbe.

Nem az viselte meg, hogy a figura fejetlen volt, hanem az elképesztően pontos ábrázolás: a petyhüdt mellek, a fonnyadt combok, a redők és ráncok barázdálta has látványa. Mintha csak a tükörképe nézett volna rá. Kicsinek és kiszolgáltatottnak érezte magát, pont olyanak, mint amilyen a bábú volt a koporsóban. Megdöbönt, hogy valaki ennyire ismeri a testét, hisz eddig azt hitte, a fűzőkkel és rafinált szabású ruhákkal sikerült elrejtene ormótlanságát. Teljességgel lehetetlen, hogy valaki meztelenül láthatta. Még a férjével is csak elsötétített szobában és úgy is csupán hálóingben volt hajlandó lefeküdni, de annak már jó egynéhány éve, hogy ez utoljára megtörtént. Akkoriban sem volt az a kimondott szépség, ám azóta az alkohol meg önmaga és a világ iránti gyűlölete teljesen eltorzította.

Tisztában volt, hogy György csak apja pozíciója, kapcsolatai miatt vette el, a gyorsan ívelő karrier reményében, ami azóta be is teljesült. Az első hónapokban megpróbálták a házastársi kötelezettségeknek eleget tenni, azonban az inkább kényszerű csűrűszkölésnek volt nevezhető, mint nemi életnek. Egy idő után mindketten örömmel eltekintettek, az efféle közös kínlódásoktól; Livia csak annyit kötött ki, hogy legalább kifelé mutassanak családszerű formációt.

Az első gondolata az volt, „biztos ez a tetű”, de rögtön el is vetette. Női ösztöne azt súgta, ő nem lehet. Ilyen éles csak egy női szem lehet, csak egy nő lehet ilyen kegyetlen egy másik nőhöz. A férfiaknak csak a bagzás különböző módozatainak kiagyálása köti le agyi energiájuk nagy részét, többi meg arra elég, hogy ne a fülükbe töltsék a kávé. Ha pedig egy nő, akkor ez halálosan komoly! De ki és miért? Ezért az impotens majomért? Megjátssza a nagytermészetű férfit, de ahogy ismerem, ez is csak egy szerep nála. Azt gondolja, a vezető beosztáshoz, jó kocsinhoz dögös kis csajok is kellenek. Persze azok a mákszemagyú kis cafkák, nem biztos, hogy így gondolják, lehet azt hiszik, vele együtt a kocsit, villát és minden mást megkaparinthatnak. Na vegyük csak sorra őket!

Erika: olcsó, könnyű lotyó, egy vacsorával, egy pulcsival vagy táskával beéri.

Bori: Agyatlan szexautomata; bedobnak két bókot, leesik a bugyija s máris tárja szét a combjait.

Heni: Ő nagyobb vadra hajt, csak jobb híján a Gyurival kénytelen beérni.

Gizi: Egy áldott nagy barom a férje, mindent elnéz neki, miért cserélné föl a biztost a bizonytalanra?

Lea: Túl buta ahhoz, hogy ilyesmi megforduljon a fejében.

A többiekkel meg nem volt olyan tartós a viszonya, hogy vérmes reményekre tápot adjon. Hogy nekem a legkézenfekvőbb nem jut eszembe?! A gondozottjaim nagy része pszichopata, skizofrén, üldözési mániás, félőrült vagy más lelki defektől szenved; ezeket elég egyszer megsérteni s egész életükben nem felejtik el. Ha nem úgy alakul a sorsuk ahogy várják,

képesek minden keserűségüket és gyűlöletüket arra zúdítani, aki egy véletlen elejtett szóval az önérzetükbe gázol. Be kell látnom, legtöbbször nem voltam elég türelmes hozzájuk. Bármelyiküknek mondhattam olyat, amit a mai napig sem tudott megemészteni. Itt kell keresgélni. Most az egyszer végre valami hasznát fogom venni a számítógépes nyilvántartásnak.

Megkereste az autó kulcsait, bezárta a lakást és a rendelőhöz hajtott. Régen nem érzett izgalom villanyozta fel. Lehullott róla a sokéves közöny, eddig mintha csak üvegfalon nézte volna az életet, hagyta hogy az események magukkal sodorják, ám most a fenyegetettségtől, a megoldandó feladattól újra kószolgatni kezdte az élet ízét.

Amikor belépett a rendelőbe, elsőként a figura hiányzó feje ötlött a szemébe, a számítógép billentyűzetéről vigyorgott rá. Heves mozdulattal söpörte le, majd leütötte a megfelelő billentyűket. A névsor helyett azonban egy fityiszt mutató kéz és egy halálfej jelent meg a képernyőn.

– A kurva életbe! Ez még nálam is jobb pszichológus, már készült rá, hogy hol fogok keresgélni, de nincs mit csodálkozni rajta, hiszen elismert tény, hogy az örültet csak egy hajszál választja el a zsenitől – csapott dühödten a billentyűzetre, de meg is bánta s sziszegve rántotta vissza a kezét. a kézfejből egy miniatúr fecskendő állt ki, aminek teljes tartalma a bőre alá, az izomba préselődött. – Ez valami méreg vagy HIV vírus lehet. Össze kell szednem magam, mert így hamar befuccsolok, pedig kezd izgalmas lenni. Ritkán mérkőzhet meg egy ilyen klasszissal az ember lánya s legalább most van tét, mert ez eddig minden volt, csak élet nem. – próbálta kinyomkodni a kézfejből az oltóanyagot, de sikertelenül. Elővette a körömmollóját és felhasította vele ahol a tű behatolt s hosszan véreztetette a csap fölött. – Hát egyenlőre ennyit tehettem, de ez még nem volt komoly, inkább csak előjáték, hogy megrémítsen.

Leült a számítógép elé és addig bűvölgette, míg a fityisz és a halálfej el nem tűnt s végre megjelent a névsor. Többször végigvette, újabb és újabb szempontok szerint, végül mégis arra a következtetésre jutott, hogy hamis nyomon jár.

Föladta. s hazafelé vette útját. Hazaérvén szállt volna ki a kocsiból, mikor szeme a száguldva közeledő uszkárjára tévedt. Mint akit kígyó mart meg, úgy rántotta vissza a lábát s csapta magára a kocsis ajtaját. A kutya szája habzott, csorgott a nyála, pofáján torz vigyor ült. – A rohadék! – sziszegte s könnyek gördültek le az arcán. Lédi, az uszkárja volt az egyetlen teremtmény a földön, akit valaha is szeretett. Magasra csapott gyűlölete az ismeretlen ellenfele iránt s ez majdnem olyan jóleső érzéssel töltötte el, mint ahogy másokat a szerelem szokott.

Miután az állategészségügyiek eltávolították a szerencsétlen állatot, a lakásba már óvatosan nyitott be, azt várta, hogy mérges-pókok hulljanak a nyakába és kígyók tekeredjenek a lábára, azonban semmi nem történt. Biztonság okából végigkémlelt minden sarkot, zugot, minden bútor alá benézett, ezután mert csak egy üveg vodkát elővenni a bársekreányból s a fotelba vetni magát.

Az ital kellemesen felmelegítette bensőjét s egy kicsit megnyugtatta. Hamar végzett az üveggel s elálmosodott, csakúgy ruhástól végigdőlt a kereveten.

– Úgyis rájövök, ki vagy te rohadék s előbb foglak kinyuvasztani, mint te engem! – mormogta elszántan mielőtt elaludt.

Alig egy órája aludt, amikor rátört a kamaszkorától visszatérő rémálma, ami már pár éve nem háborgatta. Csuromvizes volt és minden porcikája remegett, mire a saját artikulátlan ordításától fölriadt.

A nyári szünidőket, addig a bizonyos nyárig, mindig a nagyszüleinél töltötte egy csendes, alföldi falucskában. A vakációk boldogságát csak az felhőzte be, hogy nagyszülei szeretetében osztoznia kellett Évával, az unokanővével. A rivalizálásuk gyakran torkollott apró csetepatékba és hajráncigálásokba. Nagyapjuk ilyenkor az egyiket a bal, másikat a jobb

térdére ültette és Csaba királyfiról vagy a csillagok szívéből mesélt nekik, míg el nem csitultak az ellentétek és fölszáradtak a könnyek, hogy megint önfeledt játékba vessék magukat. Bakfis korukig úgy-ahogy még szerették is egymást, egyszer aztán feltűnt a színen Zsolt, aki szintén a faluban nyaralt. Idősebb volt tőlük s nagyon imponált nekik, amikor motorkerékpárjával egy kerékre állva megjelent a kapu előtt. Eleinte hol egyikükkel, hol a másikkal száguldott végig a falun, együtt lubickoltak a Tisza holtágában s esténként hármásban kortyolták az üdítőt a presszóban és hallgatták a zenegépet.

A következő nyáron megváltozott minden. Éva alakja kigömbölyödött, derékig érő szőke haját minden lány irigykedve bámulta s a fiúk fütyöntettek utána. Lívia hirtelen megnyúlt, lapos és szögletes lett, kezeivel és lábaival nem tudott mit kezdeni. Éva és Zsolt ha teheték, lerázták, jobban szerettek kettesben csatangolni. Líviában lassan fölizzott a gyűlölet. Esténként irigykedve leste őket az orgonabokorból, hogyan csókolóznak a lámpa alatt.

Egy szombat délután Lívia a gangon olvasott, amikor meghallotta, hogy Éva a szomszéd faluba bálba kéredzkedik a nagyanyjától. Tudta, hogy merre szoktak menni, a szőlők közötti dűlőúton. Gyorsan kiosont a fészerbe, keresett egy acélhuzalt s fogta a biciklit, hogy megelőzze őket. Egy alkalmas helyen kifeszítette a drótot s a kertek alatt hazakarikázott.

Éva horzsolásokkal és enyhe agyrázkódással megúsza, Zsolt azonban a gerincsérülésétől örökre nyomorék lett. A rendőrség nem találta meg a tettest, bár mindenki Líviára gyanakodott, de nem beszéltek róla. Azóta Líviának van egy gyakran visszatérő álma: Este van, Éva és Zsolt a lámpaoszlopnak dőlve csókolóznak, ő az orgonasövény alatt hasal s onnan lesi őket. Egyszer csak egy hatalmas farkaskutya közelít felé fogát csattogtatva, ő menekülne, de tagjai mintha ólomból lennének, nem bír megmozdulni s egy hang sem jön ki a torkán, hogy segítségért kiáltson.

Két éve Zsolt meghalt s Éva kiment Líbiába dolgozni. Az álom már nem kísértette. Most előjött újra.

– Hát persze –, tápázkodik föl – biztos hazajött. Csak ő lehet az. Tudom is, hogy hol keressem. Most és mindenkorra pontot teszünk az ügy végére. é a páncélszekrényhez lép s kiveszi férje önvédelmi fegyverét. Ellenőrzi meg van-e töltve és már száguld is az országúton a nagyszülői ház felé. Késő éjszaka van mire odaér, de a holdfényénél jól látja az elhagyott ház körvonalait. A tető megroggyant, az egyik kémény félig ledőlt s itt-ott bizonyára már a cserepek is hiányoznak. A konyhaablakon fény szűrődik ki s a gazfelverte udvaron egy törött szélvédőjű Golf áll.

Megint verejtékezni kezd, erősen megmarkolja a fegyvert, majd remegő lábakkal elindul. Belöki az ajtót. Éva a nagyapjuk karosszékében ül.

– Már vártalak –, emeli fel a kezét Éva s valami van benne. Lívia ijedten meghúzza a ravaszt. – Tudtam... – nyöszörög Éva s mint egy rongycsomó a földre omlik. Lívia eldobja a pisztolyt s letérdel unokahúga mellé, megtapintja a haldokló pulzusát, mely egyre gyengébb, majd megszűnik. Leengedi Éva kezét a földre s dühödtlen odébb rúgja a kézből kiesett öngyújtót.

– Már megint átvertél, te szemét! Ez a pergamenszerű, szürke bőr, a duzzadt nyirokcsomók... tudad, hogy csak napjaid vannak hátra s gondoltad, ha azt akkor nem tudták rám bizonyítani, most megrendezel egy jó kis krimi, aminek a végén mégis elkapnak. Semmit sem értél el, úgyis föl fognak menteni...

Valóban fölmentették, de ez túl simának, valahogy olyan befejezetlennek tűnt számára. Igaza is volt, néhány nap múlva idézést kapott a hagyatéki tárgyalásra. Nem ment el, többszöri felszólításra sem. Végül Éva ügyvéde jelent meg személyesen.

– Asszonyom, tudom hogy nem kötelezhetjük a megjelenésre, ámde ha van önben némi emberség, kérem jelenjen meg, mert a megboldogult végakarata szerint, egy nagyon nemes célokat szolgáló karitatív alapítvány csak akkor jut a hagyatékhoz, ha a végrendelet felbontásánál ön is jelen van és eleget tesz a benne foglaltaknak.

– Tudtam, hogy tartogat még valamit, hát legyünk túl rajta – adta be a derekát.

Ahogy közeledett a külvárosi villához, valami balsejtelem lett úrrá rajta s ez még csak fokozódott, amikor a hallba belépett s megpillantotta a kandalló előtt heverő ordas színű németjuhászt.

– Rosszul van asszonyom? – lépett hozzá az ügyvéd s karonfogva odavezette az íróasztalhoz, amely mellett egy fiatalember ült széteső arccal, remegve tördelte kezeit s állandóan pislogott a napszemüvege mögött. Lívia alig ismerte föl benne az egykori aranszőke csöpöpséget, aki mindig mosolygott és viháncolt. Életében először most támadt büntudata. Nagypjuk temetésén történt. Lackó (Évának csak kishercegem) suta, esetlen kamasz volt és mindenhol ott lábatlankodott, mert „öt szerette legjobban a dédi” s mikor ezt Lívia már vagy negyedszer hallotta, nem bírta megállni szó nélkül és kicsúszott a száján: „Húzz már el a láb alól te lelenc!”. Még hallotta, hogy a gyerek Évát faggatja mit jelent ez, de aztán el is feledkezett róla s azóta nem is látta őt. Most felötlött benne, hogy a gyerek a végén csak kicsikarta az igazságot s megtudta, nem vérszerinti, csak fogadott gyerekük. „Ezért nem muszáj droghoz nyúlni és különben is ki tudja milyen hajlamokat örökölt?” Próbálta menteni magát gondolatban, ám lelkiismeretén már ott tátongott a rés s még élni fog, addig nem szabadul tőle.

– A végrendelet rövid volt és tömör. Éva mindent egy drog- és alkoholbetegek rehabilitációjára létrehozott alapítványra hagyott, azzal a kikötéssel, hogy a fiát gondjaikba veszik, továbbá mindennek az a feltétele, hogy Lívia Éva kutyáját, Cézárt magához veszi s legalább egy évig gondoskodik róla.

– Mit akar ez ezzel? – borzongott meg, mert eszébe jutott az álma. Tudta, hogy a freudi álomanalízis szerint a farkaskutya, apjával való nyomasztó, rossz viszonyát jelzi, amit nem tud megoldani. A németjuhász látványa azonban sokkolta. Úgy érezte, nem lenne egyetlen nyugodt perce sem, ha a közelében tudná, ezért nem is vállalta. Az alapítványtól azonban addig jártak a nyakára, hogy legalább formailag tegyen eleget a végrendeletnek; ami azt jelenti, hogy az ő udvarán, egy félreeső helyen ad neki helyet, ahol a kennelt fölépíthetik, ők etetik, gondját viselik; míg beleegyezett.

– Délutánonként, amikor hazaért, Cézár boldog farok csóválással rohángált a szűk helyen, amíg látta, aztán amikor eltűnt a látóköréből, lekushadt a sarokban és ott gubbasztott. Pár nap múlva már az ételt sem fogadta el, egyre soványabb lett, a bordái majd átszúrták a bőrét s csak akkor mutatott valami érdeklődést, mikor Lívia megjelent. Lívia végül elszégyellte magát s kinyitotta a kennel ajtaját. A kutyának alig volt ereje, de boldogan nyalogatta meg Lívia kezét s az orrát a lábához dörgölte. Lívia besietett a konyhába, tojássárgájába kevert egy kis konyakot és kivitte a kutyának. Az mohón lefetyelte, majd mikor végzett, hálásan függesztette szemeit megmentőjére. Ezentúl is csak Líviától fogadott el enivalót s valami furcsa áhítattal függött rajta. Akaratlanul is megkedvelte s mivel nyomasztó álmai elmúltak, Cézár a továbbiakban mindig ott sündörgött körülötte. Így volt ez a negyvenedik születésnapján is, amikor fölcsendült az ismerős dallam: Happy Birth Day...

A kutya szemei furcsán elhomályosultak, izmai megfeszültek s mintha láthatatlan rugók lökték volna a magasba. Mire valaki is föleszmélt volna, hogy mi történik, már össze is csattantak tépőfogai Lívia torkán.

KORIM LÁSZLÓ*

Tobzoska

Egy tobozos Tobzoska mászott át a határon,
koszos kalapját körüllobálta talán
s egy paprika palánta kandikált ki, találta,
mikor könyökét megcsípte egy csalán.

Ott volt ő akkor is, mikor nem kellett,
perzsaszőnyeget görgetett maga köré,
botot dobtak utána s ezt utálta,
akárcsak vasárnap a baráti körét.

Megbújt ő csendesen, ha keresték,
bajsa alatt mosolygott is néha emiatt,
gumibotos legények üldözték, szegények,
akkoriban még hosszú haj volt a divat.

*http://index.hu/video/2016/04/10/broker_remete_zemplen_boldog_asvanygyujto/

RADA GYULA

Rágódások

Ki hallja az erdők mélyén
A reccsenést, a pusztában
Feltörő méreg robbanásait,
A vér végső elkeseredését
Az alvadás előtt, a tolvaj
Izalmát egy fertőző csók
után,
A gyermek éjjeli rossz álmát...? !

Ki figyel rád ha hangtalan
Rágódsz egy fűtetlen üres
Szobán,
Ha elkóboroltál mint a juhok,
S nincs szeretőd se pásztorod..
Ha elárultak az hitek, utak,
Ha most ölel át a kín bűn,
S ha korcs kis kutyám is megugat,?!

MESE MESE MESE

KARAFFA GYULA

Elosztotak rajta...

No, a magyarok hőskorába, állott egy vár a görzsi határba, a falu feletti dombon, ahogy illik. Szép vár vót, benne vót az anyag, az építők semmit sem spóroltak ki belőle, még tán a saját feleségüket es hajlandóak lettek vóna beleépíteni, de nem kellett ahhoz, úgy állott az, mint a parancsolat. No, a várúr, a görzsi nemzetség egyetlen tagja vót, aki nem tanált magának feleséget, így aztán gyermeke se vót neki. Jó ember vót egyébként, szerette a parasztot, segítette es, ahon csak tudta. Eccer pecsétes papírost kapott messze idegenbül, magátul a királytul, oszt az állott benne, hogy híja a Haza, szedelőzködjön, szeggye össze a falubul es a köteleslétszámot, oszt ennyi és ennyi lúval egybe jelentkezzen itt és itt! No, úgy es vót. Mer a Haza minden előtt! Elmentek a legények, emberek, meg a várúr, oszt otthon csak a gyermekek, az öregek, meg az asszonyok maradtak vót, ahogy az lenni szokott ilyen esetekbe. No, véget ért a háború, véget ért a veszedelem, de mán haza csak alig-alig jöttek az elmentekbül, a többiek ottmaradtak, hogy vérükkel s testükkel trágyázzák ezt a magyar földet az utódok boldogulására. Gondolkodtak a görzsi emberek, mosmán milesz a várral, hogy csak úgy áll, hasztalan, de döntení sorsába egy se mert, még holtában es féltek a várúrtól. Annyit kimondtak ugyan, hogy a vár sajnos romos állapotban van. Egy reggelre aztán eltűnt a vár kapuja. Valaki látta ugyan a csizmadia portáján szétszedve, amint épp azt várta, mi lesz belőle, de senki se szólt egy szót sem. No, másnapra eltűnt a bútorzat, harmadnapra eltűnt a tető, negyednapra eltűnt a fal. Ötödnapra nem vót azon a dombon mán semmi, csak a haszontalannak gondolt törmelék, semmi egyéb. Így aztán a magyar történelembül es elkopott még a híre es a görzsi várnak, meg a görzsi várúrnak, csak ez a szólás őrizi az emlékéit, amit akkor szoktak használni a magyarok, amikor valami szétlopott dógot emlegetnek:

„Elosztotak rajta, mint a görzsi várromon.”

MESE MESE MESE

LÁM ETELKA

Morzsi

Délután történt, amikor az eső is elkezdett zuhogni, rokonok jöttek a házhoz és elkezdtek ordítani, kiabálni, hogy kifelé: mondták a kutyának. Morzsi reszketve, farkát behúзва, szaladt ki a házból. A gazdija nincs többé, azt tudta, tegnap meghalt, szomorúan gubbasztott ágya mellett, nem evett és nem ivott semmit egész nap.

Most egyedül maradt, fázott, a kedves szeretett gazdija nagyon hiányzott. Most kikerült az utcára, de mivel ismerte a környéket jól, beosont a szomszéd ház kertjében. Itt bújt el és nagyon félt. Kis keverék kutya volt, szürke bundája és sötétkék szemei mindenkit elbűvöltek eddig. De most senkinek sem kellett a hűsége és a szeretete. Hirtelen zajt hallott, majd megjelent egy fekete macska, jól ismerte, nem igen kedvelték egymást. Jó párszor megfutatta a cicát, mikor átjött a kerítésen. De érdekes most a cica nem fújt rá, mintha megérezte volna, hogy Morzsi nagy bajban van. Kicsit nyávogott sötét szemei villogtak és bundája fénylett a napsütésben és hívta jöjjön vele. A macska elvezette fekvőhelyéhez és megkínálta a vacsorájával ami tele volt finomsággal apró csirkecsontokkal. Így összegömbölyödve egymást melengetve töltötték el az éjszakát. De másnap reggel el kellett menekülnie Morzsinak, mert a szomszéd ház tulajdonosa kiutasította és meg is rugdosta. Most már nagyon félt és nagyon sokáig futott és már nem is tudta, hogy merre jár. Autók között mászkált a főúton, mindenki rádudált és szidták az emberek, hogy menjen arrébb. Ha valaki közeledett hozzá azonnal elfutott, félelme nem ismert határt.

Már annyira elfáradt, hogy lefeküdt egy bokorba ahol biztonságba érezte magát. Szunyókált egy kicsit, majd arra ébredt, hogy egy nagy farkaskutya szaglássza körbe. Az kutya tulajdonosa is megjelent, egy idős kedves néni, rögtön látta, hogy egy árva elhagyatott kutya segísége szorul. Morzsi nagy nehezen megengedte, hogy a néni felemelje és a karjába vegye. A szíve erősen zakatolt, de lassan megnyugodott. Elindultak haza felé ahol a hölgy lakott, meg lett fürdetve, etetve és kapott egy kosarat amibe éjszaka aludhatott. Másnap reggel a néni megsimogatta majd közölte Morzsisal, hogy elviszi a kutyamenhelyre. Itt nem maradhat, Morzsi érezte, hogy valami rossz következik, nem akart elmenni, de mivel elég kicsi kutya volt és farkaskutya is figyelte nem tudott elmenekülni. A hölgy felkapta az ölébe és elindultak gyalog és egy óra múlva már a kutyamenhelyen voltak.

Morzsit betették egy kis ketreche, alig lehetett mozogni benne borzasztóan félt, behúzódott a sarokba és meg sem mert moccanni. Egy idő után félve körbenézett és sok-sok ketrecet látott és mindegyikben egy kutya búslakodott. Volt itt ugatás és vonyítás, néha jöttek emberek és nézelődtek, kiválasztottak egy kutyát, majd elmentek. Így teltek el napjai, egyre soványabb és szomorúbb lett. Míg egy nap egy kisfiú jött, szőke haja és kék szemei melegséget sugároztak. Anyukájával és minden kutyát megnéztek. Morzsi szemei könnybe úsztak, lábai remegtek, mikor a fiúcska közeledett. Elég volt csak egymás szemébe nézni és tudták már, hogy ők összetartoznak. A fiú kinyújtotta kezét Morzsi felé, őt szeretném mondta édesanyjának. A mama bólintott és egy bácsi jött és kinyitotta a ketrecet. A kutya megcsóválta a farkát és körbeugrálta az új gazdiját.

– Bence vagyok – mondta a fiú – és mint látom a te Morzsi vagy. Indulhatunk haza – és boldogan megsimogatta a kutyát.

MESE MESE MESE

Mátyás mint ostoros

népmese

Mátyás király még gyermek volt. Hazajött az iskolából, tarsoly a keziben. Szép tavaszi nap volt, kiment a mezőre. Hát, hogy megy, lássa, hogy az öreg szánt, de az ökrök nem vonták jól az ekét. Az ostorost a barázda végén a hideg ütötte, rázta. Azt mondja Mátyás:

- Adjon Isten jó napot, öreg bátyám!
- Adjon Isten, édes fiam!
- Hogy megy a dolga?
- Fogadj Isten, rosszul, mivel magam vagyok. Nem állnál-e be hozzám? Jól megfizetem.
- Miért ne, jó pénzért megteszem, ami kell.

Hát egész nap szántott Mátyás, mert nagyon sajnálta az ostorost, akit a hideg rázott. Mikor estére értek, hát akkor azt mondja:

- Mondja csak, maga kifizet engem?
- Ki.
- Akkor az én részemet adja oda az ostorosnak, mert én nem akarok pénzt. Tudja, ki vagyok én?
- Honnan tudnám?!
- Mátyás diák!

Hát akkor úgy begerjedt az öreg, hogy majdnem kétségbeesett. Vigasztalta Mátyás, hogy nem lesz neki azért semmi baja. Kiskorában ment ő az ezreddel, vitte magával Hunyadi János mindenfelé. Hozzá volt ő szokva. Ő ismerte az öreget, csak az öreg őt nem.

Hertelendyfalva (Bácska)

Forrás:

<http://mek.oszk.hu/06500/06599/06599.htm>

...mese, mese... ...vége

GYEREKZET — ahogy a szerző nevezi gyermeknek írt verseit...

PÉTER ERIKA

Csigacirkusz*

Mélyen tisztelt Publikum,
kezdődjék a cirkusz,
csinnadratta, csigabumm,
indulhat a grimbusz!

Cintányéros Benedek
bumszlizza a tempót,
Csigabohóc gyerekek
pengetik a bendzsót.

Csigaszonglőr Elemér
buzogányt dob éppen,
szaltót ugrik Edömér,
s hálóba ér, épen.

Tűzimádó Toncsika
nyeli a tűz lángját,
Noncsika és Moncsika
kötélen rop csárdást.

Hókuszpókusz Aladár
varácsol egy csirkét,
Szabaduló Baltazár
gubancot bont ismét.

Futrinkákat idomít
Tarkedli, a törpe,
pukedlizik Puszedli,
s csókokat szór körbe.

Kikiáltó Tivadar
harsogja a végszót,
szakadatlan csigataps
csattog: Hú, de szép volt!

* A GYEREKZET Péter Erika kifejezése gyermekverseire, melynek használatát lapunkban megengedte e rovat címében. L. a lap elején a HÍREKben a gyermek versmondó-verseny felhívást, a költőné születésnapja alkalmából [szerk.]

MESTER GYÖRGYI

Trillák

Egy kerek évből öt hónapban át, szinte minden nap, az ébresztőóra csörgésére nyílik a szemem, aztán, miután nagy nehezen magamhoz térek, általában, fel is kelek.

Nem úgy az év további részében, a maradék hét hónapban.

Akkor ugyanis, az óránál sokkal kedvesebb, barátságosabb hang ébreszt, az ablakom előtti fák lombkoronájában tanyázó, nálamnál is korábban kelő madarak hangja.

Ezek között aztán akad mindenféle csodás trilla, rigófüttyel kevert verébcsivít, s a tarkabarka had csicsergésébe vegyülve, nem marad el a harsogó „kicsit ér”, s a „nyitnikék” sem.

Nappal a kuvikot hallgatva számolom, éveimből mennyi van még hátra, s néha bagolyhuhogás is hallatszik. A fekete-fehér-piros tollú fakopáncs csak kopogtat, miközben keresve kutat és gyógyít.

Furcsán, rövidet kotkodálva kiált hajnalok-hajnalán a fácánkakas, azonban a szarkát nem cserregő hangjáért, inkább díszes tollruhájáért csodálom.

Mintegy óramű pontosságával kelnek kedves madaraim, s kezdik korai, ébresztő dalukat. Mindig ugyanakkor, reggel háromnegyed ötkor. Lehet hűvös a hajnal, szemetelhet az eső, fújhat a szél, az ő daluk áthatol a világ eme természetes zajain.

Engem keltenek, egyidejűleg elkápráztatnak változatos színskálájú énekhangjukkal, mellyel fáradhatatlanul dalolnak, fújják az aznapra rendelt ébresztőt.

Még hétvégén sem pihennek, és jól is teszik. Mivé is lenne a szabadnapom, ha megfosztaná e kedves előzékenységtől, hogy madárcsicsergésre ébredhetek...

Virágos jókedvemben

Buszban ülve, kifelé bámultam az ablakon. Mellettem hol gyorsabban, hol lassabban suhant el a táj. Utam erdőn vezetett keresztül. Az útpadka füves volt, de kora tavasz lévén, nem zöldellt, hanem sárgállott. Na, nem a pázsit száradt ki, csupán a zsenge zöldet szinte elnyomta a tengernyi bolyhos fej, a gyermekláncfű sárga gombjai.

Eszembe jutott, még nem is olyan régen, nem tudtam megállni, hogy a tavaszi réten járva le ne tépjek egy kazalnyt belőlük. Hol vázába szánva, azzal a tudattal, hogy estefelé a szirmok bezárulnak, és nem marad más, csak a zöld, babszemnyi gubó. Hol azzal a céllal, hogy koszorút kössek belőlük, mintegy környezetem előtt is fitogtatva ebbéli jártasságomat. Aztán egy idő után rájöttem, a virág meghal, ha letépi, elfonnyad, a birtoklásával járó öröm elvész, szomorúság lép a helyébe. Ma már nem tépnék le egyetlen vadvirágot sem. Úgy szép, ahogy, és ahol van. Mindenki a maga helyén ér a legtöbbet.

Az utat szegélyező virágfolyamot látva, kedvem támadt leszállni, és megsimogatni a kis sárga pihés fejeket, megcirógatni, összeborzolni őket. De hagyni ott és úgy, ahogy az anyatermészet megteremtette azokat. Mert a virágok valójában csodák. Mindegyik valóságos remekmű, egy kis ékszer, mellyel a természet megajándékozott bennünket. Az egyetlen örökérvényű dolog a világon, melyben csalódnai képtelenség, a valós természet. Mely soha nem csal meg, nem csap be, mindig csak ad, és amit ígér, biztosan betartja. Nincs tavasz kikelet nélkül, a fák lombosodnak, a virágok bimbót növesztenek, kitarják kelyhüket, általuk lesz színes, élvezhető és élhető a világ. És mi a tél? Csupán szünet, a pihenés ideje. A nagy erőgyűjtés, készülődés a tavaszra, amikor aztán kirobban az élet, burjánzik a sok zöld, kemény levelek, bársonyos szirmok, kéjes illatok, színorgia....Lehet ezt nem csodálni? A Föld ereje, gazdagsága annyira nyilvánvaló. S ha jön a nyár, a tobzódás fokozódik. A színek páratlan kavalkádja, s egyre nemesebb virágok nyílnak, melyek szépek a szemnek, de talán a szerényebbek, kedvesebbek a szívnek.

S e gondolatoktól egyszerűen jókedvem lett, virágos jókedvem.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Sírtak a virágok

Tudod kisfiam, tényleg nagyon nehéz évek voltak. A háború után Bánhidán laktunk szétlőtt és kifosztott házunkban, amelyben szüleim - nem is értem, hogy hogyan - lakható állapotokat teremtettek. Édesapámat, a te nagypapádat, akit sajnos már nem ismerhettél, akkor már állami erdészként foglalkoztatták. Zala megyébe kérte áthelyezését, ahol testvérei éltek, mert nyomorúságos helyzetünkben segítséget ígértek. Soha nem tudtuk meg, miért alakultak úgy az események, hogy váratlanul, és számunkra érthetetlen, megdöbbentő módon, Nógrád megyébe helyezték. Első alkalommal csak engem vitt magával, bizonyára nem akart egyedül utazni. Többszöri átszállással érkezünk meg Romhányba, ahol az erdőgondnokság mérnökét kellett megkeresnünk. Édesapám számomra szokatlan és meglepő módon katonásan jelentkezett szolgálattételre. A mérnök úr barátságosan fogadta, azonban érezte a három lépés távolságot, és semmi jót nem ígért. Tudott érkezésünkről, de lakhatási lehetőség hiányában azt javasolta, menjünk haza, majd küldenek értesítést. Hetekig nem történt semmi, aztán megszületett a döntés, költöznünk kell. A készülődés nem okozott nagy nehézséget, megmaradt ingóságaink bőven felfértek egy teherautóra, meg sem töltötték a platót. Megérkezésünkkel kiderült, az erdészet nem biztosít lakást, nekünk kell valamilyen megoldást keresni. Abban a pillanatban ez nagyon reménytelennek látszott. Édesapám indulatos, és édesanyám könnyes arcát látva félénken bújtunk össze húgommal és kisöcsémmel. Bátyám azonnal felajánlotta, hogy visszatér Bánhidára, barátja szülei biztosan befogadják, amíg rendeződik helyzetünk. Szüleim estére megoldást találtak, már amennyiben azt megoldásnak lehetett nevezni. Öcsémmel Spiczerek nyári konyhájába költöztek, engem és húgomat a szomszéd idős házaspár fogadott be, és helyezett el egyik szobájukban. Ma is hálával gondolok Káposztáékra, bár időnként bizony - hiába is tiltakoztunk - meg kellett innunk egy-egy korty pálinkát a barátság jegyében. Szegényes bútorainkat a magtárba tettük, mert másutt nem volt helyük. Két-három hónap múlva, még a tél beállta előtt, kedvezőbb lakhatási lehetőséget kaptunk a Romhány melletti Kisbodonyban. Berg báró kúriájának néhány helyiségét utalták ki részünkre. Ne gondoldj egy kastélybeli, főúri elhelyezésre, mert arról szó sem volt. Két szobát kaptunk, amelyből csak az egyiket lehetett fűteni egy rossz cserépkályhával. Bizonyára nem volt megfelelő a huzata, mert gyakran dőlt befelé a füst. A kémény tisztítására nekünk nem volt pénzünk, az erdészetet pedig különösebben nem érdekelte, nem az ő ingatlanuk volt. A konyhát csak az alagsorban lehetett kialakítani, az volt egyben a „fürdőszobánk” is, amit erős idézőjelbe kell tennem, mert az mindössze egy lavórt jelentett. A WC messze hátul az udvarban állt, amit nem csak mi használtunk. Mégis legalább együtt voltunk, valamennyien igyekeztünk lelket tartani a másikban. Egymás előtt titkolni próbáltuk szomorúságunkat, hol sikerült, hol nem. Talán még el tudom mondani akkor írott versemet, amelyet sokáig csak magamnak szavalgattam:

Mikor eljöttünk sírtak a virágok, sóhajtva kérdezték, a válasz örök?
És én riadtan suttogtam szirmaiknak, ne féljete, még visszajövök.
Az én világom nem ez a világ, az én világom hiába keresem.
Az én világom nem ez a világ, az én világomat itt nem lelem.
Szebb ott a tavasz, forróbb a nyár, az őszi erdő remegve vár,
a tél is szebb, ha hull a hó, az élet szép, szeretni jó!

Édesapám szorgalmasan dolgozott, munkáját megbecsülték. Valószínű ennek köszönhetően a következő év közepén igazán kedvező változás történt. Átköltözhettünk egy másik kúriába, amely korábban Andreánszky báró tulajdonában állt. Halála után az épület megüresedett, néhány helyiségében alakíthattuk ki lakásunkat. Előszoba, konyha, három szoba, az előzmények után maga volt a Kánaán. A négy polgárit még Bánhidán befejeztem. Elköltözésünkkor tizenöt éves sem voltam, de már dolgoznom kellett. Keresetemre nagy szüksége volt a családnak. Előbb a nagybodonai községhezán „kismindenes” munkakörben, havi száz forintért, napi nyolc órában. Már nem emlékszem pontosan, mennyit is érhetett akkor száz forint, de az biztos, hogy első fizetésemből váltottam ki a jegyes lisztet, talán a cukrot is. Később édesapámnak a romhányi kerámiagyár igazgatója felajánlotta, hogy elmehetek egy meghallgatásra, egy próbára, amit ma állásinterjúnak mondanánk. Ketten mentünk egy falubeli fiúval, és különböző számtanpéldákat, helyesírási feladatokat kaptunk. Én szerepeltem jobban, elnyertem az állást, anyagnyilvántartó lettem. Fizetésem jelentősen emelkedett. Közvetlen főnököm velem nagyon rendes volt, soha nem gorombáskodott, nem kiabált. Munkatársammal, egy idősebb, családos férfivel azonban nagyon csúnyán bánt, többször keményen leszidta, okkal is, ok nélkül is. Nagyon sajnáltam őt, és egyre jobban félttem, vagy talán inkább irtóztam főnökümtől. Sajnos kiderült, hogy az a finom por, ami az egész gyár területén szállt a levegőben, állandó rekedtséget, köhögést, egy alkalommal tüdőgyulladást is okozott nekem. A félelem és a betegség arra kényszerített, hogy eljőjsek a gyárból, amit nagyon sajnáltak. Az igazgató még az orvossal is konzultált, aki szükségesnek tartotta a változást.

Az erdészetnél ajánlottak irodai munkát, amit örömmel elfogadtam. Jól éreztem magam, szerettem ott dolgozni. Bizonyára elégedettek lehettek velem, mert hamarosan munkaköri feladatként kaptam meg a dolgozók fizetésének elhozatalát a központból. Gondold el, tizenhét éves törekeny kislány voltam. Minden hónapban egyedül mentem vonattal Vácra, és jöttem vissza egy táskával pénzzel. A menetrend nyilván nem igazodott az én programomhoz, hajnalban kellett indulnom és csak késő este érkeztem meg. Első utam a számvevőhöz vezetett, ahol leadtam a pénzt, és csak utána mehettem haza. Egyszer nagyon megijedtem, szinte belebetegedtem a rémületbe. Nagyon fáradt voltam, elaludtam a vonaton. A pénzzel teli táskát magamhoz szorítottam, mégis amikor felébredtem, mellettem feküdt az ülésen. Azonnal arra gondoltam, hátha valaki belenyúlt a táskába. A vasútállomástól sírva rohantam hazáig, ahol kétszer is átszámoltuk a pénzt. Szerencsére semmi sem hiányzott. Valószínű diáklánynak nézhetek, és a tankönyvek senkit sem érdekeltek a vonaton. Soha többet nem fordult elő hasonló eset. Nem is értem, hogyan volt bátorságom ehhez a feladathoz, és szüleim hogyan engedhették meg ezt. Ma már ilyesmi elképzelhetetlen. Sajnos nem tarthatott sokáig ez a kellemes időszak, mert egy ellenőrzés kifogásolta, hogy az erdész lánya az irodán dolgozik. Nem értettük, hogy ez miért probléma, de nem tudtunk tenni ellene semmit, el kellett jönnöm. Ekkor már ismertem édesapádat, aki tanítóként dolgozott a faluban. A kibontakozó szerelem erőt és reményt adott.

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

Nagypéntek

Azt mondják, nagypénteken halt meg Kisbányai, az író. De az is lehet, hogy csak egyszerű pénteki nap volt... Vagy csak kedd, vagy csütörtök, illetve akármelyik nap a hétből. Olyan régóta egybefolytak a napjai, hogy már a vasárnap is feketén árválkodott a naptárában. Az is lehet, hogy régóta halott volt már, csak nem vették észre. Ő nem adott életjelt magáról, az olvasói meg nem hiányolták. Akkora volt a csatazaj akkoriban, hogy az ő halk szava akkor is elveszett volna a hangzavarban, ha a vihar közepébe ordítja bele... a mit is? Hát ez a kérdés, hogy mit üvöltött volna bele, ha a vihar eleve nem zúgja túl a suttogását.

*

A minap felhívta telefonon egyik régi barátja, hogy gratuláljon neki a legújabb novelláskötetéhez. Ifjú korukban sülve-főve együtt kergették a lányokat, együtt álmodoztak arról, hogy egyszer majd elutaznak Párizsba, megnézik Londont, aztán átszelik a nagy óceánt... Végére is Széchenyi, meg Wesselényi gróf is jártak ott. Mikor is? Hát ha jól megszámlálják, alig százharminc évvel előbb, mint ahogy ők indultak volna. No igen, de akkor még elég volt ehhez egy császári útlevél, meg egy gyorskocsi. Nekik már szolgálati útlevél kellett volna, s mivel nem volt, Győrnél két katona „lekísérte” őket a vonatról...

Aztán szétváltak az útjaik. A barát vidéki ember lett. Úgy gondolta, hogy a föld, az állatok, meg a család betölti majd az életét, s gyorsan elfelejti a nagy álmot; Párizst, Londont, meg a nagy óceánt. Serényen megdolgozott érte, de elérte a célját. A kisváros első embere lett. Megsüvegelték, ha az utcára lépett, és a kegyeit keresték a helység szépasszonyai. Mit kívánhat még egy vidéki politikus?

Kisbányai segéd munkásként kezdte felnőtt éveit. A disszidálási szándék sokáig ott díszelgett a személyi kartonján, és az egyetemi felvételnél rögtön a nemkívánatos elemek közé sorolták. Esti iskolán, gyorstalpaló tanfolyamokon próbált előbbre jutni, mígnem egy irodalmi pályázaton díjat nyert egy novellával, s mivel a lapnál éppen betöltetlen volt egy gyakornoki státusz, szinte véletlenül pályakezdő újságíró lett. A rovatvezető igyekezett betörni a szilaj csikót (csak így emlegette a szerkesztő előtt), s kiosztotta rá a „musz feladatokat”. Kisbányainak azonban mindig maradt ideje és energiája arra, hogy olyan témákat is megírjon, amire csak a fejét csóválta a főszerkesztő, meg a mindenható pártbizottság. Többször meg is jegyezték a kollégái, hogy soha nem lesz belőle tehetős ember, és a József Attila-díjat se fogja kiérdemelni. Ő meg ahelyett, hogy hallgatott volna a jó szóra, kifüggesztett az íróasztala fölé egy kartonlapot rajta a József Attila idézettel: „... az igazat mondd, ne csak a valódit” És ezzel rögtön meg is fúrta a saját rovatvezetői kinevezését, no meg a negyedévi prémiumot. A fegyelmet valahogy elnapolták...

Nem történet ez másképp a rendszerváltás éveiben sem. Igaz, szerkesztőt váltottak, meg a rovatvezető is szabadúszó lett, de a kis kartonlap ott maradt az íróasztala fölött. Már ameddig még volt íróasztala, és leadták a cikkeket. Csakhogy az új rovatvezető utálta a dekorációt a falon, és szívesebben látta volna a helyén a pártja logóját. Már mint az éppen aktuális pártét, amelyik eltartotta az újságot. Kisbányainak felajánlották, hogy próbálja meg szabadúszóként kamatoztatni a tehetségét és váltsa ki a vállalkozói igazolványt, mert így egyszerűbb a lap adminisztrációja. Saját számítógépe van, otthon is dolgozhat, a lapnál meg felszabadul a bérszámfejtő. Akár be se jöjjön, elég ha e-mailben átküldi a rovatvezetőnek a cikkeket.

Ugyanígy megkapja majd a következő feladatot. Ja, a novelláit meg oda adja, ahová akarja, mert a lapnál takarékosági okból megszűnt az irodalmi rovat. A lapgazdának sokkal többet hoz a konyhára, ha reklámot közöl helyette. A kultúra, mint olyan, csak viszi a pénzt és zavart okoz a fejekben. Az olvasó fölöslegesen csámcsog s gumicsonton.

Gyulai Dani, a gyermekkori jóbarát még időben figyelmeztette, hogy a politikában nincs semleges sziget, a vákuumot azonnal betölti az erősebb csapat, és nem hagy teret az ellentmondásnak.

– Válassz egy pártot és emeld magasra a zászlaját – magyarázta. – Mindegy mit mondasz, csak elég hangos legyen, hogy felfigyeljenek rád. Manapság ez a nyerő, és ez hozza a pénzt. A pénz a tekintélyt, a tekintély meg a hatalmat.

– Látod – ingatta a fejét az író – pont ez az, ami engem hidegen hagy. Tudom, hogy genetikai hiba, de József Attila sorát többre becsülöm a hatalmi pöffeszkedésnél. Emlékszel, miért indultunk el egykor Párizs felé?

– Persze, hogy emlékszem, sőt arra is, hogy akkortájt még hittem is benne. Csakhogy az ifjúkori álmok arra valók, hogy felébredjen belőlük az ember. Amikor az a két katona lekísért bennünket a vonatról, nagyjából be is fejeződött az a szép álom. Nekem némi segítséget is adtak az ébredéshez. Elfogadtam, mert élni akartam. Hja, barátom, az élet él, és élni akar! Olykor könyörtelenül kiköveteli a maga jussát.

– Magyarul szólva megalkudtál – húzta el a száját Kisbányai. – Elég olcsón adtad magad! Mindössze a szlogent kellett megtanulnod, s máris tiszta lett a lelkiismereted. Az élet élni akar, és bátran cserbenhagyja a társakat.

– Én soha nem ártottam senkinek, soha nem vettem el senki helyét, kenyerét, csupán a felkínált lehetőséggel éltem. Miért, mások nem ezt tették? Vagy azt vetted a szememre, hogy az utóbbi években kétszer is pártot váltottam? Nem én hagytam el a pártot, az hagyott el engem. Rá kellett jönnöm, hogy ostoba fajankókkal kerültem egy csapatba. Árultam volna továbbra is velük egy gyékényen? Vártam volna meg, míg végleg elsüllyed a hajó?

– Én csak egy egyszerű mezei író vagyok, Dani. Csak figyelek és jegyzetelek. Nézővé váltam abban az arénában, amelyikben az én sorsomról is döntenek.

– Aztán meg bekiabálsz a pályára a biztonságos tribünről, hogyan kellett volna gólt rúgni. Ostoba kibicek vagytok ti mind! Falábú, üres fejű kibicek! És még van pofátok a végén megkérdezni, mennyi prémiumot kap a két gólt lött csatár...

*

Aztán megjelent az a bizonyos novelláskötet, a Vadvízi evezős. A könyvbemutatóra elment néhány barát, meg egy-két kíváncsi ismerős. Meghallgatták a kiadói szerkesztő lelkes méltatását, tapsoltak az ismerős színész felolvasása után, aztán megették a szendvicset, megitták a pohár bort, és elmentek haza. Vagy beültek a legközelebbi kocsmába, mert mégis csak pofátlanság a barátok szemét kiszúrni egy szendviccsel, meg egy pohár borral...

A könyvről nem jelent meg kritika, sőt még egy recenzió sem, mert ezek helyét már régen elfoglalta a reklám. Az irodalmi lap utolsó oldalán közölt néhány soros hírben említették meg csupán, hogy új novelláskötetet jelentetett meg Kisbányai Ferenc, az író. Ehhez gratulált néhány nap elteltével Gyulai Dani, a gyermekkori cimborá. Azért e késés, mert feltehetően az új titkárnője az aláírandó dosszié alá tette a meghívót. Ha nem így lett volna, akkor se ért volna oda időben az eseményre, mert aznap éppen vidéki szervezőúton volt a megyében, és este tizenegy órára ért haza. Hiába no, ez a munka már csak ilyen...

– Elolvastad a könyvet, amit küldtem? – érdeklődött félszegen az író.

– Belelapoztam, amikor adódott egy kis időm – mondta a politikus. – Gratulálok hozzá! Úgy emlékszem, alaposan helybenhagyta az egykori tévészervezőket, meg az egész szocialista brigádmozgalmat. Jó az a kommunista szombat írásod is.

– Köszönöm, Danikám. És a mai témák? Mondjuk a párttitkárból lett gyárigazgató? Vagy a három falu határát felvásárló főmezőgazdász?

– No, hát ezekbe csak úgy belenyaltam... – halkult el a telefon. – Mit mondhatnék? Azokat a régi dolgokat igazán plasztikusan, nagyon érdekes formában írtad meg. Jók a csattanók, a szituációk, meg minden. Szóval szívből gratulálok!... Ezekről tudnia kell az olvasónak, a mai fiataloknak... Ha rajtam múlna, kötelezővé tenném az olvasásukat. No, de Ferikém! Akikről azokban a mai novellákban írsz, azok az emberek még itt élnek köztünk! Azoknak pénz, meg hatalom van a kezükben. Akár fogadni is mernék, hogy azt a főmezőgazdászt a Juhász Pistáról mintáztad. Nem félsz, hogy egy nap valamiféle baleset ér? Az emberi érzékenység határtalan...

– Valóban az – hagyta rá az író elgondolkozva –, de vajon miért csak azoknak az érzékenységére kell tekintettel lennünk, akiknek pénz és hatalom van a kezükben?

– Ezt pont én magyarázzam meg neked, Ferikém? – nevetett föl a másik. – Nem kaptál még elég pofont a marha nagy igazságkeresésed miatt? A világ úgy rohad, ahogy van. Ezt mindenki tudja. Én is, te is. És azt hiszed, hogy ha ezt fennszóval kimondod, attól megváltozik valami? No, mondjuk azon kívül, hogy agyonhallgatják a könyvedet, meg az úgymond' mérvadó folyóiratok nem közlik a novelláidat? Miből gondolod, hogy a laptulajdonosok akárcsak a kisujjukat is tűzbe teszik érted? Ők ebből élnek, és nagyon jól élnek. Egy grammnyi se hajlandók feladni érted a pozíciójukból. Mi az, hogy érted? Senkiért e kerek világon.

– Ezzel nem mondtál újat, Danikám, csak... Csak tudod, az a tükör ne lenne az előszobában... Tudom, sokan leszereltették már, mert zavar. Mindez azonban nem változtat azon az ősi tényen, hogy az igazságot mindössze egyetlen kis i választja el a gázságtól.

– Úgy látom, nem sok értelme van ennek a vitának – mondta hidegen a politikus. – Te vénségedre is megrögzött idealista maradtál, és így is fogsz átmenni az öröklétbe. Más ember a te tehetségeddel már milliókat keresett volna, és minimum kampányfőnök lenne valamelyik párt elnökségében. Te meg holmi i-ekkel szarakodsz életfogytiglan. Az efféle embereken nem lehet segíteni. Szervusz, Ferikém, csókolatom azt a hatalmas szívedet! – Ezzel letette a kagylót.

Másnap egy nő hívta föl telefonon a szülőfalujából. Állítólag egy utcában laktak negyven évvel ezelőtt, de néhány évvel fiatalabb nála. Talán ezért nem emlékezett rá.

– Maga az a híres pesti író, aki a tavasszal Kútfán tartott könyvbemutatót? – kezdte nem éppen barátságos hangon. – Emlékszem magára még gyerekkoromból. A Barta Irénkének udvarolgatott.

– No igen – hebegte zavartan Kisbányai. – Van annak már vagy negyven éve... Jól vannak? Hogy szolgál a kedves egészségük? – próbálta meg feloldani a közjük feszült zavart.

– Mi jól vagyunk, élünk, mint Marci hevesen... Az Irént is eltemettük a múlt héten. Mi bajunk lehetne?

– Részvétem... – kottyant közbe az író. – Tehetek valamit magukért?

– Maga, értünk? Ne vicceljen már! Maga mindig olyan jó volt hozzánk, mint a... No ide figyeljen! Volt pofája megírni az Irénről, hogy lefeküdt a téeszelnökkel, meg hogy följelentette az apósát, mert ellopták a gabonát a téesz raktárából. Mondja, magának hiányzott az a néhány zsák búza?

– Nem értem... – dadogta a férfi. – Melyik írásomra gondol? Tudtommal soha, semmit nem írtam Kútfáról... Legalábbis rosszat nem. Ha írtam, az csak szép és jó dolog lehetett.

– Na, ne csinálja már, mert itt csinálom magam össze a boldogságtól! Még hogy maga nem írt rólunk rosszat? Az én apámról azt írta, hogy leventeoktatóból lett párttitkár a faluban.

Meg azt is írta, hogy részeges volt. Egyetlen pohár borért képes volt följelenteni az ÁVH-nál a legjobb barátját. Tán azt se maga írta, hogy majdnem kiverte az anyám szemét?

– Valóban van egy ilyen novellám, de a főszereplőjét Nagy Rudolfnak hívják, és az egész történet a Tiszántúlon játszódik. Alig több mint száz kilométerre maguktól.

– Azt mond, amit akar, mégis mindenki tudja, hogy Kiss Péter az igazi neve, és az én apám volt. Az viszont rágalom, hogy kiverte volna az anyám szemét. Ha berúgott, sokszor végigvert bennünket gyerekeket, meg az anyu is kapott néhány fülest, de nem verte ki a szemét. Ez hazugság. Miért nem azt írta meg, hogyan hagyta el a családját egy repedtsarkú ribanc miatt? Miért nem arról írt, hogy anyánk mennyit gürcölt, hogy eltartsa a gyerekeit? Különbösen hármat, nem négyet, ahogy maga írta.

– Már megbocsásson!... – horkant föl az író –, de ebből is látszik, hogy annak a novellának semmi köze a maga családjához. Én egy velejéig romlott, élvhajász emberről írtam, aki bármilyen politikai irányzatot képes meglovagolni, aki se istent, se embert nem tisztel, és az első fütyentésre föláldozza a barátját és a családját egyaránt. Végtelenül sajnálom, ha ebben a gerinctelen senkiháziban a saját apjára ismer. Ha ez így van, talán nem is az én hibám...

– Pedig mennyi szépet és jót írhatott volna az anyámról...

– De hát az irodalom nem így működik, Terike!

– Ne Terikézzon, én a húga vagyok, a Marcsi!

– Bocsánat, Marcsi, de az író többnyire nem egy emberről, hanem egy jelenségről ír, és több, hasonló ember jelleméből rakja össze azt az egyet, aki a történet hőse lesz. Tudja, olyan ez, mint a méhecske. Virágról virágra szállva gyűjti össze a nektárt, és mire a kaptárhoz ér, méz lesz belőle. Minden virág illata benne van, mégse azonos egyikkel sem.

– Szóval maga is hazudik... Akkor meg mi a fenének olvasnák? Én ugyan a kezembe nem vennék egy ilyen hazug könyvet se! Inkább fölmegegyek az internetre. Azokra a posztokra legalább lehet válaszolni. Jól elküldi az ember az anyjába, aztán megnyugszik. Ott senki se mondja, hogy nem én írtam. A minap találkoztam a Fekete Pistával. Tudja, ő most az alpolgármester a faluban. Azt mondja, maga már régen a község díszpolgára lehetne, ha nem ilyen baromságokkal foglalkozna. Miért nem ír vidám bohózatokat, vagy szerelmes regényt, amin legalább sírni lehet? Ennyi erővel akár azt is csinálhatná... No, és azt még meg is fizetnék, nem úgy, mint amiket most írogat. Méz... Nagyon keserű méz ez, uram! Nem elég, hogy naponta ebben él az ember, még a könyvben is ezt olvassa? Elgondolkozhatna már erről is vénségére! – Ezzel búcsúszó nélkül letette a telefont.

Kisbányai sokáig nézte a néma készüléket, aztán mélyet bólított és aludni tért.

– Tudod mit? Meg is érdemléd, ha minden balféket meghallgatsz, és ugrasz a hülyeségeikre – mondta neki Szabolcs, az unokaöccse, amikor elmesélte neki a telefonhívásait. – Az emberi butaság független az iskolai végzettségtől, hivatali beosztástól, sőt a kortól és nemi hovatartozástól is. Ugye szépen mondtam? Hát persze, mert én egy ilyen választékos, megfontolt fiatalember vagyok, aki olykor gondolkodik is, mielőtt kinyitja a száját. Nekem tetszik amit csinálsz, bratyókám, a többieket meg küldd el a francba! Igenis tetszik, hogy nem azt teszed, amit elvárnak tőled, hanem azt, amit a szíved diktál. Rohad a világ? Hát persze, hogy rohad. Ha nem nézel oda, akkor is rohadni fog.

– Túlnépesedett a Föld – folytatta nekihevíltlen –, itt a fölmelegedés, elolvadnak a jéghegyek, jönnek a földönkívüliek. Segíteni kell az éhező, otthontalanná vált nyomorultakon. Segítünk, hogyne segítenénk. Azzal, amink van. Van sok felhalmozott bombánk. Elvisszük nekik. Repülővel, hogy gyorsabb legyen. Persze így nagyon durván hangzik, sérti a széplelkek fülét. Becsomagoljuk sztaniol papírba. Csinálunk belőle könnyhullató romantikát. Oscar-díjas filmet szívdöglesztő színészekkel, könnyező leányregényt hatszáz oldalon... Aki ezt olvassa, nem hallja a fegyverek zaját, se azt, hogy ellopják alóla az életét.

– Állj meg vándor! – tette fel a kezét Kisbányai. – Elhagyta a kötőféket a ló.

– Vagy csak a szemellenzőt dobta le magáról – hajolt előre kipirult arccal a fiú. De az is lehet, hogy a csajnak van igaza. Blogot kell írni az interneten, vagy leányázni valakit a facebookon. Ahhoz még név se kell, nyugodtan használhatod a szomszéd Juliskáét. Jól lealázzuk egymást, aztán nagyokat röhögünk azon, hogy fölhördült rajta egy harmadik. Ki? A fenét érdeklí, keressen meg, ha tud! Látod, lassacskán ide aljasodik az ember. Mások nevével akár még ölni is képes. Aztán jót nevet rajta, hogy nem ismerték föl az álarc mögött.

– Igen, csak néha laza az álarc csatja, és váratlanul a porba hull – vetette közbe az író –, és a megszeppent táncos meztelen marad! Felfedhetné magát, hogy legalább a póre bőrét mentse, de előtör belőle a konok dac, a hatalmi arrogancia, és azt keresi élesre fent gyilokkal, aki szerinte a maszkja csatját megoldotta. A látszat lett a fontos, nem a szándék. Meg a lepel, mely jótékonyan eltakar.

*

Nagypéntek volt. Este. A harangok Rómába mentek. Csend volt, városi csend. Az elnémult harangok helyett csak az utcazaj szűrődött be az ablakon. Motorzaj, egy-egy távoli villamos csengő. Kisbányai csak feküdt az ágyában, akár egy tetszhalott. Aztán váratlanul a feleségéhez fordult:

– Tudod, Angyalka, nem is az a legnagyobb baj, hogy a harangok Rómába mentek, hiszen három nap múlva eljön a húsvét. Az a nagy baj, ha félúton visszafelé ágyút öntenek belőlük, és emberből préselt golyót töltenek beléjük a gólyalábú hatalmasok. És az ágyúk döreje messzebbre hallik, mint a harangok zúgása. Vajon ezek után felvirrad-e még Pünkösöd hajnala?

VÁLTOZATOK FORDÍTÁSRA – 20.

A rovat (ismét) **ÁDÁM PÉTER**nek köszönhetően folytatódik.

Molière, a képzelt beteg szerepében

A darab legelején Argan karosszékben ül, arccal a nézőtérnek, és gondterhelten számolja, hogy az utóbbi időben mennyit költött orvosságra. Egyszer csak indulatosan becsöngeti Toinette-et, a szobalányt, hogy vigye ki – nem, nem a gyógyszer számlával teli kis asztalt (mint a szemérmesebb előadásokban), de hogy, hanem – a bilit! A bútordarab ugyanis, amelyben ül, valójában chaise percée, magyarul 'szobavécé'. Bizony, a Képzelt betegben tulajdonképp arra megy fel a függöny, hogy – tisztesség ne essék szólván! – szar van a színpadon.

A bili tartalma, persze, csak képletes; Argan el-elcsukló hangja, a köhögés, a főszereplő arcát grimaszba rántó fájdalom azonban – legalábbis azon a bizonyos 1673. február 17-i előadáson (a bemutató óta ez volt a negyedik, és utolsó, amelyben még maga Molière alakítja a főszerepet) – nagyon is valóságos. És csakugyan: a szerző utolsó műve szétválaszthatatlanul ötvözi az éterit a vaskossal, a komédiát a tragédiával, a játékot a realitással. Bár Molière lázas, és (most először) vért köp, kötelességtudóan, sőt, hőiesen végigjátssza a darabot.

Akkoriban már csaknem tizedik éve, hogy betegeskedik: a sikerek, a megfeszített munka, a támadások és intrikák, a tragikus családi események lassan aláássák egészségét. A betegség – feltehetően tébécé – valószínűleg a hatvanas évek első felében kezdődött; erre Molière lassan megkeseredő humora, növekvő pesszimizmusa éppúgy bizonyíték, mint egyre nagyobb bizalmatlansága az orvostudomány és főleg az orvostársadalom iránt. Már az 1768-as Fösvénybe is bele kellett komponálnia a főhős „mellbaját”, mivel képtelen volt a szerepét köhögés nélkül eljátszani...

A betegség azonban nemcsak „kellék”, téma és inspiráció is egyben. Jóllehet Molière kétségtelenül szeret halandzsázní, nem kevés orvosi szakismerettel rendelkezett: a Képzelt beteg egyszerre görbe tükre és hű tükörképe a korszak orvosi tudásának. Akárhogyan is, Molière nem is annyira az orvosokban és az orvostudományban bízott, mint inkább a színpad mágikus erejében. Abban, hogy amíg színen van, amíg játszik, amíg sikerül a közönséget megnevettetnie, nagy baj nem történhet. Könnyen lehet, ezért tartott ki 1673. február 17-én is a darab végéig...

A Képzelt beteg több fordításban is ismeretes, ezek közül az Illyés Gyuláé a legismertebb. Az alábbi szemelvényt igyekeztem – az archaizáló fordítói hagyománnyal szakítva – eleven mai köznyelven visszaadni.

Á. P.

III. felvonás, 5. jelenet

PURGÓ DOKTOR Mondhatom, szép kis dolgokat hallok itt az ajtó előtt; hát fütyülünk a rendelkezéseimre, nem vesszük be a gyógyszereket, amiket felírtam!?

ARGAN Az, kérem, úgy történt, hogy...

PURGÓ DOKTOR Még ilyen szemtelenséget! Hogy a beteg fellázadjon az orvosa ellen!

TOINETTE Ez csakugyan megbocsáthatatlan.

PURGÓ DOKTOR Amikor azt a beöntést, időt és fáradságot nem sajnálva, én magam állítottam össze, én magam főztem...

ARGAN Én mondtam nekik...

PURGÓ DOKTOR Mégpedig az orvoslás tudományának szigorú szabályai szerint...

TOINETTE Ennek aztán beszélhet.

PURGÓ DOKTOR Hogy a belekben kifejtse csodálatos hatását.

ARGAN Tudniillik a testvérem...

PURGÓ DOKTOR Ön meg felelőtlenül elutasítja.

ARGAN Nem én, ő...

PURGÓ DOKTOR Ez bizony súlyos bűncselekmény, akárhogy nézem.

ARGAN De hát...

PURGÓ DOKTOR Valóságos merénylet az orvostudomány ellen.

ARGAN Higgye el...

PURGÓ DOKTOR Az orvosi kar tekintélyének megkérdőjelezése, ami nem maradhat megtorolatlanul.

TOINETTE De nem ám! [...]

ARGAN Ártatlan vagyok, a testvérem az oka mindennek!

PURGÓ DOKTOR Így semmibe venni az én beöntésemet!

ARGAN Dehogysis veszem semmibe, ide vele, adja be, most rögtön.

PURGÓ DOKTOR Ha maga szépen szót fogad, egykettőre elfelejtette volna a nyavalyáit.

TOINETTE Ennek ugyan hiába prédikál.

PURGÓ DOKTOR Egykettőre megszabadítottam volna a rossz nedvektől, és annak rendje-módja szerint kitakarítottam volna a szervezetét.

ARGAN A testvérem beszélt le róla...

PURGÓ DOKTOR Egy tucat orvosság is elég lett volna, hogy cakompakk kipucoljam.

TOINETTE Nem érdemi ez meg, hogy törje magát érte.

PURGÓ DOKTOR De mivel esze ágában sincs meggyógyulni...

ARGAN Értse meg, nem én vagyok a hibás...

PURGÓ DOKTOR Mivel megtagadja a kezelő orvosa iránti feltétlen engedelmességet...

TOINETTE Ezért bűnhődni kell!

PURGÓ DOKTOR Mivel megátalkodottan semmibe veszi az utasításaimat...

ARGAN Dehogysis veszem semmibe...

PURGÓ DOKTOR Kijelentem, leveszem Önről a kezem, és kiszolgáltatom dögrováson levő szervezetének, beteg bélrendszerének, poshadt vérének, avas epéjének, megzápult testnedveinek.

TOINETTE Úgy kell neki!

ARGAN Jóságos ég!

PURGÓ DOKTOR És úgy rendelkezem, négy napon belül forduljon menthetetlenre az állapota.

ARGAN Irgalmas isten!

PURGÓ DOKTOR Hogy legyen a büntetése bradypepsia*

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak a bradypepsiára dyspepsi*

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak a dyspepsiára apepsia*

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak az apepsiára lyenteria*

---

* Kórosan lassú emésztés

* Nehéz emésztés

* Az emésztés hiánya

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak a lenterriára dysenteria

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak a dysenteriára hydropisia*

ARGAN De doktor úr!

PURGÓ DOKTOR És ráadásnak a hydropisiára eutanázia, csak hogy lássa, hová vezet ez a makacs demencia.

III. Felvonás, 8. és 10. jelenet

TOINETTE Egy orvosdoktor van itt, urasággal akar beszélni.

ARGAN Miféle orvosdoktor?

TOINETTE Hát olyan orvos orvosdoktor. [...]

ARGAN Ereszd be. [...]

(Toinette kimegy, és orvosnak öltözve jön vissza.)

TOINETTE Azért bátorkodom zavarni uraságodat, hogy felajánljam szolgálataimat. Ha érvágásra vagy beöntésre volna szüksége, csak forduljon hozzám bizalommal.

ARGAN Ez igazán kedves Öntől. [...]

TOINETTE Remélem, nem veszi rossznéven, de már régóta szerettem volna Önt megismerni, mert nincs Önnél rangosabb a betegek között. De hát Önt olyan sokan ismerik, hogy ez a párját ritkító hírnév egyben mentség is erre az én kíváncsiságomra.

ARGAN Nagyon megtisztel.

TOINETTE Látom, uram, hogy jól megnéz magának; mit gondol, hány éves vagyok?

ARGAN Legfeljebb ha huszonhat vagy huszonhét lehet, több semmiképp.

TOINETTE Az már nagyon rég volt. Nemrég töltöttem be a kilencvenediket.

ARGAN A kilencvenediket?!

TOINETTE Igen, jól hallotta. Saját szemével láthatja, mire képes az én titkos tudományom, hogy még mindig ilyen egészséges, virgonc és fiatal vagyok.

ARGAN Bíz' isten, ilyen fiatalos kilencvenéves öregembert még nem láttam.

TOINETTE Afféle vándor orvosdoktor volnék, járom a világot, városról városra, megyéről megyére, országról országra, hogy nagy-nagy tudásomhoz megfelelő betegséget, becses személyemhez méltó beteget találjak, és hogy az orvostudomány rejtelseinek szép és magasztos mesterségét gyakoroljam. Foglalkozzanak a tehetségtelenek a sok hétköznapi nyavalyával, a reumákkal és migrénekkal, rosszulletekkel és hőemelkedésekkel. Nekem orvos-próbáló betegségek kellene, hosszan elhúzódó magas lázak, jó kis eszméletvesztéssel meg vizkető kiütéssel, egy jó kis dögvész, kritikus állapotban levő vízkór, kiadós kétoldali tüdőgyulladás, egy kis mellhártyagyulladással tetézve: ez az én igazi terepem, ilyenkor tudom igazán kimutatni, mire vagyok képes. Bárcsak uraságod ezt a sok betegséget mind egyesíténé magában, és bárcsak minden orvos lemondott volna uraságodról, mert ha most reményvesztetten itt haldokolna, akkor tudnám úgy istenigazából megmutatni, milyen bámulatosan hatékonyak az én gyógyító módszereim, és milyen alkalmas vagyok rá, hogy segítségére legyek.

ARGAN Lekötelez a jóságával.

TOINETTE Mutassa csak a pulzusát. Ajjaj, itt bizony baj van! De semmi vész, ha én kezelésbe veszem uraságodat, gyorsan rendbe fog jönni. Bizony, összevissza ver ez a pulzus, mintha nem tudná, kivel van dolga. Ki az Ön kezelő orvosa?

ARGAN Purgó doktor.

---

* Hasmenés

* Vízkór

TOINETTE Ilyen nevű orvost nem ismerek. És mit mond az a Purgó doktor, Önnek mi a baja?

ARGAN Ő azt mondja, hogy a májám rakoncátlankodik, mások viszont azt, hogy a lépem.

TOINETTE Sarlatánok, egytől egyig. Önnek, kedves barátom, a tüdeje beteg.

ARGAN A tüdőm?

TOINETTE A tüdeje bizony. Mik a tünetek?

ARGAN Néha hasogat a fejem.

TOINETTE Na látja, a tüdő!

ARGAN Időnként elhomályosul a látásom.

TOINETTE A tüdő.

ARGAN Előfordul, hogy émelygek.

TOINETTE A tüdő.

ARGAN Máskor alig bírom mozdítani a végtagjaimat.

TOINETTE A tüdő.

ARGAN Megint máskor veszettül csikar a hasam, mintha gyomorgörcs kínozna.

TOINETTE A tüdő. Étvágya van?

ARGAN Van, hála istennek.

TOINETTE A tüdő. Néha, ugye, jól esik egy pohár bor?

ARGAN Jól esik.

TOINETTE A tüdő. Ebéd után, ugye, el szokott álmosodni egy kicsit, és ilyenkor csuda kellemes érzés lefeküdni?

ARGAN Úgy, ahogy mondja.

TOINETTE A tüdő. Mondom, hogy a tüdő. És ha szabad kérdeznem, milyen diétát ír elő ez az Ön kezelő orvosa?

ARGAN Zöldséglevest.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Egy kis csibehúst.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Borjúhúst.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Erőlevest.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Lány tojást.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Esténként pedig néhány szem aszalt szilvát, az emésztés megkönnyítése végett.

TOINETTE Sarlatán!

ARGAN Azt is előírta, hogy vizezve igyam a bort.

TOINETTE *Ignorantus, ignoranta, ignorantum** Nem vizezve kell innia a bort, hanem tisztán; és hogy ez a maga híg vére megsűrűsödjön egy kicsit, hogy dúsabb legyen és csirizesen pépes, jó mócsingos marhahúst kell ennie, jó kövér disznóhúst, jóféle zsíros hollandiai sajtot, rizst meg zabdarát, gesztenyét és sok-sok süteményt. Nagy marha ez a maga kezelőorvosa! Majd én küldök valakit a tanítványaim közül, és mindig meg fogom látogatni, ha ebben a városban akad dolgom.

Ádám Péter fordítása

---

* 'Tudatlan', iskolás latinsággal (hímnemben, nőnemben és semleges nemben).

HAJNAL ÉVA

Lehetne vers

Lehetne lakkcipő,
harisnya hosszú combomon,
lehetne csipkegallér,
vagy efféle hajcihő.

Lehetne elmélet,
csak ráncolnám a homlokom,
lehetne okuláré,
vagy szeplő az orromon.

Lehetne hópihe,
kis sóhajtás egy dallamon,
lehetne kis madárka,
láZRóZsa az arcomon.

Lehetne vers ez itt,
vagy gondolat, mi majd kinő,
lehetne csinnadratta,
vagy efféle hajcihő.

KETYSKÓ ISTVÁN

Emlékeim, akár a jégcsapok

Juditnak

Emlékeim, akár a jégcsapok
úgy függnek az évek ereszen...
Helyetted a sorompókart szorítom magamhoz
bár elrobognak vágyaimmal a dízelek,
én kénytelen vagyok helyemen maradni
ott , hol ismerősként köszönnek rám a hajnalok
s a munkába siető asszonyok, kik szemeikben
hozzák az otthon melegét
hajukon társaik csókjai fénylenek,
akár a puha hó a peronon-
majd elsöpröm, mire jössz a vonathoz
szótlantul , rám sem nézve...
Bizony furcsa egy pár lehettünk
egy tanítónő és egy vasutas
, ki verseket írt s diploma helyett
papírt és tollat hordozott zsebében.
Emlékeim , akár a jégcsapok
hajam közé rakja fészket a tél-
begombolom magányom s melegedni
a kályha mellé ülök, mint az öregek...

THRILLER

MÁNDY GÁBOR:

Isten hozott az Alvilágban (történelmi-fantasztikus elbeszélés)

– Dobro pazsálovaty! Isten hozott az Alvilágban! – így fogadta Kamenyev és Zinovjev a titkos börtönbe belépő Pjatakovot, a volt anarchistát.

Pjatakov viszonzta az üdvözlést, és körülnézett.

– Hova kerültem? – kérdezte.

– Most mondtuk – nevetett a két bolsevik. – Az Alvilágba.

– És nagy szerencséd van, hogy nem végeztek ki. Mert az ítélet halál volt, ugye?

– Az – mondta Pjatakov. – És önök hogy kerültek ide?

– Nyugodtan tegeződhetünk – mondta Kamenyev. – Itt már mindegy. Mi már meghaltunk.

– Még az a szerencse, hogy élünk – tette hozzá Zinovjev. – Pontosabban élő halottak vagyunk.

– Ez tehát egyfajta siralomház, és bármikor megölhetnek bennünket?

– Rosszabb. Mi már meghaltunk, és mégis élünk. Ez a halál utáni élet.

– És mindezt Zsakov elvtársnak köszönhetjük – fűzte hozzá Kamenyev. – Andrej Jegorovics ugyanis a politikai elítélteket megpróbálja kicsempészni ide, vagyis elcseni a kivégző osztagok elől. Úgy tesz, mintha ő végezne ki bennünket, de csak bezár ebbe a barlangba.

– Bennünket életben hagy, de a világ előtt meghaltunk – mondta Zinovjev.

Pjatakov nehezen értette meg a dolgot, és nem múlt el az az érzése, hogy ez csak az igazi kivégzés előtti állapot. Bár Kamenyev és Zinovjev kivégzéséről már jó fél éve tényként értesült, ezért nem tudta teljesen elhinni, hogy a két bolsevik vezető életben van.

További kérdéseket tett fel. Lassan megértette, hogy mi történt. Zsakov egy állami kivégzőhely parancsnoka volt Szibériában. Rábeszélte a főnökeit, hogy a kivégzendőket neki adják át, és ő majd egy olyan helyen öli meg őket, ahol senki sem követi nyomon az eseményeket.

Ez a vezetőségnek is kényelmes megoldás volt, nem kellett jelen lenniük a legkegyetlenebb résznél, és lassan eufémizmussá vált, hogy azt mondják, illetve azt írják az ügyiratra, hogy „átadva Zsakovnak”. Ami lefordítva azt jelentette, hogy „Szibériában kivégzendő”.

Ha tudták volna, hogy Zsakov nagy kockázatot vállalva megkíméli a halálra ítélték életét!

A kivégzőhelytől kissé távolabb volt egy elhagyott barlang. Zsakov azt alakította át börtönné néhány legközelebbi munkatársával. A halálra ítélték oda kerültek, és ott csendesen folytatták életüket. Vagyis nem az eddigi életüket, arra nem volt lehetőség, de legalább éltek, és igyekeztek feldolgozni, mi történt velük és az országgal.

Hogy követni tudják az eseményeket, Zsakov az általa elolvasott újságokat továbbadta a foglyainak. Egy idő után pedig még rádiót is szerzett nekik. Az élelmezés gondját pedig úgy oldotta meg, hogy látszólag új öröket vett fel, de ezek az örök csak papíron léteztek. A fejadagjukat a foglyok fogyasztották el.

Tuhacsevszkij fél év múlva, 1937. jún. 15-én került hozzájuk. A foglyok már hallottak a peréről, és a halálos ítéletről is tudomásuk volt. Távolról is tisztelték katonai erényeit, hadvezetői képességeit, és tisztában voltak vele, hogy csakis ármánykodás révén keveredhetett gyanúba. Az ítélet meghozatala előtt olyan kegyetlenül vallatták, hogy az arcán és a hátán soha nem gyógyultak be a sebek.

A marsall izgatottan beszélt a spanyol polgárháború tapasztalatairól és haditechnikai újításairól.

– A következő háborúban a tankok játsszák a fő szerepet – mondta. – Mindent meg kell tenni, hogy a Vörös Hadsereget a legkorszerűbb páncélosokkal lássuk el, az ellenséges tankok ellen pedig kifejlesszünk egy hatékony páncélelhárító rendszert.

– Mi már nem fogjuk ellátni a Vörös Hadsereget – mondta keserűen Zinovjev. – De reméljük, hogy akik fenn vannak, illetve akik megmaradtak a „csisztká” után, azoknak is lesz ennyi eszük.

Borisz Alekszandroviics Vasziljev, a neves sinológus és műfordító ugyanannak az évnek a novemberében csatlakozott hozzájuk. Magas műveltsége és jó kedélye hamarosan a társaság központjává tette. Olykor hosszú részleteket idézett fejből a Vízparti történetből és más klasszikus kínai művekből.

A következő év februárjában követte őt egy másik neves orientalista, a japán kémnek kikiáltott Suckij, aki fordulatokban gazdag élete során az Ermitázsban is dolgozott, egyetemi tanár volt Leningrádban, majd legális élete végén az akadémi ázsiai múzeumának is igazgatója lett. Mint a taoizmus szakértője és oroszországi népszerűsítője, társait legelőször is meditálásban és a lelki békéjük megtalálásában segítette.

Még egy hónap sem telt el, és máris két új taggal bővült az alvilági közösség. Ekkor végezték ki a párton belül nagy tekintélynek örvendő Buharint, valamint Rikovot. Mindkettőjüket ugyanazon a napon, március 15-én. Legalábbis a papírok szerint.

Szomorúsággal vegyes örömmel fogadták őket. Nekik is nehéz volt megérteniük ezt a halál utáni furcsa állapotot.

Zsakov kísérletet tett a magyar kommista vezető, Kun Béla megszerzésére is, de hozzá már nem érkezett meg. Feltehetőleg a kínvallatás során halt meg.

Trockijt sem tudta megmenteni. Sztálin legnagyobb párton belüli ellenlábását, a Nagy Októberi Forradalom katonai vezetőjét, később a Vörös Hadsereg megszervezőjét ugyanis még 1928-ban száműzték. Miután emigrációban is folytatta politikai tevékenységét, 1940-ben, már a II. világháború alatt, Mexikóban egy Sztálin által megrendelt merénylet áldozata lett.

A foglyok nagy vitákat folytattak a párt stratégiájáról és taktikájáról, nagy tervekkel állítottak szembe egymással – miközben már semmi esélyük sem volt a történet befolyásolására.

És egyre gyarapodott a tábor. Neves tudósok és mérnökök is közéjük kerültek. Így például a kémikus Mengyev, akit a társai Mengyelejevnek becéztek, a zseniális atomfizikus Burjov (őt Kurcsatov intézetéből rántották ki, és ha ő életben marad, talán a szovjeteknek sikerül először megalkotni az atombombát). Ide került a rakétatechnika egyik úttörője, Igor Koncsalov, valamint Kalasnyikovnak, az AK-47 géppisztoly későbbi megszerkesztőjének hasonló nevű rokona is. Ő is tehetséges mérnök volt, szerkentyűi a tábort szinte komfortossá tették.

A szovjet-német meg nem támadási paktum hírére Tuhacsevszkij valóságos búskomorságba esett. Addigra rájött, hogy a rá nézve terhelő hamis dokumentumot a németek eszkábálták össze, feltehetően azzal a céllal, hogy eltávolítsák a Vörös Hadsereg éléről a legtapasztaltabb kádereket. És Sztálin bevette a cselt, a hadsereg vezetésében már alig maradt

rátermett főtiszt. Amikor Hitler megtámadta Lengyelországot, Tuhacsevszkij rémálma valósággá vált. Biztos volt benne, hogy a nem túl távoli jövőben Hitler megszegi az egyezményt, és a Szovjetunióra támad.

– Azonnal el kell rendelni az általános mozgósítást! – morogta magában. – A háború kitörése remek alkalom lenne, hogy gatyába rázzuk a hadsereget, és megtanítsuk az embereket a modern fegyverek használatára. És meg kell növelni a katonai kiadásokat, tankokat, páncéltörő ágyút, géppisztolyt gyártani. Persze a legnagyobb titokban.

Burjov nem sokáig bírta a bezártságot, 1939-ben szökést kísérelt meg, és az örök nem tehettek mást, mint hogy lelőjék. A titkos börtönről semmi nem szivároghatott ki.

Két természetes haláleset is történt. 1943-ban, hatvan éves korában elhunyt Kamenyev, majd egy évvel később Zinovjev is. Szervezetük az állandó föld alatti léttől elgyengült, Zsakov pedig nem volt felkészülve a bonyolultabb orvosi beavatkozásokra. De a többiek életben maradtak.

A világháború eseményeit nagy izgalommal, de egyben tehetetlen dühvel követték. Nem tudták elhinni, hogy Hitler egészen Moszkváig eljutott. Tuhacsevszkij részletes elemzésekkel kísérte az eseményeket, és ha ott vannak a Vörös Hadsereg akkori vezetői, sokat tanulhattak volna tőle, és valószínűleg a háború jóval előbb véget ér. De a tudást a saját hibáikon keresztül kellett megszerezniük, és ez sok áldozatba került. Nagyon sok áldozatba.

A leningrádi blokád különösen fájdalmasan érintette Suckijt. Tisztában volt vele, hogy milyen értékek kerültek veszélybe az Ermitázsban. Csak remélni merte, hogy valakinek gondja volt a felbecsülhetetlen értékű remekművek biztonságba helyezésére.

Sztálingrádot úgy élték át, mintha ők is az első vonalban harcoltak volna. A győztes csata után egy kicsit megnyugodtak, de nagyon izgultak, hogy a németeket minél gyorsabban sikerüljön kiverni, és Hitlert legyőzni.

A berlini győzelemmel véget ért az európai háború, de nem ért véget a sztálini terror. A hirosimai és nagaszaki atomtámadás pedig sokként érte őket. Burjov már nem élt, hogy elmagyarázhassa nekik, mi is történhetett, ők pedig attól féltek, hogy Amerika ellenük fordíthatja a nukleáris fölényét. Aztán jött a koreai háború, a vietnami partizánharc a franciák ellen. Mindent megvitattak, és gyakran egymásnak is estek, de semmibe sem tudtak beleszólni.

Így folyt ez a titkos történet egészen 1953-ig. Amikor Sztálin meghalt, a kis tábor lakóit valóságos eufória kerítette hatalmába. Végre eljött a szabadulás órája! A felfüggesztett halálból visszakerülhetnek a valóságos életbe.

Velük örült Zsakov is. Úgy érezte, volt értelme a konspirációnak. Ezzel életet mentett meg. És nem is akármilyeneket. A halálra ítélt emberek, politikusok, tudósok, katonatisztek valójában az ország legjobb koponyái voltak.

Amikor Hruscsov átvette a hatalmat, Sztálin közvetlen utódait, Malenkovot és Beriját azonnal kivégeztette. Azaz kiadta a parancsot, azt sem várva meg, hogy az ellenük indítandó per elkezdődjön. De egy Jablonszkij nevű belügyi tiszt, aki jól ismerte Zsakov üzelmeit, bizalmasan megkérdezte tőle:

– Hruscsov elvtárs! A szokásos módon?

Az új főtitkár meglepődött.

– Hogyhogy a szokásos módon?

Jablonszkij kínosan érezte magát. Némi hallgatás után muszáj volt magyarázkodni.

– Hát úgy, hogy a kivégzendőket Szibériába visszük.

– És ott végzik ki őket?

– Képletesen – mondta Jablonszkij, és már megbánta, hogy szóba hozta a dolgot.

– Nem képletesen kell kivégezni őket, hanem ténylegesen – csattant fel Hruscsov. – De jöjjön, meséljen csak nekem erről a szibériai dologról!

Jablonszkij kénytelen volt feltárni a nagy titkot, amit Sztálin elől még sikerült elrejtetni.

Hruscsov elrendelte, hogy minden foglyot azonnal ki kell végezni.

– De Nyikita Szergejevics, ők túléltek a sztálini korszakot! Most végezzük ki őket?

– Most. Nem gondol arra, hogy milyen sérelmeket halmoztak fel ezek az emberek? Ha most visszaengednénk őket a társadalomba, minden a feje tetejére állna! És ha át akarnák venni a hatalmat? Most, hogy a pribékeket eltávolítottuk, nem vállalhatunk ekkora kockázatot. Nem, erről szó sem lehet.

Jablonszkij lesújtva távozott.

Hruscsov átadta a kivégzési listát egy másik belügyesnek, de Jablonszkij és Zsakov nevét is hozzáírta.

Az Alvilág egyik napról a másikra megszűnt létezni. Úgy szűnt meg, ahogy létrejött. Nyom nélkül, a legnagyobb titokban.

A Szovjetunió megerősödött, fellőtték az első szputnyikot, aztán következett Gagarin, és a többi űrsiker.

A szibériai börtön titka feledésbe merült. És így is maradt volna, ha egy bizonyos Gubenko nevű agronómus rá nem bukkan a kétszeres kivégzés adataira. Ezt a történetet annak a feljegyzésnek a nyomán írtam (itt-ott kiegészítve a hiányokat és fantáziával pótolva a tényeket). Sajnos az eredeti dokumentum egy lakástűzben megsemmisült. De el kell hinnünk, hogy mindez megtörtént. Így. Valahogy.

Most 1964. október 15-e van. Tegnap bement a tévé, hogy Hruscsov egészségi állapotára hivatkozva lemondott, és szerepét a Brezsnyevből, Kosziginből és Podgornijból álló trojka vette át. Ennek nagyon örülök. A több vezető nagyobb demokratizmust jelent. Talán most javul a helyzet.

Megjegyzések:

1. Kamenyev, Zinovjev, Pjatakov, Tuhacsevszkij, Buharin, Vasziljev, Suckij és Kun Béla (sok száz ezer társukkal együtt) a megtorlások áldozata lett. Kurcsatov, Sztálin, Trockij, Hruscsov, Malenkov és Berija, valamint a trojka tagjai is valóságos szereplők voltak. A többi kitalált személy.

2. A különleges börtön sohasem létezett (bár léteznie kellett volna). A foglyokat rendszerint már az ítélet meghozatala előtt kivégezték. Sztálin minden bizonnyal meggyőződött az ítéletek végrehajtásáról.

3. A Hruscsov által elindított desztalinizálást éppen a trojkából első számú vezetővé váló Brezsnyev fékezte le.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Varjú szonett

...havas eső varjat ver az égen,
magánya enyém; lustán repül célja
felé s nem örli pokol se éden.

Szállnék én is – akár kettétört téglá
lehetnék ennyi erővel: hazám
vakság és feszülő nyomor kazán;
olcsó máz alatt éled a szín: cékla.

Mivel fejemet nem a földbe dugom,
megértem azt, mit nem tudtam rögtön;
a téglá célja: rendszer; fal s börtön,
bár lelke gyarló – nem ilyenek tudom.

Mindig fázom s a fagyoktól félek,
varjúmód mégis a hidegben körzök
míg szárnyam szegi múlás, vagy élet...

Budapest – Pécs, 2001. január 31.

Dedikáció az örökkévalóságnak, 2005

<http://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

Damoklész kardja alatt ciklusból

BODÓ CSIBA GIZELLA:

**Imeni fiai közül való én,
Dicsőítelek Fény**

Örök, Végtelen Élet
Dicsőség Néked!
Az Ég madarai fakadnak dalra,
Szólnak üzenetet, amint érkezésed várják.
Víz színén kígyók bújnak sietve,
Sötét árnyékok felé, ahogy melengetni kezded
A sás-fészkekben bűvó tojásokat,
Ők fényedre megkopogtatják, s feltörik
Páncél héjukat, lágy picicé testük
Sugaraiddal keresik az utat, vizek,
Szárazföldek, vagy végtelen ég felé.
Melengeted a Nílus vizét, párája feléd száll,
S Te visszaküldöd áldásoddal eső-vesszőként,
Táplálva jótékony áradást, segítve bőséges aratást,
Hogy éhet ne ismerjenek teremtményeid.
Adod hátukra gyapjas meleged,
adod keleti-kelme selymét ragyogó fényedet,
Indítod munkára a scarabeust,
a földet művelőt, a halász-falut ébresztet jőkor reggel,
Óriás korongod Ápisz-Bika szarvai között hozod,
Emelkedve a világ fölé Hóruszként,
Sólyom-képében ragyogsz,
Sugárzik minden templomod,
Neked áldoznak a papok, korai órán
Ahogy a horizontot felragyogtatod,
Földművesek hátát olajosan barnítod,
S feltárul ezer titok, ahogy éltető fényeddel
Előhozod a kikelő magot, táplálva általa

Népedet, Szegényt és gazdagot.
Vízi-utadon Te nyitod lótusz virágát,
Te irányítod a bárkát halban bő vizek felé,
Tereled az állatot, folyó menti dús legelőkre,
Te tudod előre, hogy majd elhagyod este őket,
Akkor az alvilág teremtményei előjönnek,
uralkodni az éjszakában.
S amikor újra megjelenesz, ők mind elmenekülnek
A hajnali homályban, rettegve tűz-korongod erejét,
A földet betöltő energiád nem bírják kiállni,
S eltűnnek mint sivatag homokjának
Páncél-nélküli, áttetsző állat-százai.

Ehnaton himnusza Hozzád zengett,
Dicsőséged énekelte, mint Nofretitivel a szerelmet.
A szerelmet is Te nemzeted,
Hirdették papok, fáraó-királyok,
Papiruszhoz írnokok puha ecsetjét hozó tevehajcsárok,
Kik mind a Te fényedben éltek,
Neked köszönték a létet,
Világ Ura; Ré –Amon-vagy Aton
Te Keleten feltámadott,
Átsétáló Déli- oszlopcsarnokon,
lenyugvó távoli Nyugaton
Te Kezdetektől való, legmagasabb Fény-Hatalom.

Alabástrom – obeliszkre rovom,
Dicsőséged, nemzedékek láthassák mindenkoron.

(megjelent a *Titkok és rezgések* c. Kötetben, 2011-ben)

<http://mek.oszk.hu/13500/13521/index.phtml>

BODÓ CSIBA GIZELLA

Megjelent a láthatáron

Ahogy ködöt terel a Nap,
Ahogy a csend végig simogat,
Ahogy bőröm megremeg
A zuhany alatt,
Úgy érzem titkot suttog a pillanat.
Úgy tölti bele a pohárba,
Mintha bort kínálna,
Tiszta víz, reggelem italába
Ezer pici fénnel belemártva.
Mámort emel a horizontra,
Ablakhoz hozza madarak raja
a gyapjúszálat cibálva,
Micsoda kincs csipogja,
Bélelt lesz otthona.
Ahogy felszáll a köd, ébred
Testemben minden mozdulat,
Ahogy friss levegőbe harap
Új erőre kap, s eltűnik
Az esti gyászos hangulat.

Bp. 2017.február 19.

Láthatáron

Fotó: BODÓ CSIBA GIZELLA (BCSG)

ÓDOR GYÖRGY

A fénykép

Régi fénykép a szobában.
A csend szárad homlokukon,
fény vetül rájuk, vigyázva,
láthatóvá váljon a por.

Itt mennydörgés minden lépés.
Ahol a lélegzet megáll,
elfojtott lesz az érintés
és szelídebb a napsugár.

Az ablaknál néma férfi.
Kifelé néz, befelé lát,
hisz a szüleit szemléli
az itt hagyott szoba falán.

KÖVES JÓZSEF

Az bécsi borjúbécsiről

Figlmüller. Ezt a nevet jegyezd meg,
s ha valamikor Bécsbe visz utad,
a Stefansdóm mellett meg kell keresned:
jó sniclije megéri az utat.

Hatalmas tányérnál nagyobb a snicli
s borjúból van, itt minden valódi:
felével jóllaksz, a többi: stanicli,
hogyha akarod, útközben nyisd ki.

Elolvad a szádban, annyira finom,
akár a csoda krumplisaláta
rá mindig egy pohár vörösbort iszom -

a Figlmüller étteremcsaládja
legendás bécsi *bécsiparadicsom*,
ott egyen, ki a sniclinek barátja.

Forrás:

<http://megezmegaz.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1202114>

A. TÚRI ZSUZSA

Kései búcsú

Fiam, én a halált hordoztam magamban,
nem maradt meg élet bennem sok-sok évig,
megálltak a szívek, s egyedül maradtam,
mint kiben hasztalan, gúnyos remény érik,
néhány hét szívverés, majd pökhendi semmi,
üres has, üresre zokogtam az eget,
hogy tovább maradtál, mint sok borsószemnyi
elveszett tisztaság, köszönjem meg neked?
Lehajtott homlokom mögött újból lángolt
ismeretlen érzés, ösztön, vagy csak álom,
majd az orvos arcán láttam, megint kár volt,
a cél előtt szálltál messze bogárszárnyon.
Neved is volt és már mertelek szeretni,
óvatosan lettek halk imákból tervek,
ezért volt oly nehéz végleg elengedni
s el sem temettelek, hiába várt gyermek.

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET(Pendzsi)

Bohóc

Maszk mögé bújusz,
mert tapsra vágysz.
Nevető szemekben látsz
boldog napokat.
Neked az öröm,
ha másoknak adsz
önfelelt pillanatokat.
Csak a szemed...
Ó, a szemedben
méla homály,
keresztre feszített
bánat lapul.
Nevető ráncaidba
est költözött.
Lelkedben sanda gyanú.
Meddig takargathatod
rikító maszk alá
életed viharát?
Óriás cipőd
kilométerek vánkosa,
s az idő csak
egyre fogy, halad.
Ha letörlöd tetsző mázadat,
alatta mondd
mi marad?

KÉPESLAPOK

SZ. PÓRDY MÁRIA

Képeslap Rómából

Nem sokszor fordult elő, hogy ne én állítsam össze a részletes útitervet, de most semmire sem maradt időm, a hivatalos munkámat otthon is folytatnom kellett a határidők szorítása miatt. Férjem örömmel bogarászott az útikönyvekben, volt köztük idei kiadású is, sok hasznos tanáccsal. Szervezte az utat, listát készített a napi látnivalókról, vásárolt, megrendelte a Róma Omnia kártyát és a háromnapos tömegközlekedési bérletet. Az utolsó előtti két nap én is beszálltam az előkészületekbe, különböző színű jelölő csíkokkal kidekoráltam az összeállított útiterv alapján a leghasznosabbnak tartott útikönyvünket. Ez a módszer már többször bevált. E munka hozományként legalább némi helyismeretet szereztem, mert közben Róma térképén követtem a kijelölt néznivalókat.

Kellemetlen időt jószoltak az utazás napjára, de szerencsére sima repülőutunk volt. Róma szürkébe burkolózva fogadott, a csomagváróban viszont a hátulról megvilágított nagy posztereken Róma napfényes látványosságai köszöntöttek.

Az utcát (Nazionale), ahol a szállodánk volt, könnyen megtaláltuk, a szállodát viszont sok bolyongás és kérdezősködés után. Ugyanis egy szép régi palota első emeletén volt, és a kapualjban csak kis réztábla jelezte, hogy a hotel itt található. (Egyébként az olaszok imádják a fényes névtáblákat a kapukon, házfalakon vagy a bejárati ajtókon, napi rendszerességgel suvickolják, rendben tartják. Ugyancsak naponta nyitás előtt áttörlik a kirakatok üvegét, annak is csillogva kell fogadni a vendéget, vásárlót, ügyfelet.) A ház negyedik emeletén is működött egy hotel, a másodikon és harmadikon lakások voltak. És ragyogó tisztaság jellemezte az egész házat. A bejárat mögött, a kocsibeálló mindkét oldalának falfülkéit klasszikus kétfülű amforák (valószínűleg csak utánzatok) díszítették és a szép, régi kovácsoltvas ajtajú lift is a filmekből ismert gazdag római polgári otthonokat juttatta rögtön az eszembe.

Mint később kiderült, a szálloda négy recepciósa közül a minket fogadó, fülig mosolyú volt a legkedvesebb. Egy tömbről letépett térképen rögtön elmagyarázta és bejelölte a főbb látnivalókat, rámutatva, hogy a legtöbbször 15-20 percnyi séta után elérhető a szállodától. Így is volt. Ennek ellenére sokszor metróztunk, mert a Roma Omnia kártyához kaptunk Roma Pass kártyát is, amely, többek között három napig érvényes volt a tömegközlekedésre, az első regisztrációtól számítva, és még volt másik három napos utazási kártyánk.

A Nazionale utca hozzánk közel eső vége a Repubblica térre futott ki, amelynek túlsó felén Diocletianus-termáinak frigidáriumában Michelangelo tervei alapján kialakított Santa Maria degli Angeli e dei Martiri-bazilika magasodott. Az utca másik végén pedig a II. Viktor Emánuel (Vittorio Emanuele)-emlékmű fehér tömbje emelkedett a házak fölé. [A Nazionale végén meg kellett kerülni Traianus-piacának múzeumi épületét, meredek lépcsőkön lemenni a Velence térre (Piazza Venezia), és ott volt az emlékmű]. Onnan pedig sóhajtásnyira a Capitolium és a Colosseum.

A recepciósnak arra is felhívta a figyelmünket, ha a Vatikáni Múzeumot meg akarjuk látogatni, legalkalmasabb a keddi nap. Nekik, rómaiaknak ez a tapasztalatuk. (Csak azt nem kalkulálta be, hogy Róma akkor tele volt zarándokkal a rendkívüli jubileumi év □ az

Irgalmasság szent éve □ zárása miatt és, mint a helyszíneken kiderült, mindenütt hatalmas tömeg hömpölygött. 1300 óta a mai napig a pápák huszonöt évenként kihirdetik a jubileumi szent évet □ a rendkívüli jubileumi szent év viszont bármely évben megtartható □, amelyben a hívők, akik igaz bánattal meggyónták bűneiket, a jubileumi évben jubileumi búcsúban részesülnek, ami a bűnért járó *ideigtartó büntetés* [a halál után a tisztító tűzben bizonyos ideig tartó szenvedés (lásd Magyar Katolikus Lexikon)] elengedése, s a legszélesebb körű bűnbocsánatot nyerhetik el a római zarándoklattal.

Leraktuk a csomagjainkat, elindultunk a Szent Péter térre, hogy a közelében lévő irodában a Roma Omnia részvételi jegyünket kártyára váltsuk és regisztráltassuk magunkat a Szent Péter-bazilika és a Vatikáni Múzeum keddi látogatására. Mielőtt a Repubblica téri metróba (zsúfolt, ronda, elhanyagolt, de praktikusán elérhető Róma két vonalával bármelyik látnivaló) lementünk volna, beloholtunk a tér melletti Santa Maria degli Angeli e dei Martiri-bazilikába. Nekem még a Szt. Péter-bazilikánál is jobban tetszett a belső tere, annak kialakítása, látszik a méretein, hogy valamikor Itália legnagyobb befogadóképességű fürdőjét építették ide. Igazából nem is nagyon volt időnk szétnézni, mert mise kezdődött, akkor nem illik járkalni és fényképezni. Rá is szóltak az éber templomőrök az illetlen turistákra. Még át sem értünk a téren a metró lejáróhoz, esni kezdett és attól kezdve kisebb megszakításokkal egész nap öntöztek (minket is) az égiek.

Vatikánváros vaskos, középkori fala mentén eljutottunk a jobboldali Bernini kolonnádkhoz vezető dupla ívű átjáróhoz. Közben megcsodáltuk az átjáró előtti Szent Anna-kapu nyitott bejárata mögött álló, két pompás öltözetű és alakú, kifejezetten jóképű svájci gárdistát (akkor éppen ki-be jártak az autók és hosszasan nyitva volt a gyönyörű, pápai címeres kovácsoltvas bejáró). Ó, emberi hiúság! Mosolygó arcukon látszott, élvezik a nagy igyekezettel őket fotózó turisták bámulatát.

Döntöttünk és beálltunk a Szent Péter téren az egyik röntgenkapu előtti sorba. Közben volt időnk szemügyre venni a híres teret, amelynek nagy részét az útvonalakat kijelölő kordonok, középen pedig hosszú sorokban telepített ülőhelyek csúfították. Erről eszembe jutott, hogy a Szegedi Dóm gyönyörű terének látványát is elvették annak idején a szabadtéri előadások nézőterének rögzített és magasított székei, a szektorokba irányító kordonok, korlátok. Peches volt a látogató (mint most mi), aki abban időben szerette volna megismerni a város híres terét.

Talán 25–30 perc araszolás után mi is átjutottunk a röntgen-kapun és az egyenruhások ellenőrzésén. Fegyveres őrök, rendőrök, csendőrök vigyázták a rendet és biztonságot, még a bazilikán belül is. A kolonnád oszlopai között haladtunk a bazilika felé, majd onnan kiléptünk a térre. Előttünk magasodott az impozáns homlokzat, amely a háttéréből „eltűnt” kupola látványa nélkül inkább hasonlított múzeumra, mint templomra. A hatalmas kapuszárnyak kitarva várták a látogatókat. Mi a jobboldali, a csak 25 évenként, valamint a rendkívüli jubileumi szent évben □ mint az idej □ kinyitott Szent kapun beléptünk a bazilikába.

Egyébként Rómában mindenütt, de szó szerint mindenütt (metrókban, azok ki- és bejáratánál, éttermek előtt, múzeumokban, minden nevezetes műemlék környezetében, téren stb.) posztoltak a rendőrök és a carabinieri. Előzékenyen, udvariasan adtak felvilágosítást, ha útirányról, épületről stb. érdeklődött az ember. A segítőkészség az utca emberében is megvolt, még ha kézzel-lábbal mutogatott és olaszul mondta, hogy merre kell menni. Egyetlen morcos, undok emberrel nem találkoztunk a hét nap alatt!

Viszont annál több a zsebtolvaj! Csabát mindjárt az első nap, a metróból kijövet ki akarta rámolni egy banda. De ő valami égi jelre oldalt fordult és észrevette, hogy a hátizsákjánál matat egy kéz. Mordult egy hangosat, a következő pillanatban már sehol sem voltak a zsebesek. Attól kezdve mi is, mint a többség, elől cipeltük a hátizsákot az embersűrű helyeken: a metróban, az áruházakban, élelmiszerüzletekben, a Trevi-kútnál, a Pantheonban stb.. Kissé kényelmetlen volt így közlekedni, a nagyobb biztonság miatt azonban megérte.

A Szent Péter-bazilikában, mint egy hatalmas méretű kiállításon, hömpölygött a tömeg. Karonfogva sétáltak, beszélgettek, pózolván fényképezkedtek, és mint valami különös állatfajt nézték, fotózták a palánkkal elkerített Szent úton a papjaik vezetésével az oltár felé haladó, áhítattal éneklő zarándokokat. Egyedül Szent II. János Pál pápa síremlékének kápolnájában nem volt zsidóság, a látogatók csendben ültek a padokban, ahogy általában a templomban illik viselkedni. A La Pietà (Michelangelo) törhetetlen üvegfal védi a sérüléstől, rongálástól, előtte mindig tömeg nyüzsög, keresve a legjobb megörökítési rést a fejek között. Ilyen körülmények között nincs csodálat, csak a vágy, hogy minél jobb képeket készítsél, amiket aztán otthon nézegethatsz kedvedre. Nem voltam kivétel én sem, gyönyörködésről szó sem lehetett, csak megörökíteni a pillanatot, aztán átadni a helyet a mögöttem/mellettem lévőknek.

Kedden viszont, a kártyánk birtokában, sorban állás nélkül jutottunk át az ellenőrző pontokon, és akkor még egyszer bementünk a bazilikába. Megnéztünk az útikönyvben javasolt szobrok, festmények, kápolnák egy részét, mert az idő szorítása ekkor sem hagyott el. Az időkorlát ellenére hosszabban álldogáltunk Arnolfo di Cambio Szent Péter szobra (Cattedra di San Pietro) előtt, de másoktól eltérően, nem simogattuk meg a lábfejét. Megkerestük Bernini támogatójának, VII. Sándor pápának a monumentális síremlékét és XIII. Gergely pápáét (Camillo Rusconi alkotása), aki elkészíttette a róla elnevezett Gergely-naptárt. Újra megcsodáltuk Bernini művét, a főhajó végében emelkedő 28 méter (a különböző források adatai szórnak, 26–29 méter között említik, az olasz adatot írtam le!) magas baldachint, amelynek négy csavart oszlophoz a Pantheon tetejének bronz borítását használták fel, az alatta lévő főoltárt, amelyet Szent Péter sírja fölé emeltek és az oltár előtti barokk confessiót, Maderno művét. Még egyszer megnéztük a Szent Sebestyén kápolnát, Domenichino Szent Sebestyén mártírságát ábrázoló mozaikképet, és Szent II. János Pál pápa síremléke előtt emlékezve megpihentünk. Megkerestük azt a márványpadlóba süllyesztett vörös porfírkorongot, amelyet a régi Szent Péter-bazilikából hoztak ide, ahol eredetileg a főoltár közelében volt. Ezen a helyen koronázta császárrá III. Leó pápa 800 karácsonyán az előtte térdeplő Nagy Károlyt. Első itt jártunkkor, a nagy tömeg miatt befelé sodródva bizonyára nem figyeltünk eléggé és elképzelhető, hogy egyszerűen átlépdeltünk rajta.

Csak Giotto La Navicella mozaikját nem találtuk (első alkalommal sem), pedig több őrt is megkérdeztünk. Minden útikönyv, ami a kezünkbe akadt, az előcsarnokban jelöli a helyét, a főkapu mögött. Hiába vettük szemügyre, visszatérve többször is az előcsarnokot, a mozaikkép sehol nem volt, nem sikerült ráakadnunk. (A netről viszont azt derítettük ki, hogy a Navicella, pontosabban annak maradványa, az egyik angyalfej a Vatikáni Grottákban – a bazilika alatti kripta-temetőben – van, ahová viszont nem mentünk le egyik alkalommal sem.) VIII. Bonifác pápa az 1300-as esztendőnt szentévvé nyilvánította (utána a pápák 25 évenként hirdették meg a szentévet) és erre az alkalomra készítette korának leghíresebb művésze Giotto di Bondone a (rég) Szent Péter-bazilika (épült kb. i. sz. 319–322 és 390 között) számára a kiemelkedő művet. A méreteiben monumentális, nagyjából 10×14 méteres mozaikkép alapja az ismert evangéliumi történet: a viharos Genezáreti-tavon hajózó tanítványok előtt megjelent a vízen járó Krisztus. Ők káprázatnak vélték, Péter azonban meg akart győződni a Mester kilétéről és a csónakból a vízbe lépett. Amint kételkedni kezdett magában elmerült, és Krisztus mentette ki a hullámok közül. A mozaikkép az új bazilika építésével (épült a 16–17. században, 120 év alatt) elpusztult, csak két angyalfej maradt fenn belőle. Ezek egyike található a Grottákban. Giotto mozaikképéről 1628-ban Francesco Berretta készített olajfestményt, amely szintén a Vatikánban látható.

Felmentünk a bazilika kupolájába, ameddig a lift felvitt, de a további 320 lépcső megmászására nem vállalkoztunk. Belülről jártuk (majdnem) körbe a kupolát, a sűrű védőrács között kukucskáltunk lefelé és próbáltunk fényképezni. Már ez a rész is nagy magasságban volt, az emberek apró hangyáknak látszottak, Szent Péter sírja fölé emelt 28 méter magas

baldacchinónak a teteje mélyen alattunk volt. Ekkor szembesültem a bazilika hatalmas méreteivel és azzal, hogy a fényképezőgépem „nem bír” ezzel a hatalmas térrel. A bazilika belső hossza 186,36 méter, az előcsarnokkal együtt 211,5 méter, a kupola belülről 119 méter magas, a kupolát tartó oszlopok kerülete egyenként 71 méter. Ez lehet az oka, hogy a templombelsőben készített felvételeim csapnivalóan szemcsések, éleetlenek.

A visszaliftezés előtt még felülről rákandikáltunk a városra a kupolák, falrészek, párkányok, díszítések között, miközben újra eleredt az eső. Mire kiértünk a térre, már zuhogott.

Nem szűnt akkor sem, amikor a déli 12 órára előjegyzett csoporttal rohantunk át a Vatikáni Múzeumba, amely elég messze van a tértől, illetve tér melletti Omniás szervező irodától. Mielőtt elindultunk, egy páter gépelt imát osztott szét közöttünk, aminek versszakait a páter előimádkozta, mi pedig a refrént mondtunk közösen. Az atya áment mondott és ekkor az egyik csoporttárs idétlen röhögésben tört ki. Mit keres az ilyen a Vatikánban?

A múzeum hatalmas gyűjtemény otthona. Termek, folyosók hosszú sorát és lépcsőit kellett végigjárni, és bevallom, belefáradtam a sok látnivalóba, mire, mint végcélhoz, eljutottunk a Sixtus-kápolnába. Szerencsére a középiskolás művészettörténetből ismert híres alkotásokat: a Laokoon-csoportot, a Belvedere-i Apollónt, a mosakodó atlétát, azaz az Apoxiomenost, a Belvedere-i torzót, amelyet – az írások szerint – Raffaello és Michelangelo is megcsodált, még a múzeum bejárásának elején láttam és volt energiám hosszasan megcsodálni. Raffaello Stanzáit (négy szoba, amelyek falán az ő művei vannak). Szerencsések voltunk, mert a csodálatosan felújított térképgalériát alig fél évvel utazásunk előtt adták át a látogatóknak. A galéria a Belvedere udvart és a Vatikáni kerteket elválasztó keskeny és magas, háromemeletes pavilonépület legfelső szintje, 120 méter hosszú és hat méter széles folyosóval. Ezen keresztül vezet az út a Sixtus-kápolnához, évente kb. hatmillió ember halad el a térképek előtt. A folyosó falait az ablakok között színpompás freskók díszítik Itália térképeivel. III. Gergely pápa magához kérte egykori egyetemi kollégáját a domonkosrendi Ignazio Dantit, a híres matematikust, kozmográfust és geográfust és megbízta azzal a feladattal, hogy a falakra fesse meg egész Itáliát, az összes régiójával együtt. Alkalmi műhely állt össze, amelyben együtt dolgozott az említett Ignazio Danti, aztán Girolamo Muziano, Cesare Nebbia és két flamand festőtestvér, Matthijs és Paul Brill. A pápa megszerezte még az ugyancsak flamand Van Ortel segítségét is, aki kora legnagyobb térképész tekintélye volt. 1581-ben elkészültek a térképek, amit ma is csodálni lehet pontosságuk miatt. Utólag is sajnálom, hogy a Modern Vallásos Művészi Gyűjteményen csak átfutottunk, de addigra totál megtelt a memóriám, a talpam pedig izzott, mintha forró köveken járnék. A Sixtus-kápolnában (épült 1473–1481 között, Michelangelo 1508–1512 között festette Mózes első könyvének eseményeit megörökítő 9 freskóját, köztük a legismertebbet: Ádám teremtését, az Utolsó ítéletet pedig 1535-1541 között) olyan tömeg volt, hogy egy gombostűt nem lehetett volna leejteni. A teremőrök állandóan püsszegtek és csendet kértek, de ekkora tömegben nehezen lehetett fegyelmet tartani. Sikerült félfenékyi ülőhelyet találnom, így kényelmesebben nézhettem Michelangelo képeken már sokszor csodált mennyezeti freskóit. Kifelé jövet karácsonyi ajándékként vettünk magunknak egy könyvet a kápolnáról és majd az ünnep csendes napjain megnézzük a nagyon jó nyomdatechnikával készült képeket.

A két vatikáni látogatás közötti napon még egyszer elmentünk a Santa Maria degli Angeli e dei Martiri-bazilikába, és tüzetesen feltérképeztük a templom minden részét. A hatalmas boltívek alatti kápolnákat, a padlózatán a sárga-fehér alapzatú, bronzból készült 45 m hosszú délkört, ami tulajdokképpen egyfajta napóra az égövi csillagjegyekkel, és működik! (a falon lévő apró lyukakon jön be a Nap fénye, a lyukak a Nap állásához vannak kiszámítva, Francesco Bianchini készítette 1702-ben – egyszerűen lenyűgöző!), a külső kápolnában Szent Sebestyén vértanúsága témájú óriás festményt (Domenichino alkotása), Galileo Galilei 5 m

magas bronzszobrát a külső udvarban – azt hiszem, ebben a templomban időztünk el a leghosszabb ideig Római tartózkodásunk alatt.

Mire kijöttünk a bazilikából, ismét esett. Innen ázott ürgékként értünk a Velence térre, esernyő alól megnéztük (és fényképeztük) a II. Viktor Emánuel-emlékművet, Traianus oszlopát, és a két, egymás melletti, hasonló kupolájú templomot, a Chiesa del Santissimo nome di Maria al toro Traianót és a Basilica Ulpiát. Aztán felszálltunk egy Hop on Hop off buszra és a kapott útvonal-térkép alapján próbáltuk követni, merre is járunk, mert az audio-idegenvezetéssel semmire sem mentünk, a busz túl zajos volt, az angol szöveg meg nehezen érthető. A Lateráni Keresztelő Szent János-bazilikánál (San Giovanni in Laterano) leszálltunk, egy turistacsoportba „olvadva” haladtunk át az ellenőrző ponton és mentünk be a templomba, amely Róma püspökének temploma, a pápai trón székhelye. Róma négy pápai bazilikája között a legmagasabb rangú, még a jóval ismertebb Szent Péter-bazilikánál is. A lateráni épületegyüttes volta pápák otthona, mielőtt Avignonba, majd utána a Vatikán területére tették át székhelyüket. A templomot Nagy Constantinus emelte 313-ban, ez volt Róma első keresztény bazilikája. Az öthajós templom többször leégett, a főhajót záró nagy apszis és középkori mozaikképei szerencsére átéltek a sok tűzvészt. X. Ince pápa megbízásából a különc barokk mester, Francesco Borromini 1650-ben teljesen kora képére alakította át. Borromini a 16 m széles, 87 m hosszú főhajó antik oszlopsorai köré pillérekkel épített, s az azokban kialakított fülkékben elhelyezett nagy barokk szobrok „oldják” az ókeresztény egyház hangulatát. A fő- és kereszthajók alkotta négyezeti térben emelkedő nagy gótikus márvány tabernákulum (1367) rejti Péter és Pál apostolok koponyacsontjait. (Sajnos, ezt a középkori művet is többször átalakították a 19. században.)

Az újjáépítések után a bazilika mai alakján láthatók a stíluskeveredések. A templombelső barokk, a főoltár baldachinja ugyanakkor a 14. századból való. Itt csak a pápa mutathat be misét, a főoltár mögött, az apszisban van a pápai trón. Tovább nézelődve egyik kis kápolnában rábukkantunk a Czesztochova-i Madonna keretbe foglalt képére, ami valószínűleg az eredetinek megszentelt mása. Jó lett volna többet is tudni, mikor, hogyan került ide a Madonna, de a képet nem említette egyetlen forrás sem.

Innen a Colosseumhoz metróztunk. Építése Vespasianus császár ideje alatt, i. sz. 70-ben kezdődött a Forum Romanum délkeleti végén. 80-ban készült el, ekkor volt megnyitója is, amelyet már az utódja Titus avatott fel. Az épületet gladiátor- és állatviadalok színhelyéül tervezték, és mintegy 50-70 ezer néző befogadására volt képes. Bár az Omnia kártyánkkal bemehettünk volna az építmény belsejébe is, de egyikünknek sem volt vágyása erre, inkább a környékét jártuk be. Megnéztük alaposan a kerítéssel körbevett Constantinus-diadalívet, amely a Via Triumphalison áll és I. Constantinus (272-337) római császárnak Maxentius felett aratott győzelmét hirdeti. A háromkapus, 20 méter magas márványépítmény mindkét oldalán a homlokzatát négy-négy sárga márványból faragott korinthoszi oszlop díszítette; a római kor óta az egyiket kicserélték. Környezetében az oda nem igazán illő (szerintünk) modern szobrokra a nézelődők hangos megjegyzéseket tettek. Félútról csodáltuk meg a Forum Romanum keleti szélén álló Venus és Roma-templomból megmaradt falazatot a szép apszissal. Ez az épület ókori Róma legnagyobb temploma volt (legalább is így vélekednek a szakértők), és amelyről 630-ban I. Honorius pápa Herakliusz császár hozzájárulásával eltávolíttatta a templom aranyozott bronz tetőcserepeit a Szent Péter-bazilika (a régi) díszítéséhez. A templomot 1612-ben teljesen átépítették és régiből kialakított új templomot Santa Francesca Romana névre átkeresztelték. A Palatinus dombra vezető útról megnéztük hátulról a Titus-diadalívet (előlről pedig a Forum Romanumon jártunkkor, a Via Sacra végében láttuk). A Palatinus Róma bölcsője, ahol a legenda szerint Romulus, miután megölte ikertestvérét Remust, i. e. 753-ban megalapította Róma városát.

Közben kezdett sötétedni és úgy gondoltuk, ha addig megúsztuk a délutáni esőt, megyünk vissza a szállodába. Mikor a metró kijáratához értünk, láttuk nem úsztuk meg az esőt. Míg a

metróállomás melletti épület árkádjai alá futottunk, alaposan megáztunk. Aztán úgy tűnt csillapodik az eső, elindultunk az öt percre lévő szállodánkhoz. Özönvízszerű eső ért utol, még a bőrünk alatt is vizesek lettünk. A cipőm négy napig száradt, mire megint viselhető lett.

A Capitoliumtól Traianus piaca felé

Angyalvár a Tevere partjáról

fotók: SZ: PÖRDY MÁRIA

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru, Ballestas szigetek

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru, Ballestas szigetek

Lencse által, világosan...

**BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru
Oázis a dűnék ölelésében; Nazka fennsík**

Lencse által, világosan...

BODÓ CSIBA GIZELLA fotói – Peru, Nazka fennsík kisrepülőről

PROSSZER GABRIELLA JÚLIA

VIHAR NAXOS SZIGETÉN¹⁹

(küzdő lélekkel)

regényrészlet

... Az előző éjszaka bizony alaposan belecsúszott a hajnalba.

Csupán annyi időnk volt, hogy lezuhanyozzunk és ruhát váltsunk, mert Göteborgban kikötve, azonnal a reptérre kellett taxiznunk, hogy elérjük a Stockholmi gépet. Kitűnő hangulatban viseltük el a rövid légi utat. A gépen elfogyasztott pezsgő mennyisége emelkedett hangulatba hozott s a svéd fővárosban már úgy szálltam ki a repülőgépből, mintha nem hét év, hanem hét perc választott volna el lényem MÁSIK felétől: Kárpáthy Cilitől és egy szokásos lazító hétvégén lettünk volna együtt...

A bordó Volvót és platinaszőke dundi sofőrjét Marthat Ciliék küldték ki értünk a reptérre. Az asszonyka erdélyi volt, illetve akkor már svéd állampolgár (néhány éve) s hogy egymás közelébe sodorta őket az élet Öland szigetén volt nyaralójuk, két szomszédos telken hát jó barátságba kerültek (Martha román férjét pár éve lötték le, nyilván valami maffialeszámolás során –, mondta Cili, aki szerint az egykori „Csau„ testőr tagja lehetett a maffiának. Emberi léptékben mérve nem tudott volna olyan kőgazdag lenni, amilyen pár év alatt lett, tette hozzá. Nekünk sem megy már rosszul, Gábiel. Ne érts félre... De hét kemény év van a KERTÉSZETÜNKBEN, amely most kezdi hozni a nyereséget. El sem hiszed, hányszor gondoltam arra, hogy feladom...

Ez a beszélgetés már Ölandszigetén zajlott, miután a stockholmi házukban eltöltött pár napot egymás nyakába borulva átbögtük természetesen mindennap majdnem az eszméletlenségig lerészegedve. Nem szóltak ránk, nem akartak józanságra inteni: sem Suzzzy, sem Laura. Ha valaki hát ők ketten aztán tudták, hogy MIT JELENTÜNK EGYMÁSNAK CILIVEL...

Néhány napig tulajdonképpen boldog voltam, bár éreztem, hogy törekeny a boldogságom, de épp a veszendőségében volt a varázsa. Úgy vettem észre, mintha Laura itt Svédországban akart volna tartani örökre, hogy a KÉT FÉLBŐL az EGÉSZET összerakva, biztosítsa a maga számára, ami még FONTOS az életében. Mert a Párizsban élő fiai sohasem látogatják, az unokái meg már szintén családos emberként nélkülözni tudják őt rég. Így aztán maradt neki az ő SZISZIje meg az ő GÁBRIELje, akikkel így túl a hetvenen boldogan élvezhetné az ARANYALKONY óráit... Tarnóczy Laura visszafiatalodott: a vér rózsaszínűre festette a bőrét, és borús zöld szeme hosszúidő után újra felragyogott, megint kiütközött régi szépsége. Talán különös, de ez az igazság: a Civel való találkozásomnak, Anna szerelmének és a Laurából áradó örömnél egyaránt része volt benne, hogy derűsebb színben lássam a tragédia utáni éveket, a jövőmet, a sorsomat.

Pedig a jövő semmiféle biztonságot nem garantált és rövidéletű boldogságot ígért csupán... Könnyű flörtök és semmi komoly.

Anna túl idős volt már ahhoz, hogy ne érezzek rá: szerelme nem lesz hosszú életű itt e földön (még ha Odafönt érzi is majd irántam és én is érzem majd a lelkeimmel, miként Klára szerelmét is érzem). S én pont abba a veszedelmes korba léptem, túl a harmincon, amivel nem tudok majd bánni...

Amit csak a szerelem képes úgy megfékezni, mint a betörésre váró vad musztángokat a cowboyok...

---

¹⁹ Prosszer Gabriella Júlia készülében lévő regényének részlete

Laura Svédországban képzelte el és tervezte meg a további életemet, ahol biztos, hogy én sosem akarnék élni. Úgy sem, hogy a MÁSIK felemmel együtt...

Úgy sem, hogy éreztem Suzzyt vonzza a szenvedélyem, de lázad is ellene, mert tudja a kezdetektől, hogy mi Cilivel sosem „lövünk házinyúlra„. Illetve: sosem szerelem nélkül!

És hát az ÉGIEK megkíméltek bennünket azoktól a durva tréfáktól, amiket más kiválasztottjaikkal gyakran megengedtek maguknak... Keresztül-kasul fektették össze barátok és barátnők partnereit.

Kösz, ISTENEK!

... Lehet, hogy a költőnek, aki valamikor a kora őszt „vígözvegy”nek nevezte, igaza volt. A 86-os Skandináv október eleje ráadásul még „testet is öltött” Lady Martha személyében, s én pontosan hét napra és hét éjszakára Öland szigete és Hamburg kikötője között hajókázva, halálosan bele is szerettem...

Nem emlékszem, hogy későbbi életem során még egyszer olyan pazar fogadtatásban lett volna részem, mint amilyenben akkor és ott a Lupus Transzszilvánia nevű vitorlásra részem lehetett. S nyilván az én Cili tesókám is hasonlóképpen vélekedett szerény személyemről, amikor megdicsőült képpel kilépett a fedélzeti kabin ajtaján, nyomában a két bombázó csajjal, Suzzyval és a Ladyvel.

Lady Martha, ha lehetett még fokozni a báját, fehér kapitányi nadrágkosztümében még sokkal szebb volt, mint az estélyeken viselt (szerintem!) túlságosan testhez simuló és túlságosan mély dekoltázsú csipkés habos ruhakölteményeiben. (Erre szokta volt mondani Anna: az ízlések és ízléstelenségek gyakran karöltve járnak.)

És később, amikor a hajó tükörfényes ebédlőjében már a búcsúreggelit fogyasztottuk, olyan szépnek láttam a világot, az életet, amilyennek talán addig még soha. Könnyedén, elegáns világfi modorban csevegtem dúskeblű, gömbölydedidomú vendéglátónkkal, s már a második whisky után olyan szépeket mondtam neki, mint valami született francia sármőr. Cili kamaszos vigyorával, elevenen csillogó kölyök szemével mintha azt üzenté volna felém: „Bravó, Gábrriel! Bravó! Így kell ezt!”

Aztán nem sokkal reggeli után elbúcsúztunk Cilitől és Suzzytól s még néhány ismerőstől, akik nem tartottak velünk Európába, s a jóféle skandináv szélről dagadó vitorlák alatt vidám hangulatban csorogtunk lefelé a Balti-tengeren.

Könnyű ebéd után kicsi szieszta, koktélozás majd este újabb bőséges vacsora és töménytelen mennyiségű francia pezsgő.

Külön kabint kaptam, s bár nem bántam, nem is egészen értettem, de megnyugodtam mikor Laura intett a szemével: menj csak! és mentem, vágyva már kicsi magányra a túlsúfolt éjszakák után, s éjfél után nem sokkal egy gyors zuhanyzást követően, lazán, egy szál fürdőköpenyben, keresztben fekvébe is dőltem a kétszemélyes, kényelmes ágyba. Halk zene szólt, a kabinlámpából diszkrét fény áradt és tisztán hallottam, ahogy a hullámok nekicsapódnak a vitorlás oldalának... Szerettem ezt a „zajt” ...és mindig a balatoni nyarak jutottak róla eszembe, ahogy Lizzel fekszünk a stégen és az éjszakai égboltot bámuljuk...

Kopogtak.

Lady Martha volt.

– Reggel Rügenhez érünk, kiszállsz te is a szigeteken vagy hagyjunk inkább aludni? – kérdezte.

Térdig érő selyem köntös volt rajta, valamilyen sejtelmesen átlátszó anyagból és a lábán hímzett papucs.

– Kiszállok – válaszoltam, kissé elámulva ennyi figyelmességtől.

– Erre a válaszra számítottam, Gábrriel – felelte és ledobta magáról a köntöst.

Alatta meztelen volt, mint az Istennők.

Folytatjuk...

HABOS LÁSZLÓ

Várj meg!

Kiesett már
remegő kezemből
a görbe bot,
s elhagytam
nehéz léptű talpamról
az elnyútt sarut,
csupán egy foltozott tarisznya
himbálódzik még
felsajgó vállamon,
már csak én vagyok,
s ami a tarisznyában maradt:
utolsó vacsorám kenyeréből
néhány morzsa
éhes madaraknak,
s bennrekedt illata
a régen elfolyt bornak
bús gondolatokra,
és egy rozsdás szeg...

Ó, te,
Golgotára igyekvő,
kérelek, várj meg!

NYAKÓ ATTILA

Magyar fonák

Kokárdát árul a Batthyány téren egy
hajlék nélküli. Csíp a hajnal, félve megy
mellette el az est parkettaördöge.
Gondolatban hol jár, vajon e Földön-e?

Márciusi ifjak szélárnyékban hánynak,
hősök segítenek mécsesét tört lánynak.
A szabadság bűze minden zugot beleng,
ünnep készül ma itt, szép lassacskán dereng.

Haynau tábornagy bécsi földben porlad,
Pesten adományért áll sorban a pórhad.
Magasztos eszmék közt elenyész az ember,
napról napra senyved, arccal szólni nem mer...

Fotelforradalmár lendülete kitart,
kamuprofiljával koccintgat, egy italt
tölt még a kannásból, acsarkodik, íté,
csöndben fagy az ellen, ő is aludni tér.

Önfeledt szemöldök-, s zászlófelvonás lesz,
leszedálja magát most inkább a vátesz.
Patinát könnyezik a Petőfi szobor,
talpánál közmunkás túlevelet kotor.

Grafika: **TRAUTSCH TIMEA**

VERMES GYÖRGY dr

Békabaj

A nádasban zümmög, ugrándoz egy bolha
Kis béka bekapja a másikhöz szólva:
Jó volt, hogy minden lány megvolt a faluban,
Dugtunk sutban, széken, állva a kapuban....
De a varázsló lányát kihagyhattuk volna!

Miért is szidják a gyereket?

Elég gyakran azon kapom magamat,
Hogy hüvelykujjamban van a jobb zamat
Múlt éjjel belestem a hálószobába,
Bele is szédültem a csodálkozásba:
Ők szidnak engem, mert szopom ujjamat?

Sajtóhiba

Hozta, mit diktáltam, titkárnő őkelme?
Nézze hát, az engem igen érdekelne,
Miért kellett fessmérőt „a”-val írni?
Így tud a szó értelemmel bírni!
Mondta, és megfeszült kebelén a kelme!

VERASZTÓ ANTAL

Nagyon is hihető hírek

Három fát kineveztek erdőnek! Mi meg a habzó-
bort pezsgőnek, aztán kantafedőből mind megittuk.
Majdnem eláztunk, de a születési sorrendre mindvé-
gig vigyáztunk. Az ablakok előtt esőfüggöny, meg
latin-arcú nők. A torony önéletrajzát „La mia sto-
ria,” valaki olaszul meséli nekem. A tényérvonalak
haladok tovább! Bal, jobb. Bal! Lassú menéssel
és nyugtalan elmefutással, ahogy Kisfaludy K.
mondaná.

A világtörténelmi minap a kávéházban besenyők-
kel futottam össze. Az ólom még szürke, ha sok ak-
kor nehéz. Ha van ablakod, a Hold előbb-utóbb majd
benéz. A Sátán és az egybegyültek, szép csendben el-
vegyültek. A fán zsoltáros vadkörte érik, egy kislány
szecessziós pulóverét vetette le értük. A kentaur
a tengerek nyomását méri. A tétova úr, mindkét
arcával felém fordul. Ugyanazon az Anti hídon hala-
dunk egymás lelke felé.

Mozgás

a halandó halad
vagy útrakészül
a borús égbolt
.....újrakékül

VASI FERENC ZOLTÁN

Hitbéli számvetés

I.

Katolikus vagyok,
tehát a helytartó egyház tagja,
az, ki mégis elvesztette nagyszülői házát.
És ki asztaltól, ágytól különválik,
vagy méltatlanul házasodik: szörnyeteg (erkölcsi értelemben).
Hisz ki hitét nem védte – parázna!
Rablóknak engedte át az oltárt:
a Lélek átlényegülését,
s eltékozolta álmai netovább-ját: az eszményt.
A férfi szerzett púpjából fényesen megélnék,
s sok mismás után, ha már megunták,
odább állnak, magukkal vive a zsákmányt.

Holott az élet teljességet akar.
Cserébe nem nyomort, de bátorságos, kölcsönös haszont.
Bizalmat! – megnyilatkozót
(a láthatatlan láthatatlan' épít vagy roncsol),
és bizton ítéhető jót (az igazság formákban újul).
Mert a hitnek érve és mértéke,
ha az életmód romokból újból épül
(a munka méltósága kiteljesül).
A moralizálhatatlan egzisztencia
megcsúfolja a szentségeket –
mint Vér és Bor és Tűz és Kenyér!
Az üdv s kegyelem magamagunknak Istent szublimálnak.

II.

Ne a megnyomorítót, mindig a védtelet,
ki reszketni is fél, panasza elszorul,
éltébe-holtába hamis jog nyomul, és szétfeszíti
a megszokottat – rendből káosz! -, míg csikorgó imamalmok darálnak
lisztet, ideget, túlélési-vágyat...
Őrült örömeik öröltjei,
szenvedélyük füstje Sárkányt ereget,
ám a gyász nem múl', a hamut felszedi a szél,
s a Mindenség Fiát szófordulat idézi ismét:
Istenem, csak még ezt az egyet...
Lettem a múltnak bírhatója,
viseltes emlékezetű, konok,
felejténém a sok sziluettelen gázságot,

s nem fejtem fel (nem is nagyon értem)
az igazságszolgáltatás gépezete földi,
de ott fenn a magasban a Szellem
égitest-vigasz megannyi lényé lényege,
felsejletlenül is tündököl.

III.

Nem lepődnek meg egyáltalán
(nem cselekszem meg a bűnbánat aktusát),
ha kitagadna az egyház,
mert ki kárvallott ugyan,
az nem elég tudatos hívő
(tehát hitetlenség áldozata),
bűnnel hasonult.

Azaz patológikus, az egyházközség átka,
sok benne az elvakult érzélem
és elvadult a eszmevilága.
A liturgiát félálomban éli,
s az átváltás szentsége nem járja át tudatát,
a rosszat jóra cserélni mélyhitből,
s a jót a rosszból kilomboztatni.
Vétkek csönd súlyának mulasztása,
a lelkiismeret darázsíkszekbe nyúl.
Beismerem azért mégis kínból:
szétszúszott az arcom – már nem
könnyesedem könnyen, kiszikkadtam,
s tudom, az Isten ezzel büntet,
hogyan nincs igazi érzemény.
Csak az anyám képe állandó,
néz rám – mint régen –
hallgatagon és megbocsátón.

IV.

Három óriás halála nyomaszt,
Cirill atya után maradt mama holt teteme,
de ő legalább feloldoztatott.
Anyám esetében ez elmaradt,
morfiumozták, esztétét ette a rák,
engem elküldött boltba, tökfőzelékért,
mire hazaértem, nővéremekre leltem:
Bögd ki magad, meghalt az anyád. úgy könnyebb!
Apámnál is elmaradt a kenet, pedig hosszan,
keserves szenvedéssel betegeskedett,
hosszan, s nővérem letekerte a kötést,
és megnézte a műtési fejsebet.

V.

Vagyok vigasztalan árva,
ki a gyászt minden napra legyártja,
örömtelen apa, magába zártan.
Lezárult egy-két nemzedék.
Jöhetnek a gyötrött örömök.
Itt vannak bennem a temetők.
Halottak napja. Mécsesezek.
Nehezen pótolta lakásban élem a kietlent.
Itt a régi fejfátok.
Az újan állított antik kereszt
vigyázza örök álmotok a sírkertben. És bukszusbokor.
Én meg, mint Hold bátyó, gyakran virrasztok.
Élve halódom a teleholtak után.
Mi vagyok hát? Én se értem.
Üdvözlégy, Fájdalmas Olvasó!
Ámen.

A vers korábban megjelent a Pozsonyi Irodalmi Szemlében [szerk.]

HALÁSZ ERZSÉBET

Lánynevelő

Telefonál egy 27 éves lány mondván, azért nem jelentkezett pár napig, mert beszedte az otthon talált gyógyszerkészletet, míg a fiú, akivel él, az udvaron az autójával babrált. Mikor bejött és meglátta az üres dobozokat – „hülye liba” – ordította, és hívta a mentőket. Gyomormosás, egy éjszaka a kórházban, egy aláírás az öngyilkosságot kísérlőtől, egy névjegy a pszichiátertől, hogy majd jelentkezzen –, és most az ún. otthonából telefonál, hogy holnap reggel találkozunk a pályaudvaron, s míg a vonat leér elhagyott városába, addig elmeséli...

A történet az úgynevezett semmi különösek közé tartozik – kezdi a lány fád hangon. „Takarodj!” – üvöltötte Gábor magánkívül, mert találtam a telefonján egy üzenetet. Tudom, nem lett volna szabad megnéznem. Na de, én feladtam őerte mindent! Ez nem lehet mentség?

(A mesélő hamvas, gyönyörű lány volt. Bájos és sugárzó. Az álmos kisváros sörözőjét akár irodalmi kávéháznak és nézhette az ember: többen olvastak, beszélgettek. Az aranylósöröspoharak pár kedves szó és szép – nem erőltetett – mosoly kíséretében érkeztek. Morcosság-, fáradtság-, feszültségoldó hatása volt a lánynak – láthatóan, érezhetően. Innen hozta el G. a fővárosba. G. minden hétvégén leautózott, néha hét közben is, rajtaütésszerűen. Őrjöngött a féltékenységtől: „ne édelegjen ez itt más pasikkal”, ő így nem tud élni, dolgozni, ilyen stresszben, hajtogatta, míg csak meg nem győzte a lányt, hogy vele kell jönnie Budapestre. Fantasztikus életük lesz együtt, természetesen majd össze is házasodnak.)

Nekem ugye volt már egy házasságom, amely úgy hűlt ki az együttéléssel, mint mikor szaunából a hideg tóba ugrik az ember – folytatta mélabúsan a lány. Karácsony estéje volt. Ittam pár pohárral úgymond a társaság kedvéért (meg – hogy oda bírjak állni a karácsonyfához azokkal a gyerekekkel, akiknek szabad volt megszületniük –, míg az enyém egy vödörben végezte el sem kezdett életét). Szervezetem tiltakozott „Mr.Alkohol” ellen: szédültem, hányingerem volt, aztán ordítani kezdtem, hogy elegendem van. Ha ezt a két szót akkor „meghallja” valaki, ha csak megfogja a kezem és megkérdezi, hogy miből, ha az még nem derült volna ki... De nem problémázott ezen (akkor se) senki. Kihívták az orvosi ügyeletet.

Amikor elvittek, kábult voltam az erre hívatott injekciótól, bár nem is érdekelt, hogy hova visznek, csak onnan eltűnhessek. Ha nem kapom föl a kést (tompá étkezőkést), és fordítom saját tükörképem ellen, akkor nem villan fel az égi jel, hogy: Megállj, elvétetted az irányt! Hogy fél éve csak azt teszed, amit elvárnak tőled, mint egy barom, mint pl. Szabó Magda Danaidája. Közkívánatra elmentem az abortuszra, amihez fogható borzalom nem sok lehet a világon. Próbáltam beletanulni a háziasszonyosságba, amiről addig balga módon azt hittem, ez közös feladat. Álomban nem gondoltam, hogy asszonyként szó nem lehet tanulásról, vagyis szó lehet, csak idő nincs rá. Éjszaka próbáltam a csöpp teakonyhában legalább az írásbeli feladatokat elvégezni, ám a férjem felháborodva állt meg az ajtóban, hogy egy fiatalasszony... Akkor még megkérdeztem, hogy mikor tanuljak –, „hát semmiképp sem éjszaka” – volt a válasz. Aztán már kérdés se... A villamoson dühödten meredtem a „Gyors vacsorák készítése” című műre – a francia nyelvtan helyett.

A másnap reggeli ébredésnél dermedten olvastam az ingemen: Elmegyógyintézet. Egy folyosót láttam, a fal mellé tolt ágyakon élő emberre alig emlékeztető társaim nyöszörögtek, vigyorogtak, ordítottak. Volt, aki egyetlen hajfürtöt tekergetett és a gyerekét siratta. Egy fiatal

nő üres cigarettás dobozt szorongatott. – Hátha ő is tévedésből került ide, villant fel bennem – és szívélyesen felé nyújtottam a cigarettámat. A következő pillanatban rémülten húzódtam vissza. Felém csapott, de nem ért az ütés, felugrott a levegőbe, de nem esett nekem, hanem átszellemülten, balett lépéseket lejtve végig haladt az ágyak között. Összegöngyölödtem, amennyire csak tudtam. A következő pillanatban a lélegzetem is szinte elállt: Fiala lány jött felém, begörbített ujjakkal, félelmetes vigyorral. Míg lekötözték, egy durva hang kérdezte: – Mi volt a hasadban? – Gyejek – visította. – Ki csinálta? – Apa. Csillapíthatatlanul ömlöttek a könnyeim. Összekuporodva, rémülten húzódtam a falhoz.

Aztán egy fehér köpenyes férfi lépett hozzám. Megfogta a kezem és bemutatkozott. Azt mondta, ne féljek, végez a vizittel, aztán mindent megbeszélünk. – Tekintse ezt a pár napot lánynevelő intézetben eltöltött időnek –, foglalta össze később a történeteket, mint az osztály főorvosa. Arról van szó, hogy csak zúdultak magára a terhek. Viszont mielőtt agyonnyomták volna –, szinte az utolsó pillanatban – ki tudott ugrani. Szégyelli? Torznak találja? Ez nem az a helyzet volt, amikor egy lány szépen kisminkelve, búcsúlevéllel lefekszik. Maga nem fog ide soha többé visszakerülni. Ezért mondtam, hogy lánynevelő intézetnek tekintse.

Nem mentem vissza szerető családomhoz. Sértetten várták bocsánatért esedezésemet, amiért szégyent hoztam rájuk azzal, hogy abban a házban megfordultam. Egy ideig ágybérletben: köves konyhában, összecsucskható ágyon „éltem a világomat”. Olvasólámpát nem engedtek, egy pucér 25-ös égő lógott közepén. – Tanulni? – képedtek el. Menj inkább egy kicsit szórakozni a szabadidődben, és szedjél magadra valamit, olyan gebe vagy. Aztán találsz magadhoz valót előbb-utóbb. Nem kell ahhoz egyetem. Városliget, patak partja nem tiltotta, hogy tanuljak, de aztán a hideg beleszólt. Kerestem a térképen egy jó távoli kisvárost. Találtam albérletet, de állást csak egy sörözőben. Akkor még „kissé” zordabb hely volt az. Apatikus és keserű emberek (köztük nők is jócskán) ordítottak, részegedtek le ama bizonyos sárga földig – repültek poharak is. Igazi „rendes” késdobáló volt. Talán furcsa, de nem féltem, és nem undorodtam tőlük. Volt olyan eset, hogy már pattintotta ki a kést, mikor elkaptam a csuklóját – és mint aki álomból ébred, leengedte a karját. Zavaros, fájdalmas, dühödte monológokat hallgattam türelmesen – és részvétellel. Ismerős volt a talajvesztettség, a kétségbeesés, az otthoni durvaság, szürkeség... Lassan megszelídült kissé a légkör, alig volt szabadhely esténként. én meg a rám pakolt terhektől egyre könnyebben lélegeztem, az önsajnálatra nem jutott kapacitás.

Am egyszer csak betévedt Gábor, és felforgatott mindent. Beült a sarokba a laptopjával, a telefonjával ügyködött, de a *nézését* éreztem, bármit is csinált közben. Ez eddig hiányzott az életemből. Ami a házasságomból hiányzott. Bár abból a vége felé már szinte minden más is hiányzott. Pedig ígéretesen indult a házasságunk. (Legalábbis azt hittem.) Valami akkor pattant meg, amikor megjött az értesítés, hogy felvettek az egyetemre. Döbbenet láttam, hogy eszeveszett örömet milyen komoran nézi. Ja –, ő nem azért kötött újra házasságot (esküje ellenére, ami szerint látni sem akar tartósan nőt a közelében), hogy esténként hideg étel, hideg ágy várja.

Túl sok gubanc jött össze. Viszont bármilyen közhelynek is tűnik: Életre szóló *élményekkel* gazdagodtam. Mert ugye: *teher alatt nő a pálma!!!*

HORVÁTH-HOITSY EDIT

Huszonöt év után

Huszonöt év után először kaptam hírt Magáról. Levelet írt...
Ausztrál bélyeg a borítékon, s pecsét jelöli: Sydney.
Azt írja: nemsokára hazakészül a messzi Óceániából.
Ahogy olvastam: remegett a szám, de
nem repestem, és nem kezdtem sírni.
Csak kissé-kissé megzavart,
Fura óhaja, hogy – látni akar.
Ó, nem, Barátom!... Öreg lettem, petyhüdt és fáradt.
Ha látom magam, előnt az utálat –, s megfordítom a tükröt.
Bőröm fakó, a hajam szála száraz... Soroljam?...
[régén messze ködlött
hajdani bájam. Látni akar, hogy csúnyuljon az emlék?
Én nem szeretném, nem!
Ne tartson semmiféle szemlét
Csalódás-verte, kudarcok- s bűnök-marta ó-romjaim fölött!
Elment, megértem. Megbocsátom...
[Itthon – várták a „börtönök”. De azt a
Szenvedélyt, az Egyetlent, a gyönyörűt is megtagadta!!!
[A lelke rajta...
Egy világtenger nőtt-dagadt kettőnk között.
Levél se jött, sem üzenet... Űr s vákuum támadt körülöttem,
s én e „Nihilből” – készakarva–
unt és utált, förtelmes ágyba menekültem,
s onnan tovább, tovább és még tovább.
Egy korai kór – méltatlan s gonosz –, s idő előtt
[elfonnyadt ifjúság óvott
meg csak a semmivel nem menthető, a végső „cédaságtól”.

Ma nem félek már a magányos ágytól:
Az bölcsöm s szarkofágom...
De érintetlen, hűvös lepedőmön ágyékom néha feldúlja a vágy –,
én ott s olyankor csak Magát,
magát kívánom.

Ó, korlátlan-szilaj, fondorlatos, ravasz kerítő: képzelet!
Kísért, s én megadom magam, szeretkezem – Veled...
Csípőm kitelt lesz, szubtrópusi táj,
csupa halom, lanka, lagúna, lágy öböl,
mely vár, hogy újra beléköltözzöl,
te Test, te Kéz, te Száj, te Szép:
Ölelni – gyöngéd és erőszakos, csókolni-marni kész!
Megejtő-lágy, kecses-kegyetlen-kedves – a Tiéd...

Ajkam szigorú, egyenes vonal –, mögötte
[kettős kulccsal zárt világ.
De olykor – lázas éjszakáimon – akár a húsevő virág,
s éhségem: enni-falni Téged, igazi éhség, gyötrelmes gyönyör.
S míg szüntelen szomjjal a gyöngyöző, sós permetlét iszom
a tested szerelmének, ez a kék: felépít-szépít, s újra összetör.
Bordaropantó Laokon-hurok volt ölelésünk, amit követett
édes elernyedés.
Bűnt a feloldás – poklot a menny – kötést elengedés:
a kárhozottnak érthetetlen, különös kegyelem
Ez volt a semmihez sem fogható – nagybetűs –SZERELEM!

Ez – volt. S amit magányom néha felidéz:
Az árnyjáték csupán; sóvár nyújtózkodás; soha-ki-nem-elégülés.
Olykor – ilyen kísértő éjszakák után,
gyűrött, átizzadt, feldúlt ágyon – ám
émellyel ébredek...

Szégyen!... Nem küldöm el Neked – Magának – e szemérmetlen,
bujá levelet...

Megfagytam. Önmagam rémképe dermeszt –,
[míg tollam felhevült.

Hát – ne keressen. Ne keress!

[„Az idő vissza nem fordítható”. Idült-
avult okoskodás, de mégis józan, tárgyias – való.

Maradjon köztünk az a világtenger.

Így lesz (előbb-utóbb) nyugodt, fegyelmezett, s
– boldogtalan az ember.

FETYKÓ JUDIT

Berti meg azok a dolgok...

(az írás korábban megjelent a Kaláka internet periodikán <http://www.kalaka.com/>)

20. rész

Lívia hazajött, hazaköltözött. A házat előtte kifestették. Amint rakodtak helyre, a szülők szobájában is visszakerült a falra a két arckép: Erzsike leánykori fényképe meg Berti katonaképéből készült mellkép.

– Mindkettőt Annánk férje, Korcsmáros Zoli keretezte be. Jó bútorasztalos volt, de értett ő minden famunkához...– mondta Berti.

Lívia a képet maga elé tartva a tükör előtt próbálta, hogy tud-e olyan arcot, mosolyt előhozni magából, mint az anyjéé volt a hajdan...

– Nem sikerül az, ha erőszakolod – mondta az anyja. – Inkább apád lánya vagy... szerencsére nem mindenben...

Berti nézte a katonaképet, és ismét előzőnlötték a gondolatait a régi emlékek. Az öregség – gondolta. – Akkor jut az embernek mindenféle régi történet az eszébe, ha megöregedett. Az öregség biztos jele...

Fent, Morvában, Kroměřížben, ahogy németesen mondják, Kremsierben volt katona Berti.

A katonai zubbonyon átívelő bordó szegély egészen ünnepélyessé tette az egyenruhát. Pedig nekik az csak közlegényi ünnepi zubbonyuk volt, de az egyik kiképzőtiszt, akivel összebarátkoztak, kölcsönadta nekik az ünnepi ruháját fényképezkedéshez. El is mentek egy fotográfushoz (az itteni katonáskodók mind oda jártak, ha képet akartak), aki készített is levelezőlap nagyságú fényképeket, azokat is átszínezte. Mivel a korabeli képek többsége fekete-fehér volt, így rászínezve egészen más lett. Egy széken ült a katona keresztbe tett lábbal, oldalán törrel, egy csipketerítés kisasztal mellett, melyen hosszúkás üvegváza állt pár szál virággal. A katona kesztyűt fogó keze az ölében, a combjára ejtve. A galléron alul, mindkét oldalon bordó háromszög, a zubbony bal oldalán a váll-lap belső szélétől a felső zseb tetejéig futó bordó zsinór, mely belevész a zsebbe, a zsinór váll alatti részén két rövid bordó zsinórrész. A zubbony nagy méretű gombjai, és a váll-lap, meg a gallér oldalán, a mandzsettán levő gombok, és az öv szögletes csatja: minden ünnepélyesen csillog. A fényképező ezeket sárgára színezte, arany hatását keltve. A karosszék, melyen a katona ül, valószínűleg bőrrel van bevonva, annak a díszszegecei is csillognak a szék hátlapjának szélén és a katona alatti részén. Mindenkiről hasonló beállítású kép készült, aki meg akarta örökíttetni magát. Voltak más képek is, kis méretűek, ahol a katonák, a fiúk, a kiképzés alatti ruhákban voltak, fejükön biliszerű sisakkal, kezükben meg mellettük a falhoz támasztva a puskák; az egyikken egy tábori szabadtéri konyha, ahol a nyitott tetejű autó oldalára fel van írva: KUCHYNE I, a kocsiban ül egy katona, a háttérben Berti egyenruhában, fején katonasapkával; körben a „szakácsok” fehér ingben. És volt olyan kép, a leszerelés előtti napok egyikéről, emlékfélének, ahol még egy palatábla is közéjük volt biggyesztve, amin az alakulat száma, helye és a leszerelés évszáma is olvasható: Zapár 21. civil Magyar fiúk 6/3 7./II.-932. Zapár... za pár... za pár... – más se hangzik az „öreg” katonák közt a laktanyában, már alig várják, hogy levehessék a zubbonyt, és ki-ki mehessen haza, annak, aki volt, parasztnak, kovácsnak, tanítónak... csak néhány nap, már csak huszonegy nap az a pár nap; a kikövetkeztethető, leszerelés előtt január 15-16-án készülhetett a kép ... Tizennégy közkatona és egy tiszt van a képen, a táblán Berti vezetékeve olvasható a feliratok közt a magyar szó alatt (vajon véletlen? Vagy turpisság, vagy csak egy odacsempészett hangsúly, hogy ő magyar

a magyarok közt?...). Itt már csak a tiszt mosolyog – a fiúk arcáról eltűnt a korábbi képekre örökre ráfagyott vidám arc, széles mosoly (vajon valóban jó kedvük volt, vagy zavarukban, kínjukban húzódtott mosolyra a szájuk...) –, komolyan néznek, talán már latolgatják, milyen lesz a közeljövő a *za pár* után... Pár nap a leszerelésig, haza lehet menni...

Berti lehúzta a kötelező cseh-katonaságot, mikor elérte a sorozási kort. Harmincöt előtt még egészen jó világ volt a csehek alatt. Karácsonyra a magyar fiúk mehettek hosszabb eltávozásra, tartott is a vonatozás haza majd két napig, vissza ugyanannyit. A karácsonyt azonban otthon töltötték. Öreg Berti nagyon megörült a fiának, nehezen viselte, hogy a fiú távol van, hogy a gazdaságból kiesett a szorgalmas férfikéz, a fiatalabb fia még messze volt a munkára fogható kortól. Mikor a nagymiséről kijöttek a templomból, szokás szerint megálltak egy rövid időre a templomkertben; a falubeli férfiak is körülvették a katonát, az ünnepi jó kívánságok mellett megölelték, kezet ráztak vele. Berti meglátta, ahogy a Dargó család igyekszik kifelé a templomból.

– Nézze, édesanyám! – mondta Mamukának Berti, akit elöntött az ünnep, az itthon jó érzése. – Az a kislyány lesz az én feleségem – és az idősebbik Dargó lányt, Erzsikét mutatta az anyjának, a lány akkor tizennégy éves lehetett.

Öreg Berti elmosolyodott a fia kitárulkozásán, az anya nem szólt semmit. Ők másként tervezték, de arról egyelőre hallgattak.

Mikor visszautazott, újév után meghívták a magyar fiúkat az egyik közelben lakó gazdához. El is mentek, jártak már ők ott korábban is. Szép lányai voltak ennek a cseh embernek, ezek is parasztok voltak, sokkal szerényebben éltek, mint Bertiék a zempléni tájon. Ünnepekkor a lányok színes népviseletbe öltöztek. Itt kevesebb volt a művelhető föld, minden szűkebben termett. A hegyek közt lakó, minden talpalatnyi művelhető helyért megküzdő gazdáknak a bőség kertje volt az a vidék, ahonnan ezek a magyar katonák származtak. Ahogy-úgy megértették egymást a családdal (Bertire sok ragadt a cseh nyelvből az elmúlt években, a lazán értelmezett kétnyelvűség idején), akiknek nem lett volna ellenére, ha valamelyik magyar fiú benősül. Kínálták is őket. Tálakban tették a húst az asztalra. Szó szót követett, nem volt illő rögtön venni egyik nemzetnél sem, így aztán épp csak hogy beleittak a pohárba, és majd a többedik kínálás után szándékoztak enni egy keveset. Közben érdeklődtek, hogy hol vannak a kiskutyák, amiket itt láttak még december elején, mert öt-hat kiskutya lebzselte még akkor a ház körül, most meg egy sincs. Az egyik lány mosolyogva mutatott a tálon lévő húsról: itt vannak. Valahogy áthidalódott a hirtelen szembesülés a hús mibenlétével, a fiúk még maradtak egy ideig, de semmi módon nem bírták rávenni magukat, hogy megkóstolják az étet. Soha többé nem mentek oda látogatóba. Máshova se. Ez a véletlen valami rendkívüli zavart okozott. Hallottak már ilyesmiről, de az olyan meseszerűnek tűnt... Talán nem is úgy volt, mivel nem beszéltek, értették jól a nyelvet, valamit félreértettek... talán valóban, csak félreértettek...

Később, az ötvenes évek végén Takács Ilonka, Kisnana, Nata, ahogy a lányka magát gyerekkortól elnevezte, Csernyőben volt gyakorlaton, vendéglátósnak tanult. Voltak ott más, távoli vidékekről is tanulók. Összebarátkoztak. Nata jól beszélt tótul – ahogy maguk közt nevezték a cseh nyelvet –, az iskolában is csehül tanultak, meghívta az iskolatársakat a perbenyiki templombúcsúra. Azok meg viszonzva a szíveslátást, meginvitálták a magyar kislányt magukhoz Morvába, kutya-lakomára, ahol búcsúkor kutyahúsból készült az étel, még kolbászt is csináltak belőle. (Ez a szokás megmaradt még a századforduló után is.) Berti időnként elgondolkodott ezen, hiszen a disznó vagy a csirke meg a többi jószág, amiből az ő tájaikon megszokott a hús, hát bizony azok se nem tisztábbak, se nem különbek, mint a kutya. Tán csak annyi az ok, hogy másként tekintenek a kutyára az itteni népek...

A karácsonyi otthonlét után, 1931. február 2-i datálással kapott a koncházai nagybátyjától egy lapot, melyen egy korabeli, bubifrizurás reklámnő arcképe díszelgett. A kézzel és valószínűleg töltőtollal írt betűk oly aprók voltak, hogy a jó szemű férfi alig bírta elolvasni.

„Kedves Berti testvér! Már-már azt hittem, egész megfélekedtél rólunk, hogy ilyen sokáig nem írtál nekem. Az a kifogás, amit említettél, az semmi, egyszerűen katonai huncutkodás, mert hát hogy címem nem tudnád, azt karóval sem tudnád a fejembe verni. No de nem baj, máskor légy szorgalmasabb az írásban. Ha többet írtál volna, én is hosszabb sorokkal leptelek volna meg téged. Most csak annyit, hogy egészségesek vagyunk mindnyájan, amit neked is viszont kívánunk. Szerettelek volna látni karácsonykor, miért nem jöttél el? Írjál valamit veréb országból, hogy megy a fűrés? Bánóckit és téged is sok civil üdvözléssel üdvözöl és csókol testvéri szeretettel: F. A. A címzés: Vojin. Fetykó Bertalan, pesi pl. 3/6 rota, Kroměříž, Morava. – a rokon egy kicsit elszámozta az alakulatot, de a lap azért célba ért. Veréb ország... a kopaszok, a bevonulók, a katonák, akik sorakoznak, mint a verebek... s a rokon, aki huncutkodást említ, holott ő maga teszi fel a huncut kérdést, az utolsó sorban... Berti eltette a lapot, máig ott van valahol a többi régi fénykép meg képeslap közt...

Ez a kép, meg a visszaemlékezés ismét felidézte a régi időket... Katonaság. Háború. A háború vége... az utolsó napok a faluban...

Addig jöttek a különböző hírek, míg egy nap a perbenyiki pályaudvarra beért az a vonat, amelyről Jan Holucek, aki cseh katonai egyenruhát viselt, lelépett, és magához intette a krampácsot: „mondd meg Dargó Erzsikének, egy hét múlva a határ másik oldalán legyenek!” Az egyik Ballóknak mondta, aki nem ismert rá. A magyar tétova tekintetéből a katona tudta, hogy nem érti, mit akarna tőle ez az egyenruhás, ezért hozzátette: Jánicsku izeni – és visszalépett a vonatba, ami néhány perc múlva kigördült az állomásról.

A faluban mindenki emlékezett a cseh csendőr fiára, Jánicskura, arra, hogy egy ideig a Dargó-portán laktak, míg meg nem épült a csendőrház; arra, hogy bizony Jánicsku annyira rajongott a pipikért, hogy alig volt két-három éves forma fiúcska, mikor beszökött a baromfiudvarba, és kacagva szaladgált a baromfinép között, közben kiabálta: pipi, pipi, gyere ide, kurátko pojď ke mne, pipinka, pipinka pojď ke mne. De a pipi nem jött, sőt futottak a tyúkok, kacsák a kisgyerek elől. A gyermeknek igen megtetszett egy hatalmas, friss tyúkszar, és meg is kóstolta... aztán még néhány hasonlót is... mikor észrevették, az egész család megdöbbsent, meg is ijedtek, hogy mit fog szólni a gyerek anyja, meg főleg az apja. Holucekné kimosta a gyerek száját, csehül beszélt neki valamit, aztán kérte, ha lehet, fogjanak be, és felvitték a gyereket Helmece, az orvoshoz. Adler doktor németül beszélt az anyával, megnyugtatta, hogy valószínűleg nem lesz komolyabb baj, majd kiüríti a gyerek a különleges kóstolót... ha mégis hasmenéses lenne, arra adott gyógyszert. Talán foszforhiánya van – mondta, és vitamint is adott az anyának. Mivel nem lett komolyabb baj, mindenki megnyugodott, de a baromfiudvart jobban zárták. A faluban mosolyogva emlegették a történetet, a gyereket még iskolás korában is tyúkszarevő Jánicskunak nevezték a háta megett. A gyerek anyja tanította az iskolában a kisebb Dargó gyerekeket, a két lányt meg különösen szerette; Zsorzsinkának, Rozinkának mondta a nevüket, és még akkor is barátkoztak, mikor azok már eladó lány sorba nőttek, tőle tanulták meg a lányok a neccelést, a gobelinhímzést...

Ha Jánicsku izen, azt át kell adni. Ment rögtön Ballók Papóhoz, a másik krampácsoshoz, mert Takács volt bejáratos Bertiékhez, és az üzenet még aznap célba ért. Takács meg is mondta, hogy szerinte ez a Holucek fiú sokat kockáztathatott ezért a pár szóért, mer' mégis katona, ha valamék társa megérti a szót, még a bokáját is megütheti miattuk.

Mikor átkerültek Dámócra – ebben a faluban voltak Erzsikének másod-unokatestvérei, mivel a dédnagyanyja Vaszily lány volt, Vaszily Mária –, kibéreltek egy kis házat. Annak olyan alacsonyan volt a plafonja, hogy Berti a kinyújtott kezével elérte. Alig rendezték be a szoba-konyhányi átmentett bútort, már került is munka Bertinek. Reggeltől estig hol itt, hol ott szerelt. Az asszony a második gyerekkel, a kétéves kisfiúval volt elfoglalva, megfőzte az ebédet, megetette a gyereket, beszélgetett vele, néha átsétáltak a közelben lakó Hunor nénihez, aki csak nevében volt a rokonok közé sorolható. Már olyan rég elvált egymástól a két Vaszily ág, hogy ezek meg azok a Vaszik (mert a faluban senki nem mondta ki rendesen,

hogyan Vaszily) már nem tartották a rokonságot. (Sokkal később, évtizedek múlva, mikor az ezerkilencszázkilencvenes rendszerváltás után ismét „divat” volt magyarkodni, olyan megnevezés is előfordult, épp az egyik legvaszibb Vaszilynál, hogy az nem Vaszily, hanem Vaszili... No, ez aztán a netovábbja a névnek, meg a famíliának, meg a falunak, ahol még a ezerkilencszáz évek elején csak a pravoszláv szertartást ismerték, aki meg olvasni tudott, az a cirill betűs imakönyvből olvasott... a falu neve meg olyasmit jelent, hogy addig, amíg lehet, vagy a határig, da mocs: Dámóc.... Na persze: Vaszili... meg még az anyátok... – morogta Berti, mikor előtte így mondták ki a vezetéknevet)

Ez a másik család már nem tartozott az asszony dédnagyanyai rokonságához, meg sem lehetett volna határozni, mikor szakadtak el egymástól. Elég az hozzá, hogy ha bárki szóba hozta előttük a Vaszilyokat, mindkét családból azonnal rávágta: nem rokonok, csak a nevünk hasonló. Ennek a tagadásnak ellentmondott, hogy azért mégis rokonnak mondták egymást, ha valami fontos dologban a másik segítségére szorultak.... Hunor néni magas, erős asszony volt, már elmúlt hatvanöt éves is, haját két hatalmas copfban feje köré tekerve hordta, olyan volt ez, mint valami korona; a foga még mind megvolt. Honória volt a neve, de a családban meg azon túl Hunornak szólították. Erzsikének szüksége volt az idős, meggondolt asszonynak a barátságára. Sokat volt egyedül. Egy hétre meg végképp félelmek közt maradt, akkor Hunor áthívta magukhoz, nem is engedte el a portájukról, míg Berti elő nem került. Ez még röviddel az átkerülésük utáni időre esett. Jöttek-mentek mindenféle népek, s ahogy a dolgok konszolidálódni kezdtek, a hatóságok is megalakultak, és elkezdték rögtön firtatni, ki honnan jön, mért van itt, és éppen itt. Össze is írták a népeket, Bertiék is belekerültek a feljegyzésekbe, igaz, nem úgy, mint géplakatos, hanem mint földműves és családja szerepelt. Ezt tanácsolták neki, mert óvatosnak kellett lenni, itt a falun a földműves, az rendben van, de aki iparos, az már valami más... bár tudták, hogy abból élnek, a férfi eljár szerelni: mindegy volt, hogy mi, ha gép volt, azt ő szinte biztosan meg tudta javítani... és volt mit. Azt is tudták, hogy a háború előtt szesz-koncessziója volt, és sört csapolt, pálinkát mért és hordta szét az egész járás kocsmáiban... azt is, hogy úszta meg, hogy kerülte ki a frontra menést... tán még azt is, hogy hol bujkált a háború utolsó hónapjaiban... azt, hogy mikor még nem ment a szesz, akkor terményfelvásárló lett, néha a felesége állt a pályaudvaron a mérleg mellett, és vette át a terményeket a parasztoktól... azt, hogy a háború utolsó napjaiban, amíg még Erzsikének volt otthon eldugva tiszta szesz, meg orvosságok, ha valaki nagyon megszorult, annak adott, bár erősen állította, hogy már nekik sincs semmijük... ebben a faluban is akadt olyan, mégpedig az egyik tanító felesége meg lánya, akik az ő tartalék gyógyszerüktől lettek jobban a tüdőgyulladásból...

Egy napon összerelték a férfiakat, felparancsolták a teherautókra és elvitték őket Újhelybe, be is csukták mindet a városi börtön udvarára vagy egy hétre. Vizsgálták az irataikat. Akkor már megint nem lehetett tudni, hogy most mi lesz. Jön a málenkij robot, vagy valami kitelepítés, vagy megölik őket, vagy csak ott felejtik a népet a börtönben. Az a hír terjedt el, hogy háborús bűnösöket keresnek, ezért van ez az egész. Néhányat el is vittek valahova közülük. Aztán a legtöbbjüket kiengedték, igaz, gyalog mehettek haza. A Bodrog hídja még alig volt járható, a szekerek egyenként mentek át rajta (a tehergépkocsik még a hatvanas években is lassan, óvatosan haladtak át a folyó felett a nyikorgó fahídon, az autóbuszokról meg leszállították az utasokat, azok gyalog keltek át, mikor a busz már áthaladt). Ez alatt az idő alatt Erzsike meg Árpádka Hunor néniéknél lakott. Jól is tették, mert amikor elterjedt, hogy Bertit is elvitték, volt néhány tróger, akik éjjelente megkopogtatták a bérelt ház ablakait, sőt még olyan is akadt, aki bemászott az udvarra, hogy megfeszegesse az ajtót. Meglehet, csupán a kutyák ugatására kijövő szomszédok miatt nem törték fel a házat.

Berti végül visszajött, és amikor munka akadt, akkor dolgozott. Javarészt aratás után, terményben kapta meg a munkadíját. Addig is kapott némi fizetést, de főleg természetben tudtak fizetni; liszttel, zsírral, baromfival, ha volt disznóvágás, akkor disznóhússal.

Vagy harminc évvel később, a hetvenes évek végén Livia azzal ment haza, hogy a munkahelyén találkozott egy idős emberrel, aki azt állítja, hogy az ő apja a helyi börtönben ült. Livia akkor már sokat tudott az apja életének állomásairól, így Leopoldvárról is. Ez az ember valamikor börtönőr volt, akkor meg már nyugdíjasként, másodállásban dolgozott, és ott igen jóban volt a dolgozók egy részével, mindenkiről mindent tudott – az egyik kikapós vezetőnőről azt susogták, hogy viszonya van ezzel az idős férfival. Tán tartottak is tőle. Rámenős, nagyképű beszédével meg akarta félemlíteni Líviát: ezt a nő megérezte, és nem hagyta magát. Kikérte magának ezt a beszédet, amin a nyugdíjas börtönőr meglepődött, de nem feszegette tovább a dolgot, elvégre olyan forgandó volt a világ az utóbbi évtizedekben... volt a városban olyan nyomozótiszt is, aki még a háború előtről maradt a rendszerben... ..egyébként meg ez a nő, aki a rádióból a Bolerót hallgatja, és láthatóan nem szereti az idétlen tréfákat, még a focit sem, arról nem tudni ma, kiféle, miféle, vagy kinek a valakije... Berti néhány nap múltán elsétált a lánya munkahelye felé, és jól megnézte a reggel, majd az este ki-be járó személyzetet. Ráismert az illetőre. Nem szólt semmit. Otthon megmondta Líviának, ha ez az ember még egyszer pofázik valamit, mondja meg neki: panaszt tesznek a pártnál. A volt egyenruhás nem beszélhet olyanról, ami nem igaz. Az igaz, hogy negyvenöt őszén volt néhány napig a többi összeterelt férfival együtt a börtönudvaron, mikor tán a háborús bűnösöket akarták kikeresni. De az a tróger azt se emlegetheti.

Még a negyvenes évek második felében két faluval odébb élt Berti nagybátyjának egy rokona, valójában a nagybácsi feleségének valami unokatestvére. Apró falu volt az, egyetlen utcája homokdombok közt haladt. Ez a család furcsa helyzetben volt az akkori időkben. A családfő a templomban volt harangozó, ha szépen akarták megnevezni, mit is dolgozik, ami nem csak a paraszti munka... egyébként meg kevés földjén gazdálkodott. A felesége varrónő volt és párttitkár, az új kommunista párt helyi titkára. Ezen mindenki fennakadt, de az új hatalom kialakulása során nemigen mertek ellene szólni, tenni. Azzal indokolták ők maguk, és mások előtt, hogy akkor meg más lenne a párttitkár, és az a jobb mindenkinek, ha a mama titkárkodik. Felövő gyerekeik bejártak mindenüvé, nem volt olyan hír, nem történt olyan esemény, amiről ne tudtak volna. Jolika néni átjárt a szomszéd falvakba az ismerősökhöz, rokonokhoz, meg azokhoz, akik nála varrattak, maga vitte el a kész ruhát; kihasználta minden alkalmat, hogy az új eszmét terjessze. Mi sem volt természetesebb számára, mint hogy vasárnap templom, hétköznap meg párt. Agitálta a népet, hogy a közlegő választásokon a kommunistákra szavazzanak. Mikor november elején összeszámolták a titkos választás szavazatait, a kiscgazdák győzelmét hozták ki. Nem csak itt, országosan. Ezt az újságban is megírták. Fel is tették rögtön a kérdést, hogy ki kire szavazott, de az összes megszólított, akinek a választását feszegették, azt mondta: a kommonistákra. A helyi igazgató tanító somolygott a bajusza alatt, mert ők is igen buzgó templomba járók voltak, ő volt a kurátor, de tartottak ettől a Hollós családtól, úgy sejtették, hogy azok jelentenek róluk a pártban.

Folytatjuk..

BÁRDOS LÁSZLÓ

Éppen Vivaldi szólt

Megszakadás, fölindulás — mi ugyan mit kezdünk vele?
Mivelhogy ő kiteszi a vesszőt, pontot, lélegezteti a kamarazenekart,
amely kezében — keze alatt — fél szemmel összefogható,
belátható.

Mi nagyozolunk. Áramot engedünk a dimenziókba,
öblösítjük a vonóskart, a mandolinpárt,
bacchanáliává fokozzuk balettjét.

Hadd tépje ki tagjainkat örömeiben. Az a műélvezet,
hogy átadjuk magunkat az általunk
felszított veszélynek.

Ő csak szólt, lélegzett, beszélt.

De improvizáljunk hozzá egy életet? És ez a
mi sem több felülfogalmazásnál. *Mi*, az elvégre magam volnék:
kiteljesedem, behelyettesítődöm.

Virágzás (2)...

Fotó: DARVAS JUDIT